

PLANINSKI VESTNIK 12

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

LETNIK LXXVI

1976

P L A N I N S K I V E S T N I K
GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE
 IZHAJA OD LETA 1895

Milan Ciglar	Bodočnost Alp	569
Dr. Alojzij Vadnal	Moja hoja na Kavkaz	572
Franc Ojsteršek	Po gorah Jugoslavije	578
Dr. Janko Pleterski	V 45 dneh peš po Jugoslovanski diagonali	581
Iztok Tomazin	Helba	586
Janez Šušteršič	Tri plezalske miniature	590
Milan Vošank	Raduha v pesmi vetra	595
Miro Šušteršič	Mengeška smer	597
Boris Mlekuž	Smučine na Kaninu	598
Ivan Tratnik	Savje z Menine planine	600
Urša Kolenc	Trentarska pravljica	601
Damjan Osovnikar	Pismo iz slovenskih goric	603
Jani Bele	Tabor v Krnici	604
Rinaldo Steiner	Peričnik nekdanj in danes	606
Boris Ostan	Gore imajo svojo zgodovino, svoje ljudi in svoje živali	607
Bronimira Felle	Slovenjgraščani na Venedigerju	609
Peter Klemenčič	Brez pastirske palice na Titov vrh (2762 m)	610
Ernežikovi pod Fergunovim vrhom	Utrinek s Šaleške planinske poti	611
Ing. Rudi Robinik	Smučarska vlečnica Tomos SV 3	613
Zoran Jerin	Iz Festivala športnega filma v Kranju	614
	Društvene novice	617
	Alpinistične novice	625
	Varstvo narave	627
	Iz planinske literature	629
	Razgled po svetu	631
	Naslovna stran:	
	Kamniške Alpe	
	Foto Jože Dolničar	

Poštnina plačana v gotovini

Lastnik: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana. – Glavni urednik: Prof. Tine Orel, naslov: 61111 Ljubljana – pošta 11, p. p. 38, odgovorni urednik: Stanko Hribar. – Uredniški odbor: Ing. Tomaž Banovec, prof. Marijan Krišelj, prof. Evgen Lovšin, dr. Miha Potočnik, Janez Pretnar, prof. Janko Ravnik, Franci Savenc, Tone Strojcin, ing. Albert Sušnik, dr. Tone Wraber. – Naslov uredništva in uprave: Planinska zveza Slovenije, 61001 Ljubljana, Dvořakova 9, p. p. 214. – Tekoči račun pri NB 50101-678-47046, telefon 312-553. – Planinski Vestnik izhaja praviloma vsak mesec. Letna naročnina 100 din, plačljivo tudi v štirih obrokih, za inozemstvo 160 din (9 US \$). Oglase vodi Rado Lavrič. – Reklamacije se upoštevajo dva meseca po izidu številke. Spremembe naslova javljajte upravi glasila, navedite vedno tudi novi naslov s tiskanimi črkami. Odpoved med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pismene odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. – Rokopisov ne vračamo. – Tiska in klišeje izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani

Glasilo

Planinske zveze Slovenije

»Planinski Vestnik«

je bilo z ukazom

predsednika republike

Josipa Broza-Tita

ob 80-letnici izhajanja

za poseben prispevek

k razvoju planinstva

v Sloveniji

odlikovano

z redom zaslug za narod

s srebrnimi žarki

BODOČNOST ALP

MILAN CIGLAR

Mednarodno posvetovanje o bodočnosti Alp, ki je bilo septembra 1974 v italijanskem Trentu, je prav gotovo prelomnica pri delu mednarodne alpske komisije (CIPRA) (glej Planinski vestnik št. 12/1974!). Ne samo da je poživilo njeno, v zadnjem času nekoliko zastalo delo, temveč je preusmerilo njeno dejavnost. Mednarodna alpska komisija je prešla namreč od ožjega varstva narave tudi k zapletenim problemom, kako vzdrževati človekovo okolje v posebnih razmerah alpskega sveta, ki je ne glede na različno državno pripadnost in raznolikost v zgodovinskem razvoju, zaokrožena naravna in družbeno-gospodarska celota.

Zaradi različnega značaja posameznih alpskih držav in njihove notranje ureditve ter različne gospodarske razvitosti bi bilo seveda iluzorno pričakovati, da bo mogla mednarodna alpska komisija že sama po sebi reševati velike probleme alpskega okolja. Za to nima niti svojih raziskovalnih ali podobnih ustanov in ne svojega kadra. Njena naloga je predvsem usklajevati pobude, ki prihajajo iz posameznih držav, poskrbeti za medsebojno obveščanje o proučevanju in reševanju različnih vprašanj alpskega prostora, da bi se tako izognili nepotrebni dejavnosti na dveh ali več tirih. Delo mednarodne alpske komisije je sicer zasnovano na znanstveni podlagi, torej upošteva mnenje znanstvenikov, ne sme pa biti posrednik samo njihovih idej, ampak mora upoštevati tudi javno mnenje ter prizadevanje posameznih držav.

V preteklem letu, od zadnjega zasedanja v Garmisch-Partenkirchnu, maja 1975, je komisija obravnavala nekatera vprašanja širših alpskih regij, predvsem vprašanja energetskega izkoriščanja alpskih voda, gradnje velikih avtomobilskih cest, snovanja velikih turističnih središč, ustanavljanja večjih alpskih rezervatov in nacionalnih parkov. Pri tem je upoštevala mnenje političnih predstavnikov posameznih držav, mnenje organizacij za varstvo okolja in drugih organizacij. Vselej je upoštevala načelo, da se obravnavajo v njenem okviru vprašanja posameznih držav le v primeru, če to zahtevajo ali če dajo za to svoj pristanek predstavniki prizadetih držav.

Letošnjega zasedanja mednarodne alpske komisije, ki je bilo sredi septembra 1976 v avstrijskem Heiligenblutu, so se udeležili predstavniki Avstrije, Jugoslavije, Švice in Zvezne republike Nemčije ter kot gostje sodelavci nekaterih avstrijskih in nemških institucij za prostorsko načrtovanje in varstvo okolja. Prihodnje zasedanje bo v Jugoslaviji. V naslednjem podajamo povzetek glavnih vprašanj in ugotovitev zasedanja.

Posledice opuščanja kmetijskih in gozdnih zemljišč

Alpska krajina ni naravna, temveč je zaradi dolgotrajnega zgodovinskega razvoja specifična kulturna krajina. Zaradi sprememb v poselitvi in izkoriščanju zemljišč je v nenehnih razvojnih procesih, ki potekajo glede na stabilnost ekoloških ravnotežij bodisi v pozitivni, bodisi v negativni smeri. Za razvoj alpske kulturne krajine so bile v preteklosti pomembne predvsem krčitve gozdov za snovanje kmetij in naselij, požiganje gozdov za potrebe pašništva ter sečnja gozdov za potrebe rudarstva in fužinarstva. Zgodovinska proučevanja kažejo, da je bil največji obseg izkoriščanja površin – seveda zelo ekstenzivnega – dosežen na prehodu iz 14. v 15. stoletje. Alpski prebivalci so izkoriščali tedaj zemljišča tudi v ekološko zelo labilnih razmerah in so sprožili s tem mnoge degradacijske procese. Zaradi več vzrokov, med njimi zlasti zaradi poslabšanja podnebnih razmer v 15. in 16. stoletju, so se jeli alpski

prebivalci umikati v ugodnejše razmere, v opuščeni predelih pa prvotno ekološko stanje ni vzpostavljeno; nasprotno, marsikje so bila naravna ravnotežja porušena v takšni meri, da so se nekoč plodna zemljišča spremenila v docela neploden svet. Delna stabilizacija pri izkoriščanju alpskih zemljišč, ki je bila dosežena v prejšnjem stoletju, je bila znova načeta med osvoboditvijo kmeta in na začetku industrializacije, ko je jela odhajati v mesta s kmetij cenena delovna sila. Znova so se jela rušiti ekološka in socialna ravnotežja ob zadnji gospodarski ekspanziji, industrializaciji in urbanizaciji, ko se začela v Alpah korenito tehnološko izkoriščanje kmetijskih zemljišč z mehaniziranim travništvom in živinorejo.

Opuščanje kmetijskih zemljišč pa tudi gospodarjenja v gospodarsko manj donosnih gozdovih omogoča labilne ekološke sisteme in neuravnotežene energetske in biološke bilance. Pri tem nastopajo dodatne obremenitve že tako labilnega prostora (turizem, promet, smučarske proge itd.). V okviru mednarodnega biološkega leta so zastavili v Avstriji na več poskusnih ploskvah proučevanje posledic, ki nastajajo zaradi novih obremenitev opuščeni kmetijskih zemljišč, še posebno alpskih pašnikov. Kako ustaviti na opuščeni zemljiščih degradacijske procese, kakšne so realne (ekonomsko dopustne) možnosti za tovrstno ukrepanje. Žal, glede slednjega imamo zvezane roke. Pogozdovanje opuščeni planin in drugih pašnikov, tudi tistih ob zgornji gozdni meji, je sicer možno, vendar so stroški za to spričo neugodnih ekoloških razmer in drage delovne sile tako visoki, da jih ne more prenesti še tako bogato gospodarstvo. Večina razpravljalcev je menila, da so tovrstne pobude, ki prihajajo večinoma iz Švice, nerealne. Pogozdovanje visokogorskega sveta je povezano z gradnjo cest, če je ta v težavnem gorskem svetu sploh mogoča. V zvezi z njo se odpira vrsta vprašanj in nevarnosti zaradi povečane erozije, plazovitosti, estetskega uničevanja kulturne krajine idr. Posebno nevarnost za tako zasnovane nasade pa pomeni divjad, ker je v zadnjih letih skoraj povsod v Alpah njeno število zaradi enostranskega lovnega gospodarstva tako naraslo, da neposredno ogroža snovanje novih in pomlajevanje starih gozdov.

Opuščanje gozdov v odročnih in težje dostopnih predelih vse bolj ogroža širše ravnotežje v naravi. Mnogi teh gozdov so že danes zastarani in se ne pomlajujejo. Z njihovim popolnim propadom bo ravnotežje še bolj porušeno. Gospodarjenje z gozdovi je zato nujno povsod, tudi v nacionalnih parkih (izjema so seveda pragozdni rezervati), tudi če to ekonomsko – v ožjem pomenu besede – ni utemeljeno. Izravnavanje ekonomske bilance mora biti zato pokrita iz drugih virov. Z nego in pomlajevanjem alpskih gozdov je povezana zelo občutljiva gradnja cest. Ta mora v gorskem svetu posebno skrbno upoštevati ekološke zakonitosti in sme ob minimalnih prometnih elementih zadoščati le potrebam kmetijstva in gozdarstva.

Vse alpske države bi morale v okviru svojih specifičnih razmer zelo skrbno spremljati vse spremembe v prostoru oziroma v kulturni krajini, ki nastopajo zaradi opuščanja kmetijskih zemljišč in gozdov. V bližnji prihodnosti bo treba sestaviti skupni pregled tovrstnih procesov za vse alpsko območje. Naj omenimo, da je v Sloveniji že v teku obsežna študija o spreminjanju kulturne krajine zaradi opuščanja kmetijskih zemljišč, kjer se posebej obravnavajo specifična vprašanja alpskega prostora. Nalogo financirata gozdarstvo in raziskovalna skupnost Slovenije v okviru raziskovalnega projekta o varstvu okolja.

Spreminjanje vodnega režima zaradi tehničnih posegov v kulturno krajino

Sodobni posegi v gorski prostor, zlasti gradnja cest vseh vrst, urejanje smučarskih prog, preseki za daljnovode in plinovode idr. vplivajo na vodni režim in sproščajo erozijske procese. Na vodni režim je možno vplivati s prostorsko razporeditvijo omejenih objektov in z njihovo tehnično izvedbo. Med tehnične posege v naravo je treba šteti tudi objekte, ki jih gradimo za varstvo pred erozijo, npr. hudourniške pregrade, urejanje hudourniških korit, utrjevanje erodiranih površin ipd. Razprava o navedenih vprašanjih je pokazala v prvi vrsti na pomanjkljivosti pri izobraževanju tehničnih kadrov na visokih šolah. Njihovi strokovni profili so zelo ozki in enostranski, manjka jim ekološka izobrazba ter sposobnost za kompleksno obravnavanje prostorske problematike. Slednje velja posebno za graditelje cest, električnih in drugih energetskih vodov, za načrtovalce rekreacijskih in turističnih središč.

Razvoj naselij in prometnega omrežja

V zadnjem času se je nagla gospodarska rast v Evropi nekoliko umirila, kar se kaže v relativnem zastoju pri odpiranju delovnih mest. V alpskih predelih pa o tem ne bi mogli govoriti: odpiranje novih delovnih mest je v polnem teku. Na novih delovnih mestih se sicer zaposluje domače (prej kmečko) prebivalstvo, še v večji meri pa prihaja delovna moč od zunaj. Iz leta v leto se večja naselitveni pritisk, bodisi v obliki

stalne naselitve, bodisi v obliki počitniških stanovanj. Zaradi industrializacije, gradnje prometnega omrežja in druge infrastrukture nastajajo v prostoru mnogi konflikti, ki jih je moč reševati samo ob poznavanju njihovih vzrokov, s smotrnim prostorskim načrtovanjem in z uravnavanjem družbenih procesov. Mnoga izhodišča za nadaljnji pozitivni razvoj je pokazalo že omenjeno posvetovanje v Trentu (1974). Ni pa pomembno samo napredno prostorsko načrtovanje, ampak tudi discipliniranost pri prostorskih načrtih. Prav ta pa je skoraj povsod problematična. Mnogokrat so seveda krivi za to premalo realni prostorski načrti. Osnovno izhodišče načrtovanja v alpskem prostoru bodi: ravnotežje v prostoru in vzajemno delovanje vseh njegovih dejavnikov je moč ohraniti samo, če obstane in se razvija domače (alpsko) prebivalstvo. Seveda pa bi bilo nemogoče in tudi nesmotrno Alpe ograditi. Povsem je treba računati z vse večjim številom tistih, ki iščejo na različne načine oddih v razmeroma zdravem alpskem okolju. Osnovno načelo, po katerem naj bi se ravnalo večanje stanovanjskih in turističnih kapacitet, pa je: omejiti je treba, kolikor je mogoče, vso gradnjo zunaj naselij. Interesente za gradnjo počitniških hiic je treba usmerjati predvsem na obnavljanje poslopij opuščenih kmetij.

Nemški in avstrijski nacionalni park

V Vzhodnih Alpah so v teku obsežne priprave za ustanovitev dveh novih nacionalnih parkov: nemškega v Berchtesgadnu z 210 km² in avstrijskega v Visokih Turah z 2400 kvadratnimi kilometri (!). Oba parka sta zasnovana na enakih principih.

Nemški načrtovalci so pri snovanju svojega parka v nekoliko ugodnejšem položaju. Ne samo zaradi njegovega manjšega obsega, ampak tudi zato, ker so vse površine bodočega parka v lasti države. Snovanje parka narekujeja poleg naravnih razmer tudi zgodovinski razvoj površin in pa zlasti velik pritisk obiskovalcev, saj se giblje njihovo število v zadnjih letih med 1,5 in 2 milijoni. Izkazalo pa se je, da ostaja približno 90% obiskovalcev v bližini treh, štirih glavnih poti, le manjšina se podaja v bolj oddaljene predele.

Zanimivo je vprašanje o gospodarjenju z gozdovi v okviru bodočega parka. Nekateri zunanji pobudniki menijo, naj bi gospodarsko izkoriščanje gozdov (sečnja) v parku popolnoma prenehalo. Zastopniki gozdarstva pa povezujejo obstojnost gozdov s smotrnim gospodarjenjem. Precejšen problem v okviru parka je lov, ki je v Berchtesgadnu v pretežni meri še vedno izključna domena »generalnih direktorjev«. Ustanovitev parka je hkrati tudi politični problem – računati je treba z mnenjem domačega prebivalstva (volivcev).

Avstrijski načrtovalci imajo že do vsega začetka velike organizacijske težave. Park se razprostira na območju treh dežel – Koroške, Vzhodno Tirolske in Salzburške. Za sprejetje osnovnih izhodišč nacionalnega parka je treba pripraviti tudi domače prebivalstvo, ki jim je ideja o nacionalnem parku od vsega začetka nepriljubljena. Po dolgih tolmačenjih, posvetovanjih in dogovarjanjih je bil pred petimi leti podpisan sporazum treh dežel o pripravah za ustanovitev parka. V okviru priprav delujejo številne komisije, ki obravnavajo posamezna delovna področja. Zelo pomembno nalogo je opravila oziroma jo še opravlja pravna komisija. Upoštevat je bilo treba namreč zelo pestro lastniško strukturo, kjer so državne površine (predvsem gozdovi) v odločni manjšini. Prevladuje zasebna last, med njo je močno zastopana inozemski. Jedro avstrijskega nacionalnega parka predstavljajo takoimenovane neproduktivne površine, ki se razprostirajo nad zgornjo mejo gozda in na strmih skalnatih pobočjih alpskih dolin. Ustanavljanje parka olajšuje dejstvo, da je velik del neproduktivnih površin v lasti avstrijskega alpenvereina, ki je eden od njegovih glavnih pobudnikov. Celotni park je razdeljen oziroma razčlenjen na tri močno se prepletajoče cone: jedro parka, prehodno cono (pašniki, gozdovi) in zunanjo cono (z naselji in gorskimi kmetijami). Svoje posebne zahteve imajo energetiki, saj je na območju bodočega parka veliko število akumulacij in energetskih vodov za gospodarstvo zelo pomembnih hidrocentral. Kaže, da bo glede tega zlagoma le prišlo do ustreznega sporazuma.

Skladu Planinskega Vestnika so odstopili honorarje: Viktor Sinčič, Cerklje, 30 din; ing. Janez Dolžan, Mojstrana, 30 din; Boris Zužek, Litijski, 33 din; Mojca Lajovic, Ljubljana, 40 din; Andreja Duhovnik, Ljubljana, 50 din; Marjan Oblak, Ljubljana, 50 din; Ernest Preglav, Muta, 50 din; Jože Tratnik, Ljubljana, 50 din; Janko Robič, Ljubljana, 30 din; Stojan Saje, Ljubljana, 80 din; Viktor Zakof, Ziri, 70 din; Miro Sušteršič, Mengeš, 110 din; Ferdo Premru, Ljubljana, 140 din; Dušan Weber, Ljubljana, 140 din; Cene Kramar, Laze, 175 din; Dušan Lasič, Ljubljana, 140 din; dr. Janko Pleterški, Ljubljana, 140 din; Gregor Klančnik, Ljubljana, 160 din; Slava Mrežar, Ljubljana, 150 din; Drago Pregar, Ljubljana, 235 din; Bine Mlač, Ljubljana, 266 din; Janez Marinčič, Ljubljana, 320 din; Drago Korenini Jesenice, 400 din. Skupaj 2889 din.

Vsem darovalcem se uprava in uredništvo iskreno zahvaljujeta.

MOJA HOJA NA KAVKAZ

DR. ALOJZIJ VADNAL

Leta 1947.

»Aleksander Danilovič,* kot matematik se ukvarjate z geometrijo, kot človek pa ste z dušo in srcem predani planinam. Ali mislite, da obstoji med tema dvema tako različnima področjema zanimanja kaka notranja povezava?«

»Da, Alojzij Alojzijevič, že sam sem o tem razmišljal in zares se mi rada vsiljuje domneva, da je tu neka vez. Pomislite na oblike gora; pri pogledu nanje dobiva človek neke geometrične zaznave. Gore so na prečudne načine vložene v pokrajino nekako tako, kakor so geometrične figure vložene v obdajajoči jih prostor. Geometrični pojem razdalje dveh točk na krivi ploskvi najde svojo podobo v pojmovanju razdalje dveh krajev na goratem reliefu. Prav zaradi takih podobnosti se ne čudim, da je več sovjetskih geometrov navdušenih planincev.

Seveda pa je pri nas dosti težje obiskovati planine, kot pri vas. Naša gorovja so daleč, vi jih pa imate tik pred nosom. Naši planinci gredo lahko v gore komaj enkrat na leto in naši planinski pohodi so bolj podobni ekspedicijam kot pa planinskim turam. Sicer pa, Alojzij Alojzijevič, dosti ste mi že pripovedovali o vaših Julijskih in Kamniških planinah, ali ne bi hoteli obiskati našega Kavkaza?«

»Prav rad, Aleksander Danilovič, toda to je nemogoče, saj mi štipendija komaj zadošča za hrano. Potovanje na Kavkaz pa je gotovo hudo drago.«

»Pa to bi se dalo, Alojzij Alojzijevič, urediti. Na Kavkazu bodo poleti alpinistični tečaji; lahko se prijavite in če bodo vašo prijavo sprejeli, vas vse skupaj ne bo dosti stalo.«

Po enem letu študija v Leningradu se mi je zares že zelo mudilo domov; toda take priložnosti ne bo nikoli več. Odločil sem se za Kavkaz. Vsi drugi jugoslovanski štipendisti so odšli domov; prijatelji so mi prepustili ostanke svojih junijskih živilskih kart. Pred odhodom na Kavkaz sem si lahko privoščil nekaj več hrane in tudi na jutranjo telovadbo nisem pozabil. Eno celo leto sem čepel za knjigami, zato je bila to potrebna priprava.

3. julija sem odrinil na pot z majhno skupino leningrajskih študentov. Kavkaški ekspres je odhrdal proti 2389 km oddaljenemu Nevinnomissku na Kubanu. Izredno udobna vožnja v ležalniku – ob pošastnih vtisih. Vsi kolodvori in vse okoli njih same ruševine, popolno uničenje. Čudovo: Pred obkolitvijo Leningrada so Rusi iz mesta evakuirali otroke; transport otrok so nacisti zbombardirali: nad 5000 mrtvih nedolžnih otrok. Moskva: edina neporušena oaza sredi vsesplošnega razdejanja od Leningrada do Kavkaza. Orel, Kursk, Harkov, Rostov: da so tu postaje, si čutil le po tem, da se je vlak ustavil med zasilnimi barakami, pokritimi s strešno lepenko ali kako pločevino. Nevinnomissk: prestopna postaja za lokalno železnico do 52 km oddaljenega Čerkessa. Železnice je konec; pripeljala nas je do prvih obronkov oddaljenega 1500 km dolgega Kavkaza.

V Čerkessku se začne znamenita Suhumska vojaška cesta; dolga je 275 km in drži s Kubana čez Kavkaz v Abhazijo ob Crnem morju. Cesto so gradili kakih 20 let; z gradnjo so začeli v rusko turški vojski zelo pomembni za balkanske narode. Končala se je leta 1878 z mirom v San Stefanu in pozneje zaradi križanja imperialističnih interesov na kongresu v Berlinu. Ta cesta nas bo spremljala do konca.

Od Čerkessa (0 km) se peljemo z rednim avtobusom ob Kubanu navzgor do Karačajevska (65 km) in od tod dalje ob reki Teberdi do tedaj zadnjega stalno naseljenega kraja z imenom Teberda (104 km) na nadmorski višini okoli 1300 m. Tu je konec vožnje z avtobusom; za naprej najdemo tovornjak. Cesta teče ob desnem bregu Teberde navzgor do sotočja rek Gonačhir in Amanaus (114 km). Tu se vožnja konča; cesta zavije na levo ob Gonačhiru navzgor, mi pa krenemo na desno po pešpoti ob Amanausu navzgor in dospemo po dveh urah zložne hoje do Dombajske poljane (1630 m) v sotočju rek Dombaj, Amanaus in Alibek pod čokatim masivom 4047 m

* A. D. Aleksandrov, ruski matematik, znan po raziskavah o konveksnih telesih.

visoke gore Dombaj ojlgen (ubiti zober). Po še kakih dveh urah hoda ob Alibeku navzgor dosežemo naš cilj, alpinistično bazo Alibek (2200 m).

Kako lahko se dandanes opisuje tako potovanje! Takrat, kmalu po vojni, pa je bilo težko. Nisem imel nobene geografske karte, nobenega turističnega vodiča; za silo sem si narisal nekako grebensko karto po spominu. Po 25 letih sem našel v Moskvi vse, kar sem želel: natančne karte o Suhumski cesti, o Teberdinskem narodnem parku, o Sončni dolini ob Alibeku, potopise in prospekte. Danes je Teberda veliko turistično središče, ki ga primerjajo s švicarskim Davosom, Dombajska poljana je postala znano klimatsko zdravilišče. Takrat vsega tega še ni bilo; kar pa je bilo, so nacisti uničili vse tja gor do Kluhorskega prelaza na glavnem kavkaškem grebenu. Turistična baza Alibek leži na koncu Sončne doline ob ledeniški rečici Alibek. Dolino zapirajo na severu Semjonov baši (3603 m), na zahodu Sulahat (3409 m) in na jugu glavni kavkaški greben z vrhovi Džalovčat (3884 m), Alibek baši (3592 m), Belalakaja (Pisana skala, 3861 m), Amanaus baši (3757 m) in Džuguturlučat (3898 m). Z glavnega kavkaškega grebena se spuščajo proti Alibeku trije mogočni ledeniki: Dvojezični, Alibekski in Belalakajski. Gore so zgrajene iz svetlega, skoraj belega granita, tako da se mi je zdel Kavkaz mnogo bolj prijazen kot centralne Alpe, kjer prevladujejo za moje oko precej neprijetne temne in skoraj odurne barve.

V Alibeku se nas je zbralo na alpinističnem tečaju 60 udeležencev. Prišli so z vseh vetrov Sovjetske zveze; med njimi so bili tudi taki, ki so privkrali videli gore. Razmestili so nas po udobnih hišicam podobnih šotorih s po tremi vzdignjenimi ležišči. Meni so dodelili šotor skupaj z dvema bratoma študentoma iz Moskve; obadva sta bila nekaj mlajša in prvič v gorah; prav kmalu smo si postali dobri prijatelji. Alpinistični tečaj je bil namenjen začetnikom in je trajal tri tedne. Poslušali smo teoretična predavanja, imeli smo praktične vaje iz osnov plezalne tehnike v bližnjih skalah Semjonov bašija, vadili smo hojo po Alibekskem ledeniku in po strmih travnatih pobočjih Belalakaje, ki spominja po svoji obliki na Matterhorn. Ker so kmalu videli, da v gorah le nisem začetniški zelenec, so mi zaupali vodstvo majhne skupine fantov in deklet iz Moskve. Nekaj čisto novega zame pa so bile vaje iz »pereprav čez gornju reku«. Torej prečkanje gorskega potoka. Tu sem bil pa zares pravi zelenec. Pri nas potok preskočiš ali pa preskakuješ čez po stopalnikih ali pa si sezuješ čevlje in prečkaš bos. Tam izvira potok izpod ledenika in je takoj zelo deroč in močan. Da bi prišel čez brez premišljenih priprav, ne, to ni mogoče.

Potrdilo Centr. šport. društva »Znanost« – alplagerja »Alibek«, da se je avtor dr. Vadnal povzpel na Kavkaški vrh in opravil vse norme za značko »Alpinist SSSR I. stopnje«

Центральный Совет Добровольного Спортивного общества „Наука“

Высокогорный учебный Альпинистский лагерь „Алибек“

Высшая группа
«Националист СССР I ст.»
№ 00403

23 июля 1947 г.
№ 11

СПРАВКА

Дана тов. Вадим Б. в том, что он действительно за время своего пребывания в лагере с 5/VI-47 по 24/VI-47 совершил зачетное восхождение на вершину Вал. Марка прошел через перевалы Кичи-Тибурди и Шибанский и сдал теоретические и практические нормы на право получения значка „Альпинист СССР“ I ступени с оценкой „Хорошо“

Начальник Альпинистского лагеря: В. Казар

Начальник учебной части: М. К.

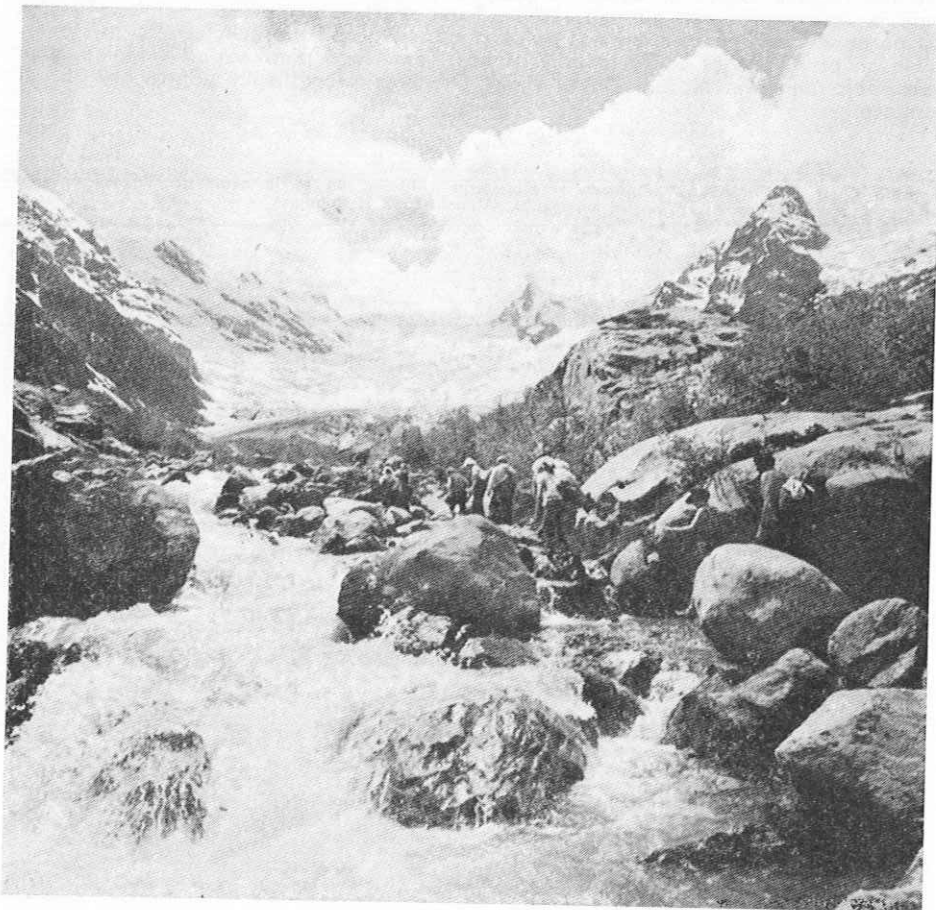
5/1947 г. Тип. МХТИ, в. 309, г. 800.

Pri teoretičnih predavanjih smo poslušali o planinski opremi, tehniki itd.; nekaj predavanj se mi je zdelo tako zanimivih, da se jih še danes spominjam. Na Kavkazu je marsikaj precej drugače kot v Alpah. Upravnik turistične baze odgovarja za svoj rajon in za vsakega planinca. Vsak turist ali vsaka naveza mora prijaviti svoje namere in mora glede usposobljenosti ustrezati težavnostni stopnji ture. Nihče ne sme, kar tako kot pri nas, odriniti v gore. Ali naj ga gorska reševalna služba išče po vsem Kavkazu? Če se turist ob napovedanem času ne vrne s ture, se eno uro po zamudi poda za njim reševalna odprava. Pozneje sem na turi uvidel, da je tako v kavkaških razmerah edino mogoče in prav. Nekateri naši »planinci« so včasih zares preveč brezobzirni do požrtvovalnih reševalcev. Planine namreč zahtevajo osebno in družbeno moralo, ki si jo je treba privzgojiti. Tovarištvo v gorah je samo po sebi razumljiva zahteva. Tovariša v nesreči ne smeš zapustiti, ker se tam taki primeri sodnijsko preganjajo. Na tečaju so navedli primere netovariškega zadržanja, ki so se zaradi težkih posledic končali pred sodiščem.

Na Kavkazu živi kakih sto »narodov«; po večini so to majhni v odročne doline zaprti mali narodi, ki štejejo komaj po nekaj tisoč pripadnikov. Ti narodi imajo svoja krajevna imena. Spričo tega se na Kavkazu živo ukvarjajo s toponomastiko in se trudijo poiskati še neimenovanim vrhovom, prelazom, potokom itd. izvorna imena, kakršna uporabljajo domačini.

Tečaj se je končal s tridnevno izpitno turo; nanjo se je odpravilo vseh 60 tečajnikov pod vodstvom glavnega inštruktorja. Nikjer nobene vmesne kočice, nikjer markirane poti; vse smo nosili s seboj: šotore, spalne vreče, živež, posodo za kuhanje. Med potjo nismo srečali žive duše. Na tej turi sem šele začel razumevati marsikaj, kar sem štel na predavanjih za nepotrebno ali za dlakocepske birokratske ukrepe.

Reka Alibek

Piatigorsk

Zgodaj zjutraj smo prvega dne krenili z Alibeka (2200 m), se povzpeli na prelaz Kiši Teberda (3150 m) in se nato spustili navzdol ob potoku Kiši Teberda v dolino reke Aksaut do višine okoli 2000 m. Na vsakih 50 minut smo počivali po 10 minut; na vsake tri ure pa smo si privoščili daljši počitek. Ob Aksautu smo si postavili šotore in ob hudi nevihti prenočili. Drugega dne smo se povzpeli na Veliko Marko (Boljšaja Marka, Ullu Marka 3758 m). Na poti navzdol proti taborišču smo si privoščili na toplem soncu in prijetni trati dolg počitek. Poskrbeli so za norčavo planinsko zabavo, dombajski boks.

Dombajski boks: v nahrbtnik nabašješ mehke stvari in nato mlatiš z njim po nasprotniku, on pa po tebi; zmaga tisti, ki ne zbeži. Alibekski tek: noge daš v prazen nahrbtnik, ga zavežeš in stečeš; zmaga tisti, ki pride prvi na cilj. Tretjega dne smo se prek Alibekskega prelaza (3165 m) pod Sulahačom vrnili proti večeru nazaj v Alibek. Postrojili smo se v dvored; vodnik je poročal upravniku baze, da so vsi tečajniki stoprocentno izpolnili svojo nalogo; deležni smo bili čestitk, dali so nam šopke planinskih rož.

Zvečer smo rajali ob tabornem ognju nekako tako kot naši taborniki. Naučili so me tisto o gorah in norcih:

U papaši starička
žili byli tri sinka,
ođin voleybalist,
drugoj parašutist,
oba umnyje rebjata
tretji alpinist.

Umnij v gory ne pojdjot,
umnij goru obojdjot,
ot čego že on
v gory ne vljubljon;
eto jasno, tam opasno,
tam boljšoj uklon.

Jesli v gory ty pojdjoš,
neprimenno upadjoš;
možno padat v sneg
bez boljših pomeh,
a na skalah dože malyh
grabovoj uspeh.

Govorjat čto alpinizm
ukrepljajet organizm,
raz ty ukrepiš,
dva ty poletiš
a v konečnom rezultate
polučajješ šiš.

(Očka ljubi sinčke tri,
dan in noč za nje skrbi.
Prvi žogo brca,
drugi skače s samofrča.
Tretji pameti ne zmore
pa zahaja v strme gore.

Pametni ne hodi v góre,
on zavije mimo góre.
V planine prav zato
ni zateleban hudo.
Jasno, tam je le opasno
in preveč strmó.

Če te zvabi gora,
zagotovo pride mōra.
Zavališ se v sneg,
to je še za smeh.
Če pa zdrkneš s skale male,
si kar dober že za Zale.

Pravijo, da alpinizem
utrjuje organizem.
Danes se krepiš,
drugič odletiš.
V konečnem rezultatu
figo le dobiš.)

Dombaj

Tečaj se je končal z majhno slovesnostjo. Vsak tečajnik je dobil dokument in značno alpinista SSSR prve stopnje. Ker sem bil med tečajniki edini inozemec in ker smo si postali v tednih skupnih naporov zares pravi hribovski prijatelji, sem bil deležen burnega ploskanja, ko so tudi meni podelili priznanje in značko.

Konec potovanja je bil zares prašinarški; to je pa tisto, kar meni leži in zaradi česar slovim v moji hribovski tovarišiji kot prašinar. Iz baze Alibek so se drugi udeleženci tečaja večinoma vračali domov po isti poti čez Teberdo. Nekaj pa se nas je odločilo za daljšo pot čez Kavkaz.

Peš smo se spustili mimo Dombajske poljane nazaj do Suhumske ceste (114 km). Od tu dalje je bila tedaj cesta neprevozna. Začeli smo se vzpenjati po cesti in po bližnjicah ob Gonačhirju, pustili za seboj slikovito Darjansko sotesko, vzpenjali smo se ob reki Kluhor, dokler nismo dosegli po ledeniku 2782 m visok Kluhorski prelaz (142 kilometrov) na glavnem kavkaškem grebenu. Pod prelazom se vidi lepo Kluhorsko jezerce s slikovitim dvojnimi slapom; razpenjena voda pada z višine kakih sto metrov, zbere se v močan tok pod cesto in se nato zopet razprši v slap, ki pada v jezerce. Prelaz je v globoki zarezi med ledeniki glavnega kavkaškega grebena. Glede klime in vegetacije je prelaz ostra meja med kontinentalnim Kubanom in obmorsko Abhazijo.

Najprej nas je pot vodila navzdol ob reki Klič. Prenočili smo za silo v nekakšnem seniku. Danes je tam drugače. Na kubanski strani je pod prelazom Severno zavetišče, na abhazijski strani pa Južno zavetišče; do obeh drži lepa avtomobilska cesta. Cesta čez prelaz sam pa je tudi sedaj zaradi snega malokdaj prevozna.

Kavkaški ledenik

Naslednjega dne nas je pot pripeljala do prvega na jugu naseljenega kraja Gvandra (164 km). Tam so nam povedali, da bo čez dva dni peljal avtobus v dolino, da pa se včasih nižje doli dobi kak tovornjak. V upanju smo korakali dalje po prašni cesti ob reki Kodori do naselja Chalta (193 km). Naselje leži ob sotočju rek Chalta (Acgara) in Kodori. Z mosta sem strmel v Čalto. Na zemljevidih Kavkaza je vrisana kot majhna, kratka rečica; v resnici pa je široka, globoka in hitra, menda ne pretiravam, če jo primerjam z Dravo. Tam z mosta sem lahko sklepal, kako mogočni morajo biti kavkaški ledeniki.

Poizvedovali smo na žagi v Čalti in imeli smo srečo. Popoldne je odpeljal proti Suhumiju (275 km) z deskami naložen tovornjak. Prijazen šofer je uslišal naše prošnje. Posedli smo na deske in se odpeljali naprej skozi soteske Kodorija. Nad cesto se vzpenjajo previsne stene, pod nami pa je zijal 200 m globok prepad z razpenjeno reko na dnu. Cesta je bila ozka, nezavarovana in na robu jo je vidno načela voda. Na deskah nas je premetavalo in samo to smo si želeli, da bi se vratolomna vožnja srečno in čim prej končala.

Zvečer nas je šofer spretno in varno pripeljal v Suhumi, starodavno mesto ob Črnem morju. Če smem primerjati majhno z velikim, so bili naši občutki tedaj podobni občutkom Ksenofontovih vojakov, ki so 2348 let prej pozdravljali isto morje:
»Thalatta, thalatta.«

Moje kavkaško potepanje se je tako končalo. Čakala pa me je še dolga pot domov. Domov, domov, domov!

PO GORAH JUGOSLAVIJE

FRANC OJSTERSEK

Smo ena tistih slovenskih družin, ki jo je možno redno konec tedna srečati na eni izmed planinskih poti naše domovine. Seveda nas večkrat zamika, da bi si ogledali tudi gore zunaj naše ožje domovine. To si zaradi pomanjkanja časa in denarja lahko privoščimo le enkrat letno.

Tako smo si v dveh letih ogledali pogorja Bjelašnice, Treskavice in Zelengore. Ko smo se na poteh teh planin srečevali s planinci Bosne, so nam ob slovesu skoro vsi svetovali: »Prenj, to še morate videti, to je nekaj najlepšega pri nas.« Zato smo se odločili, da ga letos obiščemo in dopolnimo sliko o gorah in ljudeh te pokrajine.

Lažje bi našel naprodaj zelenega psa kakor pa za planinca uporaben zemljevid te republike, zato smo pač pokupili vse v zadnjih letih izdane primerke planinske literature. Posledica otvoritve poti »Po planinah Jugoslavije« je bila, da so z nami romali še trije prazni dnevnikarji te poti. Ker naš »stojadin« ni izrabil nobene od svojih stoenih možnosti, smo bili kmalu v Jajcu. Počili smo si od vožnje tako, da smo si peš ogledali to slikovito in za našo državo zgodovinsko pomembno mesto. Osrednji del mesta je zgrajen na skalnatem robu, polnem naravnih votlin, od katerih so nekatere preurejene v lepe lokale. Pliva s svojimi slapovi je mestecu v poseben okras.

Ogledamo si muzej II. zasedanja AVNOJ, trdnjavo, kjer se je dalj časa zadrževal in delal v času NOV maršal Tito s štabom, in še druge zanimivosti. Preveč je vsega na enkrat, kar bi bilo vredno pogledati, moramo naprej. Imamo mi svoj Olimp pa svoje Piramide pa cerkve, le nekako v modi niso, vse preveč smo zagledani v tujino.

Ob cesti proti Bugojnu smo videli Rome z dvema medvedoma. To so bile tudi edine divje živali, ki smo jih videli v Bosni. Navdušeni nad lepo cesto in pokrajino smo se pripeljali na 1123 m visoko sedlo Makljen. Od tu naprej do Prozora je pokrajina še naprej lepa, cesta pa ne. Od Prozora pa do Mostarja, točneje do kraja Potoci, kakšna vožnja!

»Poglej jezero!«

»Prenj se vidi!«

»Poglej, kje globoko je Neretva!«

»Kako je lepa!«

»Poglej most, tolmun, skalnat rob!«

In tako naprej, cesta pa se vije iz ovinka v ovinek in strmo spušča po čudoviti soteski. Človek pa si je vseeno skozi to divjino drzno speljal cesto. V Potokih zavijemo na levo in po 18 km pridemo na Rujšče, 1050 m. Tu je lep planinski dom in prijazen oskrbnik iz Mostarja. Okolica je redko poraščena, precej je podobna našemu Krasu. Pokosijo vsako najmanjšo zelenico, seno pa znosijo ali zvoziijo na desetine kilometrov daleč v dolino. Streljaj od doma je vas Zijemlje, ki ima celo nekaj njiv, to se pravi zemlje, od tod tudi najbrž ime, vendar se prebivalci v glavnem ukvarjajo z živinorejo. Človek kar težko verjame, da je ta vas pozimi dostopna.

Naslednji dan smo se zagnali proti vrhovom Prenja. Po dvehurni hoji po starih gozdovih smo prišli do kočje Bele vode. Bele vode sicer nismo videli, pač pa je pričelo deževati in ker je bila kočja zaprta, smo jo odkurili v bližnjo pastirsko stajo in se pričeli truditi, da bi bila teža nahrbtnikov naslednje dve uri do kočje na Jezercu čim manjša. Čeprav se je vreme kisalo in je nebo izpod čela gledalo na nas, kot da smo kaj krivi, so se vrhovi okrog nas lepo videli. Koča Jezerce, ki bi naj po opisu v dnevniku bila »često otvorena«, je bila zaprta, vendar smo ključ kasneje našli pri pastirjih. Ker se je med tem časom vreme zopet malo ubrisalo, smo se odločili, da takoj naskočimo Zeleno glavo (2123 m) in nekaj metrov nižji Otiš. Po eni uri hoje po lepem planinskem svetu smo prispeli pod naš cilj. Med potjo smo se že odločili, da naslednji dan obiščemo vrh Zubac, saj je bil s poti, po kateri smo hodili, tako lep in izrazit, da ga nismo mogli primerjati z nobenim slovenskim vrhom. Potem pa se je ulilo in srđita ploha nas je dodobra sprhala. »Da le ne grmi!« je rekla žena, tisti hip pa je že treščilo in to tako, da smo jo vsi hkrati odkurili v bližnjo votlino. Da bi narava pokazala, kaj vse zmore, je v hipu spremenila dež v točo in to tako gosto, da je kmalu pobelila s cvetjem posute planinske trate. Nam ni preostalo drugega, kot da se umaknemo. Sklonjenih glav smo se zapodili proti koči, grmenje pa je nekako pospeševalo naš umik. Kočo smo takoj spremenili v sušilnico in sušili tako, da bi nam zavidal savinjski hmeljar.

Drugo jutro smo suhi po gosti megli in po isti poti pririnjali na vrh Zelene glave. Tu nas je obsijalo sonce. Doline so bile polne megle, eno samo belo morje, iz njega pa so kot otoki moleli gorski vrhovi. Najlepše so se videli vrhovi Čvrnsnice in Čabulja. V koči smo se poslovili od prijaznih pastirjev in se nato vrnili na Rujšče, kjer nas je čakalo sporočilo, da je tovarišem, s katerimi smo nameravali skupno na Maglič,

odpovedal avto. Zato smo se sami napotili na ogled mesta Mostar. Žal smo imeli le malo časa. Pokrajina in cesta od Mostarja do Nevesinja je res lepa, vredna ogleda. Lepi razgledi proti vrhovom Veleža in po zelenih planotah, kjer se pase vse polno ovac in govodi, so poseben užitek. Ko smo v Nevesinju vprašali nekega domačina, kakšna je cesta do Gackega, je dejal: »Jadni Slovenac, tamo je kao u ratu.« Zdaj bi mu pritrtil: Suha struga Zalomske reke je na mnogih krajih bolj primerna za cestišče kot cesta, po kateri smo se guncali.

Od Gackega dalje in v dolini Sutjeske so nam bila imena krajev znana, saj smo mnogo o njih slišali in brali v zgodovini NOV. V tej dolini je izgubilo življenje mnogo naših ljudi. Natančnega števila po izjavi osebja v muzeju, njim v spomin, še ni bilo mogoče ugotoviti. Dolina in okolica je za planinsko oko čudovita in tudi spomska obeležja so lepo urejena. Kadarkoli obiščem te kraje, imam občutek, da v tej dolini ne bi mogel peti ne kričati. Čez Dragoš sedlo smo zvečer prišli na Hadžića ravan in se utaborili v koči »Sava Kovačević«. Pogovorili smo se s pastirji in »mlekopromet« je stekel tako, da smo imeli imenitno večerjo. Žena in sin sta jo poplaknila z mlekom, meni pa je ostalo zato več mostarske žilavke in vsi smo bili zadovoljni.

Zjutraj je bila planota pokrita z debelo slano, Maglič pa čist, ves v soncu. Podali smo se na Suho Goro in po novo markirani poti na vrh. Maglič je bil odet s pisanim cvetjem, tudi takšnim, ki ga pri nas ni. Nikjer še nisem videl toliko črnih murk in tako velikih kot tu. Na vrhu žal ni bilo ne žiga ne vpise knjige, je pa tudi lepa spomska plošča padlim partizanom in kovinska zastava, primerna tudi za kak naš obmejni vrh. Razgledovali smo se od Prenja, Bjelašnice, Treskavice, Jahorine do Durmitorja in Volujka. Našo pozornost je še posebej pritegnilo Trnovačko jezero prav pod nami. Čeprav smo bili že utrujeni, smo sklenili, da ga obiščemo.

Spustili smo se na Prijedor, na Suha jezera in v največji pripeki prisopihali k jezeru. Jezero in okolica je čudovita. Nam se je žal mudilo, saj nas je razdalja na oko prevarala. Namočili smo razbeljene noge, pokramljali z Zagrebčani, ki so tu taborili, in oddrveli proti Savini koči.

Po nasvetu pastirjev in koscev, ki so se zvečer zbrali v koči, smo se drugo jutro odpravili proti Durmitorju, ob Tari in Pivi. Od Broda proti Mratinju se dolina vse bolj in bolj oži. Prostor ima le še reka, cesta pa mora skozi predore in useke. Gradbeniki so to čudo, izgradnjo jezua, elektrarne in premestitev ceste zmogli s trudom in znanjem. Vse to je zgrajeno v tako divjem okolju, da se človek skoraj zgrozi. Ker se v teh letih ni našel nihče, da bi odstranil kažipote iz nekdanje ceste proti Nikšiću, smo jim, nevedneži, sledili do tam, kjer cesto zalije voda iz akumulacijskega jezera. Prebijali smo se čez kupe gramoza, se vzpenjali po serpentinah, tavalj po nedokončanih predorih in tako prišli na novo cesto proti Nikšiću, ki pa še ni končana. Po prihodu v Nikšić je bil naš avto podoben nesprhani vreči za moko, mi pa mlinarjem. V Zabljak smo prispeli zvečer. Pričel se je lov za posteljami. Pomagal nam je tam živeči Slovenec iz Liboi. Zjutraj nas je zbudil dež. Ogledali smo si Zabljak in se oskrbeli z vsem potrebnim za naslednje dni. Zabljak je turistični kraj na nadmorski višini 1450 m. Nas je spominjal na našo Kranjsko goro, četudi zavoljo drugačne lege in tudi zgradb, ki imajo popolnoma drugačen videz, ni ravno podoben. Ogromno je počitniških hišic, imajo dva hotela, dva še gradijo, in lep spomenik 2500 borcem tega kraja, ki so padli v času NOV. Imajo vse, kar miru željan gost potrebuje, manjka pa jim po naši oceni predvsem metla. To je splošen problem, tudi pri nas se z njim vse pogosteje srečujemo.

Proti večeru smo ugotovili, da je vrhove Durmitorja pobelil sneg. V že tako težke nahrbtnike smo stlačili še to in ono, saj smo vedeli, da se bo zmrzilo. Opazili smo več zimsko oblečenih ljudi. Zjutraj smo se podali na pot, ne da bi dosti gledali v nebo. Pri Crnem jezeru smo se pozdravili s skupino domžaskih planincev. Spotoma smo si ogledali Ledeno pečino, kjer je narava ustvarila kraškimi kapnikom podobne tvorbe. Niso iz apnenca, temveč iz ledu. Od tu dalje smo hodili po snegu in dosegli Bobotov Kuk (2528 m), odkoder je čudovit pogled po vsem Durmitorju. Žiga ni bilo, vpisali pa smo se v ogromno knjigo. Pri sedanjem številu obiskovalcev bo morala zadostovati za sto let. Pot smo nadaljevali proti Škrčkim jezerom, vendar zelo počasi, saj ni bilo markacij, poti pa tudi ne, vendar smo jih čez sedlo Samar le dosegli. Tu pa nas je čakalo presenečenje. Koča, za katero so vsi vprašani zatrjevali, da je odprta, je bila v resnici res popolnoma odprta, brez vrat in oken, brez poda in tudi streha je bila precej odprta, tako da nas je ta gostoljubnost kar stisnila pri srcu. V dolinici, obkroženi z vrhovi, visokimi precej nad dva tisoč metrov, ležita na nadmorski višini 1766 metrov dve Škrčki jezera.

Kraj je čudovit, precej divji, okrog nas popolna tišina, le tu pa tam se je slišal ropot kamna, ki se je kotalil nekje po pobočju Grede. S sinom sva odkrila zapuščeno pastirsko kolibo, kjer nas je treslo vso noč. Rodilo se je izredno lepo jutro in še ob luninem svitu smo opazovali, kako so se okoliški vrhovi ogledovali v jezerski gladini. Skoro nas je premamilo, da bi še en dan ostali na tem koščku zemlje, kjer civilizacija še ni pustila ne svojih dobrih ne slabih sledov. Vračali smo se čez planino

Ališnico, kjer smo se spoštljivo umikali čredam konj in se mimo Zmijinega jezera vrnili v Žabljak.

Ostali so nam še Komovi. Hitro smo prevozili vijugasto novo cesto do Đurđevića Tare. Tu smo bili presenečeni nad lepim in dolgim mostom, ki povezuje bregova reke Tare. Cesta do Kolašina se vije po lepi sofeski, krona vsemu pa je reka, ki se prebija skozi to divjino.

Kolašin je bil kot na semanji dan, poln ljudi. Vsi so kaj prodajali ali kupovali. Še mi smo dokupovali hrano in prodajali zijala povsod, kjer je bilo kaj zanimivega videti. Po ogledu mesta smo se podali na sedlo Trešnjevik in spotoma opazovali mogočne nadvoze pravkar odprte proge Beograd-Bar. Od Trešnjevika do katuna Štavne so lepe planote posejane s številnimi pastirskimi kolibami. S te planote so se čudovito videli Komovi. Stopili smo na najbližjega, to je na Kom Vasovički. Za vzpon iz planote Štavne 1800 m na vrh Koma 2460 m smo potrebovali dve uri. Komovi so nas vabili, zato smo sklenili, da naslednji dan obiščemo še katerega izmed njih. Ob vrnitvi k avtu smo ugotovili, da je nekdo preizkušal, kaj je trše, kamen ali avto. Da se to ne bi ponovilo, smo opustili namero, da obiščemo druge Komove. Zapeljali smo v 20 kilometrov oddaljeno Andrijevico na lov za žigom. Izsledili smo ga šele naslednji dan.

V Andrijevici smo naredili inventuro časa in denarja ter ugotovili, da so nam do konca dopusta ostali le še trije dnevi. Obljuba, da bomo po vrnitvi domov jedli ves teden samo solato, je pripomogla do odločitve, da smo se podali mimo Titorgrada do morja in spotoma obiskali še Velebit. V dolini Neretve v Pločah smo le po naključju pobegnili strašni nevihti in toči, ki je popolnoma uničila poljščine v tem predelu. Ta bi bila šele preskušala našega »stojadina«! Na Velebitu smo se utaborili na Zavižanu in obiskali Mali Zavižan, Crikveno in Rosijevo kolibo. Najbolj so nam ostale v spominu velike jase cvetoče alpske možine, čudoviti pogledi na otoke Jadranskega morja in neverjetno lepo speljana pot ing. Premužiča po Velebitu. Spotoma smo se povzpeli še na Klek. Ker so ga čarovnice tako zameglile, da se ni videlo nikamor, koča pa je bila zaprta, smo jo ucvrli domov.

Sklenili smo, da bomo v prihodnjem letu obiskali še druge vrhove na planinski poti »Planine Jugoslavije« in tako vsaj bežno spoznali lepote in ljudi po pokrajinah naše skupne domovine. Planine, ki smo jih obiskali, po svoji lepoti ne zaostajajo za drugimi, še bolj so ohranjene in prvobitne. Slovenci jih manj obiskujemo, ker o njih malo vemo. Prav bi bilo, če bi več potovali po teh gorah, spoznavali našo državo in nadomestili zamujeno. V marsičem bi se potem tudi lažje razumeli.

TRIGLAV, GORA IN SIMBOL

(Za 200-letnico prvega vzpona na Triglav)

Od več strani se oglašajo pobudniki proslave dvestoletnice prvega vzpona na Triglav, ki bo 24.—26. avgusta 1978. leta: Gorenjci, skupina mlajših pri PZS in morda še kdo. Mladinska knjiga v Ljubljani želi za to slavnost izdati obsežno delo z naslovom Triglav, gora in simbol. Podpisala je že junija meseca t. l. založniško pogodbo z avtorji: s prof. Evgenom Lovšinom, dr. Mihom Potočnikom in sodnikom vrh. sod. Stankom Hribarjem. Avtorji so se dogovorili za naslednje teme:

Lovšin: Od kdaj in od kod ime Triglav? Čas narodne prebuje in prvih pristopov na Triglav, klasična doba, žanovci, piparji, drenovci, Narodno-osvobodilna vojna

Potočnik: Boj za Triglavsko severno steno, skalaši, Trideset let alpinizma in alpinistike v socialistični Jugoslaviji

Hribar: Triglavski vodnik v preteklosti, danes in v bližnji prihodnosti, Kronika Triglava od davnih časov do danes.

Dr. Tone Wraber je prevzel temo: Znanost o Triglavu. O poglavjih Triglav v leposlovju, podobi in glasbi ter nekaterih organizacijskih problemih današnjih časov se avtorji še pogovarjajo z ustreznimi strokovnjaki. Knjiga bo bogato ilustrirana dokumentarno in umetniško.

V primeri z dosedanjimi tovrstnimi deli (Kugy, Lovšin) bo nova knjiga imela to prednost, da bo sodobna, saj bo ujela 'teh naših trideset let', obenem pa bo pisana z gledišča, kaj in koliko so prispevali slovenski izobraženci, javni delavci in domači gorski vodniki k odkrivanju Julijskih Alp. Znano je, da so na primer v Kugyjevi knjigi »Fünf Jahrhunderte Triglav« le štiri slovenski avtorji, šestnajst pa je tužcev. Menimo, da je posebno pri Triglavu slovenski delež prav gotovo večji, ne da bi s tem hoteli prenizko ceniti tuje zaslužno delo.

V 45 DNEH PEŠ PO JUGOSLOVANSKI DIAGONALI

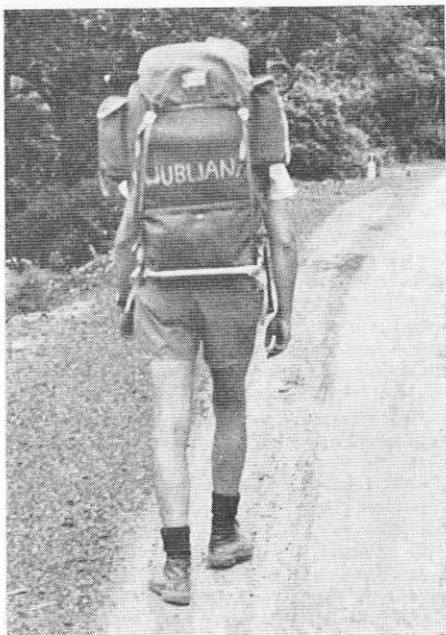
DR. JANKO PLETERSKI

V letu 1974 sva se z Andrejem odločila, da uresničiva že več let staro zamisel prehoditi Jugoslavijo po premici, ki veže dve med seboj najbolj oddaljeni tromeji na obodu naše federacije. To sta italijansko-avstrijsko-jugoslovanska tromeja na Peči (1509 m) in bolgarsko-grško-jugoslovanska tromeja na Belasici (1880 m). Črto sva imenovala »jugoslovanska diagonala«.

V ravni črti hoditi čez drn in strn je praktično nemogoče. Sklenila sva najino pot ubirati kar moči tesno ob »diagonali« po cestah, a tudi po bližnjicah, kjer so nama bile znane, ali kjer bi po cesti ovinek bil predolg. Zapeljiva misel, izbirati ves čas kake stezice, je neuresničljiva ne samo zato, ker pot drži po neznanem zemljišču. Iskanje in spraševanje je bilo zelo zamudno. Neustrezna je tudi zato, ker je naravno, da človek, ki si izbere oddaljen cilj, izbira tisto smer, ki je zemljepisno najkrajša. In to so ceste že od davnine. Razume se, da je dolge cestne vijuge mogoče tu in tam presekat po bližnjici, sicer pa je najsmotrnejše odpovedati se stezicam, ki ne drže naravnost tja, kamor želimo, so strme in robate, dostikrat blatne in lepljive, zaraščene s travo. Kakor se to upira našemu planinskemu izletniškemu pojmovanju, pa je suha resnica, da so za hojo na daleč ceste najprimernejše. Seveda, če bi ob njih bila posebej pripravljena stezica za pešca, bi bilo prelepo. A tega ni. Morda bo kdaj, ko bomo spoznali, da je za pravo pospeševanje danes že priljubljenega popotništva potrebno zarisati in napraviti tudi nove poti, ki ne bodo ovinkarile kot npr. sicer vse pohvale in priznanja vredna naša »E-6«, temveč jo bodo ubirale primerno človekovi naravi kar najbolj naravnost in po zemljišču, ki je za hojo najugodnejše.

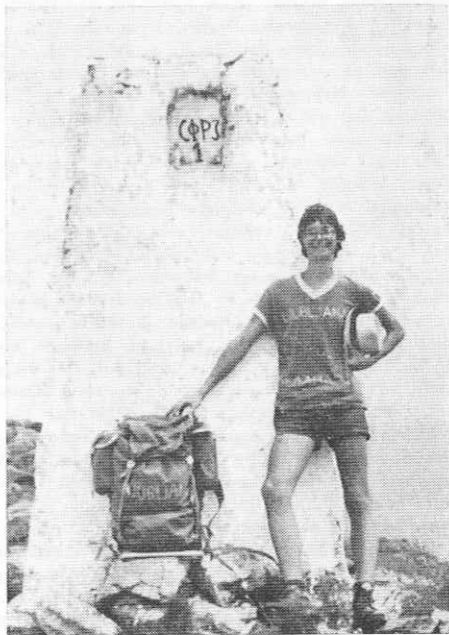
Kot drugo se je tako zelo praktično izkazalo prenočevanje v šotoru. Pešec ni avtomobilist, ki bi proti večeru prekrizal še desetine kilometrov, da bi našel prosto sobo v motelu. Vsak odvečen korak je čista izguba energije in časa. Zato pešec prenočuje tam, kamor tisti dan prispe. Seveda je ponekod mogoče pot načrtovati tako, da se dan končuje v bližini hotela (od Slovenije naprej gostiln s prenočišči praktično ni, od Hrvaške naprej pa tudi ne senikov). A le ponekod. Iskati prenočišče

Nahrbtnik ljubljanske registracije ob Krivaji

Mejnik št. 1. Na jugoslovansko-bolgarsko-grški tromeji na Belasici

Foto J. Pleterski

po zasebnih hišah pa je težje in zamudnejše, kot bi si kdo mislil. Razen tega takšno prenočevanje nima samo svetlih strani. In končno, hoteli niso dobrdelne ustanove, svojemu gostu mošnjiček čim bolj olajšajo. Zato popotnik vzemi s seboj majhen, lahek šotor, spalno vrečo in druge potrebščine. Vse to v nahrbtnik, ki bo tako težak blizu 12 kg ali pa tudi več (z vodo in malo večjo zalogo hrane). S tem pa smo že pri športno-turistični panogi, ki jo Angleži imenujejo »back-packing« in ki bi zanjo morali iznajti ali izbrati slovensko besedo. Morda »culo na ramo«; vse v oprčo, »vse optiv« je že precej zastarano. Gre za to, da človek nosi s seboj vse, kar potrebuje na svojem pohodu podnevi in ponoči, ob vsakem vremenu. Razume se, da izkorišča, kar najde ob poti. A te priložnosti so na dolgih odsekih »diagonale« presneto poredko posejane. Gostiln, kakršnih smo vajeni v Sloveniji, večidel ni, ne prepogosti bifeji poznajo največkrat le pijače, a kjer »radi roštilj« ali »skara«, se človek, upehan in užejan, suhih čevapčičev hitro naveliča.

V pravljicah smo vajeni slišati na kratko: storjeno, storojeno. A midva sva svojo namero izpolnila v treh letih, po kosih. Julija 1974 od Peči do Karlovca, »prve maje« 1975 od Karlovca do Bosenskega Novega, julija 1975 od tod do Novega Pazarja in julija 1976 od tam do Belasice. Skupno 45 dni prave hoje. Povprečno po 30 km na dan, skupaj blizu 1400 km. Zračna črta od Peči do Belasice je seveda znatno krajša (935 km).

Po poti sva pisala dnevnik kar se da na kratko. Iz njega navajam, podrobnejše, predvsem tehnične podatke o najinem popotovanju.

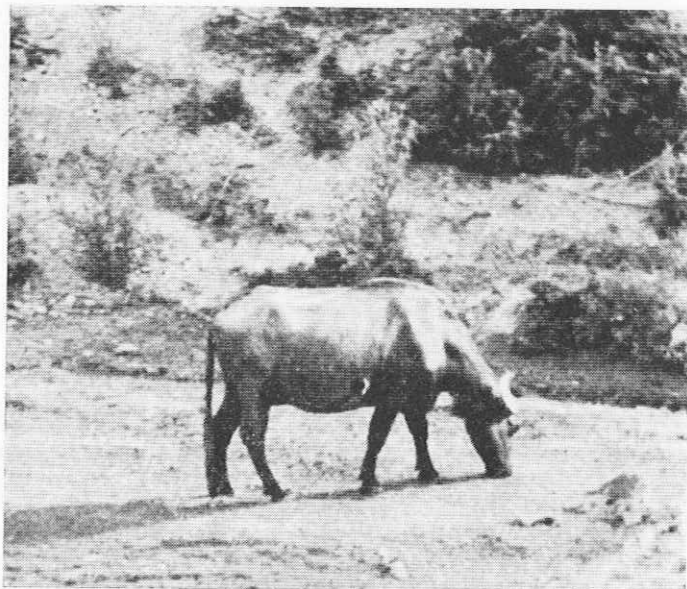
Leto 1974, julij: – 9. – Začetek poti ob 11.15 na tromeji na Peči. Rateče, po nekdanji železnici, zdaj cestici do Podkorena, po neobdelani trasi do Kranjske gore, enako naprej v Gozd. Po desnem bregu Save do Belega Potoka. Tabor. Ponoči dež. – 10. – Beli Potok–Mojstrana po desnem bregu Save, ponekod brez steze, naporno. V Mojstrani pri fabriki čez brv, navzgor na cesto v Radovno. Po cesti do 2. kilometra. Tabor. – 11. – Naprej po cesti Krnica, Zg. in Sp. Gorje, Bled (kopanje), Ribno, Bodešče, Lancovo, Kamna Gorica, Podnart. Z vlakom na prenočevanje v Ljubljano. – 12. – Spet z vlakom v Podnart, nato naprej brez nahrbtnikov: ob progi do Kranja, naprej čez Mavčiče na Medvode. Z avtobusom na prenočevanje v Ljubljano. – 13. – Iz Medvod po cesti čez Savo v Pirniče, Vikrče, po gozdni poti pod Šmarno goro v Šmartno, nato v Gameljne, Črnuče, Nadgorica, Šentjakob, čez Savo v Zalog. Avtobus na prenočevanje v Ljubljano. – 16. – Zalog–Podgrad–Besnica–Trebiljevo–Leskovec–Sela–Stična–žel. postaja Radohova vas. Na prenočevanje v Ljubljano. Zelo vroče. – 17. – Radohova vas–desno čez prog–Trebilje–Ponikve–Mirna Peč–Novo mesto. Zadnjič na prenočevanje v Ljubljano. Vročina. – 18. – Novo mesto–Metlika (kopanje v Kolpi)–Jurovski Brad–Kamanje. Prenočevanje na senu. Ponoči dež. – 19. – Kamanje–Ozalj–Karlovac. Dež. Čez noč v hotelu, naslednji dan vrnitev v Ljubljano. – **Leto 1975, april:** – 29. – Z vlakom v Karlovac, nato po pontonskem mostu čez Korano, po stranski cesti Lemič–Popovič Brdo–Sjeničak. Tabor ob kmetiji v Zg. Sjeničku. Slana. – 30. – Čez Trepč, Pješčenico, nato po bližnji v Vrginmost (»vroče, vroči žulji, klete, a upanje na žetev«). Po cesti do Šatornje. Tabor v gozdu na gričku. **Maj:** – 1. – Po cesti v Glino, Majo, Dragotino. Ob Malji – Partizansko vrelo po cesti na Zrinsko goro. Brezovo polje. Tabor na vrhu klanca na vršiču desno nad cesto. – 2. – V lepem vremenu Zirovnica, Gvozdansko, Trgovi, Dvor, čez Uno v Bosanski Novi. Z ekspresnim vlakom v Ljubljano, s postaje do doma bos (žulji!). – **Julij:** – 1. – Z vlakom v Bos. Novi. Močno dežuje. Po strahotno razkopani in razmočeni, deloma poplavljeni cesti proti Prijedoru. Tabor v gozdu nad žel. postajo Dragotinje. Neprenehoma dežuje. – 2. – Še 10 km do Prijedora. Deževje ne preneha. Naprej do Kozarca. Čez noč v težko najdeni zasebni sobi. – 3. – Zvedri se. Ob pogledu na Mrakovico po cesti proti Banjaluki. Blizu Dragočaja tabor ob kmetiji. – 4. – Po vročem soncu do predmestja Banjaluke. Levo mimo železniške postaje po visečem mostu čez Vrbas, nato po mostiču »pri celulozi« čez Vrbanjjo, v kraj Vrbanjjo. Na koncu vasi, ko cesta zavije v levo, tabor na desni ob reki, malo nad mlinom (studenc). Naravno kopalnišče Banjalučanov. – 5. – Počitek in zdravljenje žuljev. Dež. – 6. – Dež. Po cesti ob Vrbanjji v Kotor Varoš. Uro za njim pri mostiču desno, tabor ob potoku. Zvečer nevihta in dež. – 7. – Naprej po cesti, Borik, Maslovar. Cesta se vzpne čez goro Borje. Na vrhu lepe jase v jelovem gozdu. V lepem vremenu v Pribinič. Tabor ob hiši za vasjo. Zvečer se zaleti v šotor vol. Močno utrujena. – 8. – Po cesti do Tesliča. Miličniška kontrola. Po cesti v bližnje zdravilišče Vručica. Še ena kontrola. Vse zasedeno. S težavo dobiva zasebno prenočišče. Popoldne počitek. – 9. – Iz Vručice približno 7 km po cesti proti Blatinam, nato levo v hrib. Po obilnem izpraševanju prek hriba po hudem blatu v Novi Šeher. Med počitkom v vasi ob potoku naju obdare otroci z limonado (taborniška solidarnost). Naprej do glavne ceste (Ozirnica), takoj čez njo. Skozi dvorišča, po stezi pod daljnovidom, zelo zapletno čez hrib ob hiše do hiše. Blizu vrha naju fant, ki se pripravlja v šolo v Ljubljano, napoti v pogodene Boriče. Tabor na planjavi na vrhu. Ponoči divja jaga krog šotora: psi gonijo srnjaka. – 10. – Sestop na Zavidoviče. Po mostu čez Bosno. Po cesti, napravljeni na trasi nekdanje ozkotirne železnice, v dolgo, ozko dolino Krivaje. Zelo vroče. Za vasjo Vozuča tabor pod hišo. Ponoči nevihta, trešči čisto blizu naju. – 11. – Naprej ob Krivaji. Dolina vse bolj gorska grapa, bori, brzice. Maoča. Kopanje. Spet nevihta. Za čuništem tabor ob reki. – 12. – Še vedno ob Krivaji. Pojavljajo se smreke. Pojavljajo se novi žulji. Grapa se spremeni v več kilometrov dolgo, globoko sotesko. Na koncu Olovo. Tu desno, na višnjevo cesto, po bližnji skozi Zgornje Olovo. Vrh klanca, še 2 km. Tu (bife »Stop«) cestica v levo. Senožeta, nato smrekov gozd, kot na Pokljuki. V posameznih krčevinah vasice. Najprej Banja Lučica. Za njo v gozdu tabor. Pokrajina prvinska. – 13. – Naprej skozi

»Zadnja Jugoslavana«
pastirja tik pod
tromejo na Belasici

Foto dr. J. Pleterski

gorski gozd, mimo Riječe v Kalino. Končno iz gozda, Podromanija. Po višnjevi cesti proti Rogatici, čez znameniti ilirski Glasinac. Tabor blizu ceste. – 14. – Nadaljuje se marš proti Rogatici. Tu se odcepi gorska cesta čez Sjemeč proti Višegradu. Strmina. Novi žulji. Vrh klanca, tabor nad velikim kalom. – 15. – Po vročini čez gorske gozdove in obširne senožeti, gori, doli. Navsezadnje strmo in dolgo, dolgo doli. Drina. Čeznjo po slovitem mostu Mehmed paše Sokolovića. Hotel Bikavac. – 16.–17. – Počivanje, celitev žuljev. – 18. – 13 km po višnjevi cesti proti Titovemu Užicu do Dobruna. Zagledava sotesko z vhodi v tri vzporedne predore. Tu z glavne ceste v desno na stransko proti Pribuju. Ob Dobrunski rijeki 11 km na vrh klanca, nato naravnost navzdol po bližnjici. Štrpci. Oddih ob zadnji hišici. Mladi gospodar naju pogosti s kar preledeno coco. Tabor in kopanje v Uvcu. Na nasprotnem hribu železnica Beograd-Bar. – 19. – Mimo križišča s cesto za Rudo proti Pribuju na Limu. Naprej do velikega akumulacijskega jezera. Huda vročina. Kopanje. Po razbeljeni cesti do višnjeve ceste (Bistrica). Po njej še 7 km proti Prijepolju. Pod cesto tabor ob Limu. – 20. – Oblačen dan prinese olajšanje. Prijepolje. Tu levo na stransko cesto ob Mileševski reki. Samostan Mileševa. Iščeva direktno cesto proti Aljinovičem (vrisano v avtokartji). Ni je! Tavajoč po bregu sva sumljiva neki osebi. Izkaževa se. Pokaže pot čez nasprotni breg na staro cesto. Strmo navzgor v nakazani smeri, mimo slikovite razvaline kule Hercega od sv. Save (Isardžik). Skozi gorsko vasico. Prijazen kmet naju povabi na kavo. Sin nama pokaže pot do ceste. Mimogrede pove, da je namenjen na veselico ob sunetu (obrezovanju). Višinska cesta po slikoviti gorski pokrajini na pobočjih Jadovika. Navzdol v Milošev do, spet gor na rob velikanske gorske planote Pešter. Tabor ob cesti. – 21. – Prijazen mož s šajkačo nama pove za bližnjico. Po njej do začetka asfalta, ki pa je popolnoma samotna. V čistem gorskem jutru do Sjenice. Nato mimo štaljva do vrha ceste (1300 m). Tabor na razgledni košenici s studencem, ki nam jo pokažeta dva kosca. Eden je lovec in pripoveduje o velikih krdelih podivjanih psov, ki se klatijo v tej okolici in vdirajo v ovčje staje. Imenuje vrhove v bližnji okolici (Jankov kamen). Novi žulji, močna utrujenost. – 2. – Psov ni bilo. Naprej po cesti v Dugo poljano in nato v dolino Ljudske reke (na karti napačno: Raška). Po dolini. Zagledava prve bivole. Tabor 3 km pred Novim Pazarjem pri hiši gostoljubnega kmeta. – 23. – Novi Pazar. Konec etape. Dopoldne še izlet z avtobusom v Sopoćane, popoldne z avtobusom v Beograd in nato v Ljubljano. – **Leto 1976, julij:** – 3. – Zjutraj z letalom v Beograd. Nepopisna gneča na beograjski avtobusni postaji. Obupna bitka za vozovnici v Novi Pazar. Zmaga! Sedeva v avtobus ob 15.15. Zvečer v Novem Pazarju. S taksijem prenočit v novopazarsko Banjo. – 4. – Start na avtobusni postaji v Novem Pazarju. Po čaršiji do mostu, čezenj (desno zavije nova cesta na Ribarče) na cestico, ki drži čez goro Rogozna. Vedno višje. Gorske kmetije z gospodarskimi poslopji v staroselskem slogu. Proti vrhu se oskrbovana cestica konča, kar ostane, se postopoma izgublja v prodih in rastju. Lepi razgledi: levo mogočna veriga Kopaonika, desno Mokra gora. Slediva daljnovidu (vasi pod njim so brez elektrike). Možje, ki počivajo ob poti, povedo, da sva že na kosovski strani. Tabor v hrastovem gozdiču, ves je pokapljan, ker močno med. – 5. – V dolino po traktorski cesti v zdravilišče Banjsko. Nato 2 km po asfaltu, potem v desno čez podrt betonski most. Danes vaški kolovoz, nekdaž

Samotni (prvi) bivol!
Ob Ljudski reki
v vzhodnem
Sandžaku

Foto dr. J. Pleterski

cesta v Zvečan. Popolna samota. Nevihta. Iz Zvečana ob lbru po hudi vročini in strupeni megli iz Trepče ter v gostem prometu v Kosovsko Mitrovico. Poiščeva staro cesto proti Vučitrnu. Po njej proti nasvetom vsega predmeslja, ki je prepričano, da sva zgrešila. Dobro uro pred Vučitrnom tabor na robu visoke ježe nad reko Lab. – 6. – Mimo železniške postaje Vučitrn v mesto. Tik pred njim zidan most na sedem lokov – na suhem. Naprej ob višnjevi cesti. Vroče. Kopanje v Labu. Nevihta prinese dež. Skozi Miloševo in Lazarevo. Muratovo turbe in razgledni stolp v spomin na kosovsko bitko. Tabor v bližnjem gaju. – 7. – Po višnjevi cesti med neskončnimi polji zrele pšenice mimo Prištine. Kmalu za njo odcep v levo proti Gnjilanom. Po tej cesti do Gračanice. Naprej po vročini do akumulacijskega jezera z malo gostoljubnim strmim bregom. Prostorček za tabor. Ponoči dež, jezero nemirno plivka tik pod šotorom. – 8. – Naprej ob jezeru. Deževno. Nenehno hrumijo mimo naju supertovornjaki s peskom. Labjane. Vedriva v trgovini. Jeva napolitanke, kruha ni... Hodiva, vedriva, hodiva. Mimo Livočkega jezera. Gnjilane. Hotel. – 9. – Proti Pasjanom. Za Pasjani ceste praktično več ni. Razdrla jo je voda. Čez goro mimo Mučibabe, zadnje kosovske vasi, dali v Preševo. Nato proti glavni cesti. Tabor ob hiši sredi polj. – 10. – Čez železnico in čez novo cesto na staro cesto proti Kumanovu. Široka, prazna. Po vročini do Kumanova, nato v Kumanovsko banjo. Hotel. – 11. – Počivanje. – 12. – Po cesti v smeri sv. Nikole. Prašno, a samotno. Čez reko Pčinjo. Delno oblačno. Griči vse bolj goli. Neskončna polja sončnic in pšenice. Kmalu za 30. kilometrom tabor ob bombažni njivi desno nad cesto. Zvečer prižene star pastir mimo trop ovac. Pove, da v vročini pasejo ponoči. Ščip. Prelepa pokajina v mesečini. – 13. – V Sv. Nikole, nato po asfaltu do žel. postaje Ovče pole. Tu na višnjevo cesto. Vroče, golo, ravno, žejno. Tabor malo pred Štipom v vasi Tri česme, na zemljišču kmetijskega gospodarstva. Nemirno. Obiski, komarji, žabe, psi, ovce. – 14. – Še poldrugo uro do Štipa. Izveva, da je izhodišče za vzpon na Belasico vas Smolari. Naprej ob Bregalnici. Popadljiv velik pes na cesti. Nakano mu preprečijo mimo drveči avtomobili. Tabor pod cesto pri 14. kilometru. Vlaški kmečki par nama podari zelnato glavo. Med čiščenjem prostora za tabor bi Andrej skoraj zagrabil modrasa. Vroče vso noč. – 15. – Vstaneva ob treh. Opoldne pri odcepu za Rodoviš. Še naprej do 44. kilometra. Med potjo dobiva dobro vodo na kmetijskem posestvu ob cesti. Tabor blizu ceste ob zapuščenem vinogradu. Zvečer pridejo pastirji z ovcami iz vasi Kaludjeri. Prijazen pogovor. Ponoči obzirno odganjajo ovce in pse od šotora. Zjutraj prihajajo kmetje na njive že ob treh. – 16. – Takoj naprej. Številni žulji, boleče stopalo. Stvar poslabšuje cesta, tlakovana s kockami. Še dobrih 20 km krevljanja v Strumico. Hotel in obilnejši počitek.

– 17. – Vstaneva ob treh. Za suhi zajtrk sva dobila osem trdo kuhanih jajc! Še po sorazmernem hladu do Novega sela. Belasica se kaže skozi mrč. Ugibava, kateri vrh v dolgem grebenu nosi tromejo. Odcep vaške ceste na desno v Smolare. Dež. Vedriva pri hiši, njen gospodar nama svetuje, da poiščeva logarja in prosiva za prenočišče v prazni gozdarski hiši nad vasjo. Storiava tako in dobiva ključ. – 18. – Ob petih kreneva z najpotrebnejšim v goro, drugo pustiva v zaklenjeni hiši. Vreme zelo slabo. Grmi, treska, dežuje, megle. Stopava navzgor po dolgih ključih gozdne ceste skozi nepretrgano bukovno gozdovje. Pravijo, da je to najpomembnejši gozd Makedonije. Po dobrih dveh urah prispeva do hiše za gozdne delavce. V njej je gazda iz Bosne, ki spravlja les s svojimi konjiči. Sicer pa tu danes kraljuje vesela družba desetih

mladih planincev; vsi so doma v Smolarih. Povabijo naju k zakurjeni pločevinasti peči in ker nisva za alkohol, nama skuhamo imeniten čaj iz svojevrstne materine dušice, »koti leči devet bolesi«. Razložijo nama nadaljnjo pot. Dež je prenehal in kreneva naprej. Pri prvem razpotju na desno, pri drugem pa na levo. Nato po stari vojaški cesti, ki jo ravno čistijo, proti gozdni meji ob grebenu. Na grebenskih planjavah pasejo pastirji krave in ovce. Izprašava se do tromeje. Zelo preprosto: po stari cesti, vseskoz vzdolž pod grebenom. Malo težave je proti koncu, ko jamejo megle spet zagrinjati vrhove. Naletiva na pastirčka, ki si pa sam ni na jasnem, kje je tromeja. Končno jo odkrijeva sama. Ob 11.35 stojiva ob mejnem kamnu št. 1 na stiku Jugoslavije, Bolgarije in Grčije. Cilj je dosežen! Pod nama je strumiška dolina, ki se odpira v Bolgarijo, na drugi strani se blešči obmejno Dojransko jezero in se razprostira Grčija – Egejska Makedonija. Kakor na Peči tudi tukaj nisva na jezikovni, narodnostni meji.

Za temeljno orientacijo nama je dobro služila avtokarta Jugoslavije AMZ Slovenije. Sicer pa so ljudje povedali vse, kar je bilo potrebno in še dosti več.

Ljudje... To je bilo največje doživetje na najini poti. Srečala sva skorajda vse naše narode in narodnosti. Ljudi iz ljudstva. Približala sva se jim na najnižji stopnji sodobne socialne vrednostne lestvice – kot pešca. Saj niti največji revež danes ne hodi več peš. Približala sva se jim tako rekoč od spodaj navzgor. Najprej začudenje in ugibanje, kdo in kaj sva. Ali kaj prodajava in kupujeva? Ali popravljava dežnike? Ali sva godca? Domišljivo sta razvnela zlasti najina visoka nahrbtnika na krošnjah. Slišala sva celo, kako so vzklikali otroci: »Padalca!« Tisti, ki so spoznali v naju turista, so redno menili, da sva Nemca. Čudno: če kdo počne kaj nenavadnega, ta je Nemec, saj Nemec je zmožen vsega. Takšno reagiranje naših ljudi je edino, kar nama je vzbujalo nejevoljo. Neki smrkavec naju je celo zafrkljivo pozdravil »Heil Hitler!«

Zato je prvo pravilo: pozdravljati po domače, spregovoriti nekaj besed, takoj povedati, kdo si in kaj delaš, kam hočeš in kako. Potem ni več nobenih težav. Prijaznost in ustrežljivost na vsakem koraku, to je poglobilni vtis. Koristno je bilo, da sem imel na nahrbtniku, Andrej pa na majici napisano: Ljubljana. Slovenci imamo dober sloves. Ob besedah ljubeznivosti in priznanja sva bila dostikrat v zadregi in se spraševala, ali to zaslužimo. Ali bi bil Slovenec tudi vselej tako ljubezniv z našim človekom iz južnih krajev?

Do kraja pojasniti, zakaj pravzaprav hodiš peš, ko bi dosti lažje in hitreje potoval z avtobusom, je bilo največkrat zelo težko. »Zašto ne jaseš?« naju je vprašal neki starejši, očitno zelo ugleden Albanec. »Oni tako potuju za svojo dušo,« je pojasnil geodet na Rogozni svojemu staremu stricu. Nekoliko pomaga sklicevanje na športni duh, zlasti če opozoriš na dejstvo, da tudi Brane Oblak peš dirja za žogo. A vendarle se dostikrat na koncu oglasi vprašanje: A kdo vaju za to plača? Najbolje je v bistvu najinega popotovanja zadel delavec, doma iz Dobaja. »Vidim, da nista siromaka.

Original izpod Kozare s čedro lastne izdelave

Foto dr. J. Pleterski

Morda imata doma celo avto. Popotujeta peš, ker hočeta več videti. Pri nas smo Muslimani. Naši stari so svoje čase romali takole v Meko, tudi po tri mesece. Domov so prihajali polni vtisov. Danes potujejo z letalom, opravijo vse v treh dneh. A žalostni so, ker ni več tistega doživetja kot nekdanj.

Z najbolj sproščenim in najprijaznejšim pozdravom naju je obdarila mlada Rominja v romskem predmestju Zavidovičev ob Krivaji. Z otrokom v naročju nama je prišla nasproti po cesti in vzkliknila: »A kud idu ovi turisti?« Iz čistega veselja nad življenjem.

Veselo presenečenje sva doživela v samopostrežni restavraciji v Prijedorju. Pristopil je sam glavni kuhar z imenito visoko belo čepico, naju vprašal, kako nama je teknilo in zaželel srečno pot. Dan je bil svetel, kljub deževju in mokrim nogam.

V klubu upokojencev v Gračanici, kjer so za dan vstaje imeli piščance, so naju za nameček pogostili s pravkar pečenim jajčnim burekom.

»Bujrum, bujrum!« naju je povabil brkat očanec v brezcestni gorski vasi v Sandžaku na svoj vrt na kavo. Imel je gosta in kazal vesel obraz. Nazadnje je razodel svoje gorje. Vsi sinovi so odšli od doma, v dolino. »Bo že še prišel čas, ko bodo spoznali, da je tudi pšenica nekaj vredna, ne le televizor,« se je tolažil.

Nekateri ljudje se popotniku nepričakovano hitro razkrijejo. Lesni delavec v Bosni potoži, da njegovo podjetje ne more prodati lesa, da jih slovensko podjetje rešuje iz zadrege, ker edino še kupuje. Kmet v strumiški dolini razloži, kako težko in s kakšnim tveganjem prodaja papirko in druge pridelke. Pastir v gori pove, da je že tretjič ukazan pokol vseh koz, od ovac pa mleka skoraj ni. Vlaški kmet je prodal vso živino, svoj ponos, ker so vsi štirje sinovi odšli v tovarne, v mesto. Le še svoje njivice obdeluje. Fant iz Makedonije ima zagotovljeno službo na Slovenskem pa ga skrbi, kako se bo naučil jezika. Zna že srbski in bolgarski, a slovenski ne razume nič, če sliši govoriti. Možakar v rudnem gorovju zaupa, da išče zaklade in prosi za mape starega rudnika. Nekdo v svojem navdušenju nad Ljubljano in njenim kopalščem v Tivoliju celo prizna, da se v tem mestu pogosto mudi po opravkih, ki niso v skladu s postavo. Kmečki fantje v gorah težko dobe neveste. Iz Banije mora marsikdo po nevesto med bosenske Muslimane. V kosovski vasi so sami zbrali petdeset milijonov in napravili električno napeljavo po vseh hišah, občina pa trdi, da nima denarja za priključek na omrežje. Morda se bo na pokrajini kaj dobilo, upajo. Tudi sicer izveva marsikaj. Med drugim vsaj za pet krajev, kjer je bila usodna bitka carja Samoja z Bizantinci leta 1014 na Belasici. Vsak informator je neomajno prepričan, da je njegov kraj pravi. A tudi nekaj, kar je zvezi s slovensko zgodovino. Starec ob Limu blizu Prijepolja pozna Vipavsko dolino in Tolminsko iz časa prve svetovne vojne. Avstrijski okupatorji so ga prisilno mobilizirali za pomožno službo v zaledju soške fronte. Če pobegne, mu pobijejo vso družino, so mu grozili.

»Zdaj vidim, da sem tudi tukaj doma in ne le v Sloveniji.« Tak je bil Andrejev poglaviti vtis. Moj pa, da sva pri vsej raznolikosti narodov, tradicij, življenjskih nazorov, gospodarske dejavnosti in razvitosti vso pot občutila: vse te ljudi povezuje enotna misel in hotenje, da vsi verujejo v svojo prihodnost in naši Jugoslaviji.

Ne moreva se zahvaliti vsem popotnim prijateljem. Rada bi vsaj izpolnila naročilo žene, prodajalke v vaški trgovinici pred Zvečanom: »Pozdravite vse Slovence!«

HELBA

IZTOK TOMAZIN

Poletni večer v Vratih je bil tak kot mnogo drugih. Iz črnine nočnega neba so mežikale redke zvezde v tišino, ki je oklepala temna pobočja. Le iz Aljaževega doma so se hrupni glasovi razlegali v tiho noč. Vesela družba okajenih planinskih razgrajačev je pridno praznila kozarce.

Slonela sva pri vratih. Za trenutek je neki pijanček odvrnil pozornost od steklenice, ki jo je pestoval v tresočih rokah, in pokazal bežno zanimanje za naju. Svoje krmežljave oči je usmeril proti nama, opazovanje pa je zaključil z vprašanjem, ki je zvenelo tako omalovažujoče, da sem se počutil kar malo manjšega.

»A tele dva greta jut'r u steno?!«

Na to njegovo velikodušno mnenje je vplival predvsem najin videz. Jaz, šestnajstleten mulec v strganih pumparicah, in Zelo, le nekaj let starejši, sva se mu pač zdela prezeleni za v Steno.

Po tem svojem precej glasnem vprašanju se je spet zatopil v steklenico. Povedal je, kar je mislil, zato ga nisva več zanimala. Da bi se izognila še kakšni podobni oceni veseljakov, ki so napolnjevali pritličje z vpitjem in cigaretним dimom, sva jo pobrala v posteljo. V sobi sem še dolgo v noč razmišljal, kako nama bo šlo jutri v Helbi.

V pojemajočem mraku še nerojenega jutra je pod najinimi koraki šumel prod v izsušeni strugi Bistrice. V nekakšni duševni otopelosti sem z nejasnimi občutki strmел v steno, ki je vstajala pred nama v naraščajoči svetlobi. Ko sem med zverženimi krošnjami dreves dojemal njeno vedno ostrejšo podobo, sem se začel zavedati, da me čaka doslej moj najtežji vzpon.

Občutil sem rahlo tremo, ko pa sva se bolj približala steni, se je vame naselila ravnodušnost:

»Bo že kako šlo.«

Sledil je prvi dotik s skalo ob začetku vzpona na gredino, po kateri sva prišla v majhen kotel, kjer se začne smer.

Med pripravljanjem opreme sem opazoval steno. Strme, navpične sive plati, prekinjene s temnimi strehami in rumenimi odlomi. Le kje tam gori poteka smer, sem se spraveval, saj v zgornji polovici nisem videl prav nobenih prehodov. Samo enolična sivina nerazčlenjenih plati, ki mi je na trenutke ubijala prostorsko predstavo navpičnega zidu. Visoko se je bočil nad nama v svetlo modrino jutranjega neba.

Počasi mi je vrv začela teči med dlanmi. Želo se je vzpenjal proti plitvemu stebričku z značilno ravno počjo, po kateri poteka najtežji raztežaj v smeri. Nad njim se stebriček in poč počasi izgubita v navpični steni.

Nekaj metrov nad stojiščem je Želo počasi začel izginjati za izbočenim skalnim trebuhom na začetku počji. Ko se je potegnil čezenj, ga nisem več videl. Nekaj časa sem še strmел navzgor, pa razen divjih skalnih oblik in koščka neba nisem videl ničesar.

Kmalu sem visoko nad seboj spet opazil rdečo čelado in temno, nerazločno senčo pod njo, v kratkih gibih krčevito spojenega s steno v neobstojno celoto, ki včasih človeku pomeni obstanek in življenje. Res čudna kombinacija: sivi odtenki različno vzvalovljenih skalnih oblik, včasih mrkih, trdih, včasih pa vseeno tako domačih, skratka kamniti elementi, zavzemajoč obsežen prostor in čas. Na drugi strani pa majhen skupek organskih delov, bitje, katerega mehki, ranljivi in neobstojni telesni deli se po vseh naravnih močeh svojih šibkih mišic zajedajo v vdolbinice, razpoke in krčevito tipajo za oporo. Dva tako različna elementa, dve preprosti besedi: skala in človek. Kaj vse se skriva v njunem kratkem zbližanju, trajajočem nekaj ur ali kvečjemu nekaj dni, ki ga imenujemo plezalni vzpon? To ni le golo plazenje navzgor, v višine, ni le gola telesna aktivnost. Globine zbližanja človeka in skale so daleč onkraj telesnosti.

Sledil je trenutek moreče negotovosti, ko sem izpel samovarovanje in se zadril: Grem!, končal pa se je, ko so prsti zagrabili za prve oprimke in so se čevlji prisekali na drobne stope.

Sprva sem bolj uporabljaj roke, v hipni zagnanosti sem na noge kar pozabil in nič me ni motilo, da so mi zabingljale po zraku, ko sem se po rokah vlekel čez previs. Seveda sem se kmalu utrudil in začel malo bolj smotrno izkoriščati svoje okončine. Naslednji raztežaji po lahkih razčlembah so nama bili po težki počji kar v prijetno sprostitev. V opisu sva prebrala, da bova kmalu morala po polici prečiti v levo, do svedrovcev.

Opazila sva jo in ni se nama zdela preveč prijazna, sicer pa je bilo videti vse v redu, edino o svedrovcih ni bilo ne duha ne sluha. Polica je bila splet ozkih ploščadi v različnih višinah, katerih konec se je nenadoma nehal v previsnih plateh, ki so se nama zdele ravno pravnjše za svedrovce. Toda naj sva še tako napenjala oči, nisva jih ugledala. Želo je sklenil, da bo splezal do konca police, saj je upal, da jih bo od tam opazil. Med njegovim neuspešnim opazovanjem sem se začel malo dolgočasiti, zato sem se na stojišču lepo izvesil nad globino. Udobno viseč na treh klinih, sem gledal v steno nad seboj. Sama sivina. Sive plošče, še bolj sivi previsi in skoraj črne strehe, za poživitev pa nekaj rumenih odlomov. Prav prijeten pogled je bil to. Tam čez že ne bo šlo, sem si mislil.

Počasi sem obračal glavo navzdol, da bi pogledal, kaj ustvarja Želo pod previsom, pa sem jih ugledal. Svetrovci! Zavpil sem od veselja, čeprav so bili 20 metrov nad nama in sem spoznal, da sva zgrešila polico. Soplezalca je čakalo zoprno vračanje po polici, ki naju je tako grdo zavedla. Kmalu zatem sva bila že na veliki luski, kjer se je začinjala prava polica. Lepo se je zarezovala v navpične plati. Bila je skoraj ravna, ozka, stena nad njo pa nekoliko previsna. Po kratki igrici ravnotežja, ki jo je zahtevala, sem priplezal do svetrovcev, katerih zarjavela okrogla ušesa so molela iz gladkega, trebušastega previsa. Niso bili ravno vzorno zavrtani, nekateri so bili obrnjeni navzdol, drugi navzgor, toda vseeno so dobro držali.

Ko so se nad previsom spet začele razčlemba, je v ozki razpoki ždel samotnen kropar, ki mi je dal precej opraviti, da sem ga dosegel in izpel vrv. Nad njim sem po nekoliko krušljivem skalovju prečil poševno proti levi, do majhnega kotliča na izpostavljenem skalnem nosu, kjer je varoval Želo. Prostor je bil kar udoben, zato sva sklenila duškati.

Tako se mi je ponudila prilagodljivost, da se podrobneje in v miru razgledam naokoli, pravzaprav le navzgor in navzdol. Nad nama razen previsnega kamina in bleščočih sončnih žarkov, ki so prosojno ožarjali nebo nad steno, nisem videl ničesar. Spodaj pa je bilo precej razglednejše. Najprej seveda nekaj sto metrov zraka, potem pa navpično pod nama vnožje stene, s svetlimi, izpranimi skalnimi skoki, med katere so se zajedale posamezne krpice borne trave in so nižje spodaj prehajale v nežno zeleno preprogo, prepleteno z ozko belo potjo. Sledila je še kratka skalna stopnja, za njo pa slepeča belina snežišča, uklenjenega v ozko krnico, kjer se rojeva Bistrica.

Po snežišču so živahno poplesavale drobne pike, in se v hitrih, zaradi oddaljenosti komaj opaznih zavojih podile po snegu. Za seboj so na snežni ploskvi zapuščale jasno, kačasto sled.

Vsak v svojem elementu, sem si mislil, midva v steni, oni na smučeh.

Ozek, malo previsen kamin naju je pripeljal v globoko črno luknjo. Njeno dno je predstavljal širok, strm žleb, prekrit z drobnim peskom. Tu pa so se začele težave. Ni nama bilo jasno, kako bova prišla iz luknje. Na levi strani je bil gladek, previsen rob, na desni pa ravno tako gladka navpična plošča, nad katero se je prevešal strop luknje.

Želo ni vedel, kje in kako bi začel, napetosti v naju pa je počasi naraščala. Posledica je bila, da sva začela dokazovati slabe strani najinega besednega zaklada. Preprosteje povedano – preklinjala sva vedno huje.

Skrbno izbrane besede so letele predvsem na pomanjkljiv opis, ki razen tega, da omenja svedrovce in zagozde, ne pove o smeri skoraj ničesar.

Po kratkem samogovoru je Želo poskusil na desni. Takoj je poskrbel, da mi je postalo pošteno vroče, čeprav sem sedel na vlažnem pesku v hladni luknji. V stropu luknje je bil namreč zagozden velik, rumenkast preperel blok, ki je visel točno nad mano. Takoj, ko sem bil prišel v luknjo, sem se bal, da bo sam od sebe padel na naju, pa je le miroval. Želo pa je vanj na vsem lepem začel zabijati klin. Med globokim votlim donenjem se je vse skupaj začelo tresti in z vedno večjim strahom sem buljil v majajajočo se skalno kladu nad seboj. V moje veliko olajšanje je Želo nehal razbijati in poiskal razpoko za klin drugje. Čudno zveržen je v širokem razkoraku počasi pridobil višino. Po tretjem poizkusu mi je rekel, da mu do dobrega oprimka manjka 20 centimetrov. Ni šlo drugače, potrebna sta bila klin in lestvica, potem pa mi je vrv spet veselo drsela čez ramena. Kot drugi v navezi sem imel seveda pri prehodu iz luknje manj težav. Preprosto sem se po klinu potegnil navzgor, dosegel dober oprimek, se z desno roko držal zanj, z levo sem izbijal klin, noge pa so mi veselo bingljale po zraku, ker pač nisem imel kam stopiti.

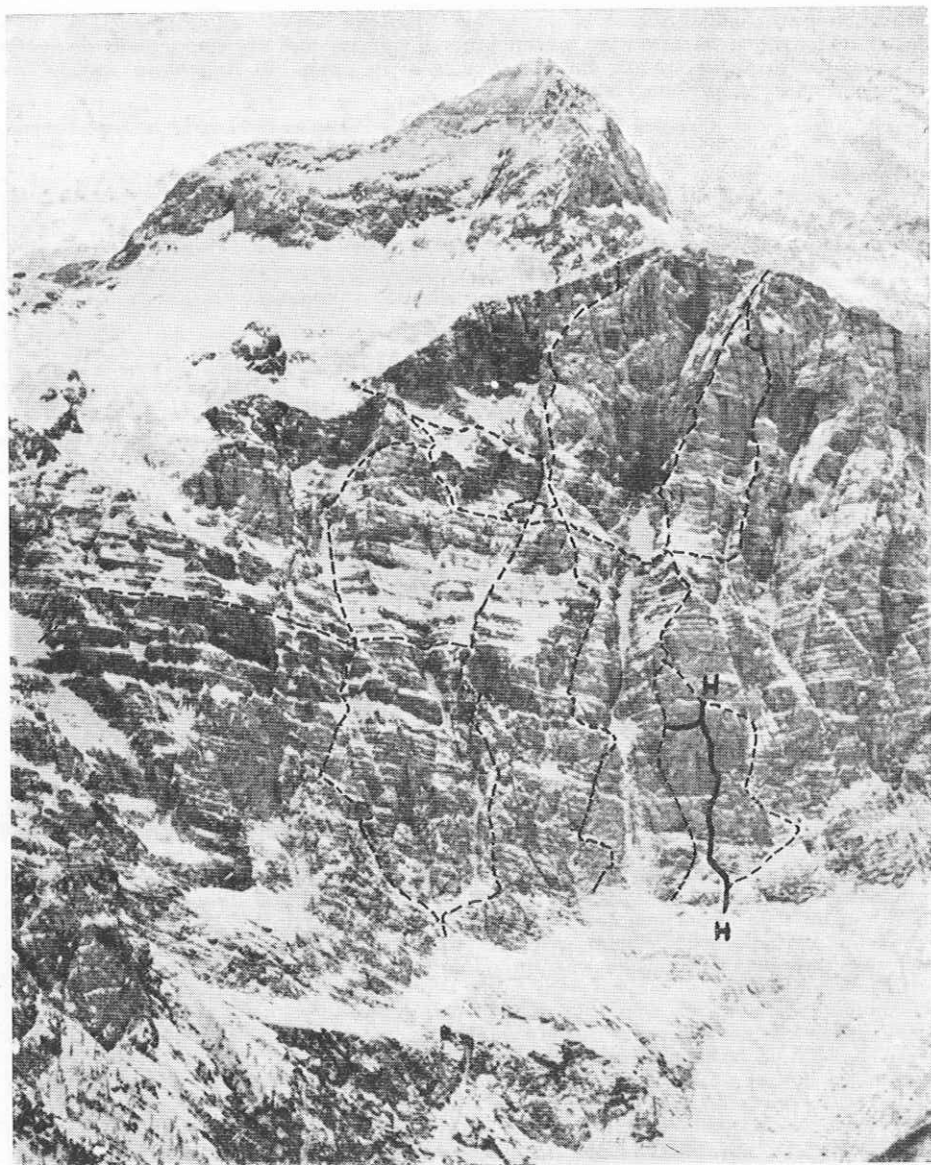
Naslednje stajišče je bilo kmalu nad luknjo ob koničasti odpočeni luski. Raztežaj nad lusko me je tako presenetil, da sem za nekaj trenutkov kar ostrmel. Nad menoj se je dvigala čudovita, strma zajeda. Imela je skoraj pravilno obliko, na obeh straneh so bile gladke plošče, stikajoče se pod pravim kotom, med njimi pa kot z ravnilom potegnjena ozka poč. Zajeda se je izgubljala pod veliko temno streho. S pravim navdušenjem sem sledil soplezalco po zajedi navzgor. Užitek pri plezanju pa ni bil popoln, saj si zaradi bolečin v hrbtu nisem mogel privoščiti vzpenjanja v elegantnem razkoraku, kot je to opravil Želo.

Pod streho se je zajeda kot odsekana nehala na drobni polički prekriti z rumenim gruščem, dobre pol metra nad njo pa se je že poganjala streha daleč onkraj navpičnice. Pri prvem poskusu, da bi splezal na poličko, sem z glavo butnil ob streho in vrglo me je nazaj. Nato pa sem uporabil nekoliko grši, a uspešnejši način. Sunkovito sem se potegnil navzgor in spravil koleno na poličko, z glavo pa sem se oprl ob streho, da sem lovil ravnotežje. Zatem sem se napol sede odplazil okrog roba, kjer so zopni rumeni grušč zamenjale prijazne travnate blazinice.

Udobno sem se namestil na zračni polici, Želo pa se je lotil izstopne variante. Z zani-manjem sem opazoval, kako se je elegantno dvigoval v navpični steni. Njegov ritem je zmotilo le občasno zabijanje potrebnih klinov. Prav nič se mu ni poznalo devet mesecev bivanja v vojašnicah nekje v ravni Srbiji.

Dve uri pozneje naju je v Skalaški smeri prvič pozdravilo sonce. Zleknjena na platah turnca sva si dokončno oddahnila in si čestitala. Krepak stisk rok mi je v tistem trenutku pomenil zgolj formalnost, nekakšen obred, ki pa s svojo preprosto iskrenostjo izraža vse, kar bi takrat najraje na ves glas izkričal v globino: srečo, prijateljstvo, uspeh...

Po Slovenski smeri sva sestopila v dolino, ki je globoko pod nama izginjala v večernem mraku, le stena je prosojno žarela v pojemajoči svetlobi. Njene ostre, izrazite

Del triglavske severne stene – z vrisano smerjo »Helba« (H–H)

poteze so bile še vedno jasne, čeprav so skalne ploskve skupaj z umirajočim dnevom počasi temnele.

Pri vsakem postanku sem se oziral nazaj v steno. Spet se mi je zazdela tako strašna, brez prehodov kot leto poprej, ko sem kot tečajnik z občudujočim strahom zrl vanjo. Toda zavest pravkar opravljenega vzpona v Helbi, mi je temno senco stene vsaj v predstavah naredila bolj domačo.

Bila sva že na ravni poti ob Bistrici, ki je s svojim vedno živahnim šumenjem predirala temo, v kateri je izginilo vse okrog naju. Za trenutek so mi misli krenile med pripovedovanja tovarišev o tragičnem dogodku, ko je preminil Helba, le nekaj sto metrov daleč od smeri, ki danes nosi njegovo ime.

Toda v moji razgreti glavi, kjer so vrvele same vesele misli, se tako žalostna zavest ni mogla obdržati. Srečni spomini pravkar opravljenega vzpona so bili močnejši. Ko sem mesec dni pozneje ves premočen in premražen v siloviti nevihti izplezal na

vrh Sfinge, preklinjajoč vreme in steno, sem v trenutni jezi kar pozabil, da lahko tudi težka smer ostane ne samo kot zavest uspeha, pač pa tudi kot nepozabno doživetje in izvor čudovitih spominov, na katere včasih ne pade niti najmanjša senca. Tak bo zame ostal spomin na Helbo.

Opomba: Smer Helba v severni triglavski steni. 4. ponovitev opravila Zelko Perko in Iztok Tomazin, AO Tržič, 29. VI. 1976. Ocena smeri: V, mesta VI-, 450 m.

O imenu »Helba«: Beseda je izpeljanka iz nemškega izraza za čelado – »helme«, njen nastanek pa je vezan na smešen dogodek, ko so tržiški alpinisti v Avstriji kupovali plezalne čelade. Niso natančno poznali pravega nemškega izraza, le njegov približni zven in tako je nekdo prodajalcu rekel, da bi rad kupil helbo, torej čelado. Od tedaj se je ta naključni »lapsus linguae« ohranil in razširil v tržičkih alpinističnih krogih. Najbolj znana pa je »Helba« kot vzdevek znanega alpinista Rika Salbergerja. Prijel se ga je kmalu po omenjenem dogodku.

V spomin na njegovo tragično smrt v bavarski smeri so člani AO Tržič preplezali novo smer v spodnji polovici triglavske stene, v strmih odlomih med skalaško in Peternelovo smerjo, in jo imenovali »Helba«.

Avtorja smeri sta bila Luka Rožič-Lenin in Dušan Srečnik-Zobač. Prvič sta poskusila l. 1970 in takrat priplezala do ključnega mesta, ki je opremljeno s svedrovci. Leto pozneje, 4. 7. 1971 sta ista dva – pridružil pa se jima je še Libor Andrlje – izpeljala smer do konca oz. do police, po kateri so izplezali v Peternelovo smer. Dokončna podoba smeri pa je nastala 15. 9. 1974, ko sta Filip Bence in Slavko Frantar preplezala še direktno izstopno varianto do skalaške smeri, s katero je smer dobila bolj estetski potek.

TRI PLEZALSKE MINIATURE

JANEZ ŠUŠTERŠIČ

1. Čehov steber

Minilo je več kot leto dni, odkar sem plezal Preložnikovo smer v Vršičih nad Korošico. Takrat sem opazoval steber levo od naše smeri. To je bil še kos deviške stene. S pogledom sem sledil razčlembam po stebru. Kjer je kazalo, da bo težko, se je pogled ustavil, šele nato je lezel spet navzgor, dokler ni obstal na vrhu. Steber je dobil namišljeno smer, ki mi ni dala več miru.

Poletje je hitro minilo, jesen je bila deževna, zima pa ni prišla v poštev – steber pa je še vedno čakal nedotaknjen. Med tem časom je dobil že ime Čehov steber. Naj ima domače hišno ime, če ga bom že plezal z bratom. Prvi poizkus je propadel že doma, zaradi dežja. Potem je prišla na vrsto še matura, pa izpit in plezanje v Franciji. Še tam sva mislila nanj in govorila: »Ko prideva domov, greva najprej v Čehov steber.«

Ni minilo teden dni, ko smo trije Čehovi in Vanda zdvijali na Korošico. Tokrat sva imela trden namen vsaj poizkusiti, da vidiva, kakšen bav-bav naju čaka. Drugo jutro smo v dveh mešanih navezah preplezali Lukmanovo smer. Vanda in Marjana se odpravita naprej po grebenu Vršičev in preko Dedca na Korošico, midva pa nazaj pod steno. Prvi raztežaj je bil moj. Pridobil sem si to pravico, ker sem smer zasnoval. Po veliki polici hodim sem ter tja ter iščem najboljše mesto za vstop. Zaganjam se v ploščo, pa ne morem nikjer zabiti. Navsezadnje se mi je le posrečilo, čeprav se ne bi bil upal obesiti nanj, če bi bil le deset kilogramov težji. Ko sem ga obremenil, se je obrnil navzdol, a me je obdržal. Od tu naprej je šlo prosto. Dosegel sem ozko poličko. Dva čudovita klina sta me prikovala na steno. Miro je zlezal mimo mene v problem smeri – v »rečnico«. Čez ploščo teko razčlemba. Res jih je malo, toda to je edina možnost. Kot baletka je plezal po drobnih stopih. Na modrem nebu se je odražala njegova silhueta. Z desno nogo je izpodrival levo, da je spet lahko naredil korak. Začel je »šivati« kot šivalni stroj. Potem je uprl koleno ob steno in »šivalni stroj« se je ustavil. Po sedmih metrih je prišel do počl na razu stebra. Poskušal je zabiti normalni klin, pa ni bilo razpoke zanj. Zataknil je U profil v široko razpoko. Ko ga je poskusil zabiti, se mu je kladivo zataknilo za čutarico. Spet je začel »šivati«, končno pa je le rešil kladivo in s hlastnimi udarci spravil klin do ušesa v razpoko. Kmalu se je pokazalo, kako dobro je klin zabiti. Plezal je po stebru navzgor približno štiri metre, ko se je zgodilo. Živčna napetost iz prečnice je mene že minila, gledal sem v drugo stran stene. Takrat pa krik – hipoma se obrnem in vidim: Pada. Plava proti dnu. Nagonsko stisnem vrvi, obdržal bi slona. Ustavi se pod previsom, nemočno visi meter od stene.

»Si cel?«

»Sem.«

»Te spustim na polico?«

Potem sva pretresla dogodek. Hotel je zagrabiti vrh stolpička. Ni ga dosegel, roka je popustila. Z nogami se je še odrinil, tako da ni padal z glavo navzdol. Vrv ga je ujela, niti malo se ni udaril, plezalni pas je ublažil obremenitev. Mene je vrv malo opekla, drugih posledic pa ni bilo. Le strah.

Vse okoliščine za srečen polet so bile na Mirovi strani. Kaj, če ne bi bile? Je vredno plezati? Ko je Miro začel, sem rekel, da težkih smeri ne bova plezala skupaj. Toda skupni uspehi pokažejo na nove cilje. Če bi računal z nesrečo, ne bi plezal. Pesimist ne more biti alpinist.

Odločiva se, da greva naprej. Miro zleze po vrvi do rešilnega klina in zabije še enega. Brez težav doseže stojišče. Prečnica zame ni bila več problem, ker me je Miro varoval z eno vrvjo od zgoraj. Razčlemba so potem čudovito lepo vodile po sredini stebra in težave nikjer niso presegle pete stopnje. Prišla sva na polico pod vršno steno. Če bi hotela naravnost na vrh, bi potrebovala še kakšen dan, da bi jo navrtala. Po kaminu nekoliko levo sem dosegel previs, ki je bil zadnji stražar skrivnosti, ki jih steber ima. Spustil naju je na vrh brez posebnih težav.

Potem sva se sprostila. Začel sem ga gnjaviti, kdaj se je vpisal v padalski klub. Če se ne misli takoj izpisati, ne bom več plezal z njim, sem pribil.

Plezala Miro in Janez Šušteršič 2. 8. 1975.

Ocena V+, čas 5.30.

Višina 160 m.

Smer še ni ponovljena.

2. Prečenje Grintovcev

Načrt: Grintavec, Dolgi hrbet, Skuta, Rinka, Turska gora, Brana, Kamniško sedlo – po grebenih. Konec decembra, v dveh dneh. To je bila moja želja za konec leta. Dušan je imel enak načrt in bila sva dva.

Težko otovorjena sva sama izstopila iz zadnjega avtobusa, ki pelje v Bistrico. V domu se vpiševa – kaj se ve, lahko naju bodo iskali. Jak je sedel ob pivu in začel stresati svojo zgodnico:

»Vesta, če bi bil jaz z vama, ne bi šel danes gor. Po Bistrici se potika neka zver, risu podobna. Ta teden je že dve srni raztrgala. Najbrž je prišla iz Avstrije v Kokro in čez Kokrsko sedlo v Bistrico. Podnevi ne bi rekel, ampak sedaj ne bi šel. Če pa že gresta, vzemita vsaj papir in vžigalice. Ognja se pa boji. No, pa srečno.«

Štriftofov pes naju za slovo še pošteno oblaja. Potem sva sama, v temi slišiva vsak šum. Baterije nočeva prižgati, ne priznava, da naju je strah, nočeva. Skozi meglo se prikažejo zvezde, pod njimi so obrisi zasneženih gora. Morala poskoči, čeprav

VISOKE TURE – PARADIŽ ZA ISKALCE MINERALOV

Švicar Hasso Lütz je v »Les Alpes« 1975/350 napisal hvalnico, pravi panegirik na Visoke Ture, najprej na gore, potem pa izčrpno kot gore, polne kristalov in kamenitih dragocenosti. Ljudje so zanje vedeli že v srednjem veku. Zlato in srebro so tedaj kopali v Rauristalu ali na Radhausbergu pri Badgasteinu. Slovito je bilo najdišče smaragda iz leta 1862 v Habachtalu. Leta 1903 sta angleški rudarski družbi Forster in Esmerald dobili 32 000 karatov smaragda. Podjetje ni bilo rentabilno, prenehalo je z delom, ni pa usahnila človekova želja, najti in imeti dragocene, lepe kamne. To je zadnja leta privedlo do brezvestnega ropanja (npr. v Rauristalu in Habachtalu). Domačini so se zatekli celo k razstreljevanju.

Najdišča so v Ankoglu, Goldbergu, v Glocknerski skupini, v Schobru, Granatspitzu in Venedigerju. Na Ankoglu (3246 m) se nahajajo kristali rutila, apatita in fosforita, na Gesselkölfenu magnezita in serpentina. Na Radhausbergu (2613) je bil nekoč zlatokop.

Na Goldberg – ime je že samo po sebi zgovorno – so v prejšnjih časih iskali in dobivali zlato in srebro, zdaj je tu znano nahajališče ametista. Najbolj bogat s kristali je Ritterkopf (3006 m), težko dostopna skalnata piramida. Na Griesvisalmu (1560 m) in na Griesvis – Mahdern je 12 m globoka jama, ki je na dnu vsaka pokrita s 20 do 30 cm velikimi kristali. Leta 1962 je Josef Oschlinger v Hütturinkeltalu na višini 2400 m odkril jamo, ki ima najmanj 250 kg kristalov. Fotografirali so jo, izmerili, in jo – umetno zgrajeno – z originalnimi kristali razstavili v »Hiši narave« v Salzburgu.

Gostilna »Alter Pocher« v Fleisstalu ima razstavljene kristale iz Kälberggrata (2959 m) in jih tudi prodaja.

so v zvezdni svečavi gore skrivnostne, nepristopne, hladne. Žagana peč in žičnica sta hitro za nama, potem pa se je začelo drsenje. Kot v posmeh je povsod kopno, le na poti je led. Ko vidiva, da ga ne misli biti konec, natakneva dereze. Enakomerno škrтанje snega naju spremlja do Sedla, skobacava se čez opast in odprta zimska soba s pol metra snega naju sprejme. Dušan se je spravil h kuhalniku, jaz pa z lopato nad sneg. Malo sva zalezala, a turo sva zjutraj le začela še v temi.

Kajpak, ura je. Pohitiva, da bi naju sonce dobilo čim više. Vrh Grintovca sva doživela veličastno jutro: v dolinah megla, vrhovi Alp v bleščeči svetlobi.

Na vrhu se naveževa. Od tu naprej nama je pot pozimi neznana. Dober sneg naju hitro pripelje čez oster greben Malega Grintavca in naprej na Mlinarsko sedlo. Tu se je začela druga nadloga – vročina, in to konec decembra. Sneg je postal moker in dereze so dobile cokle. Prišla sva v greben Dolgega hrbta, na njem nisva naletela na kopno skalo. Celo v previsih so visele ledene sveče. No, tudi tega grebena je bilo konec, čeprav ne nosi zastonj tako ime. Vrv v nahrbtnik, čez štruco in naprej na Skuto ni nobenih težav, le precej utrudljivo je. Moči je pilo sonce, ki je neusmiljeno pripekalo. Ob treh popoldne sva bila na vrhu Skute. Odločiva se, da bivakirava kar tu, saj imava že vsega dovolj. Pod vrhom narediva luknjo v sneg. Dušan dolbe z menažko v sneg, kot bi mu bilo to v največje veselje. V pol ure dobi najino zavetje dokončno obliko. Zastonj spiš, saj je prostora dovolj, edinstveno zračenje – rahel vetrič z Jezerskega proti Bistrici skrbi za »air condition« –, fantastičen razgled na megleno morje in sončni zahod. Kuhinja dela ob vsakem času, le izbire ni veliko. Kaj bi hotel še več?

Ob štirih Dušan zasede svoj prostor, jaz slikam, kako tone sonce za Škofjeloško hribovje. Potem se še sam zbašem v bivak. Nase navlečem vso obleko, ki jo premorem, oblečem še puhač komplet, noge v nahrbtnik in že je tu dobrotljivi spanec. S soncem se je rodil nov dan, poln življenja za naju.

Zagazila sva v greben. Poleti gre hitro, zdaj pa je vse drugače. Sneg je prekril skale, le v previsih ga je sonce prepričalo, da je popustil. Sledili so spusti ob vrvi po grebenu nad navpičnim Oltarjem. Prišla sva do Konja, najtežjega odstavka. Na severni strani je dvesto metrov nižje, v senci, počival ledenik, na južni pa sončni Mali podi. Čez Konja ne gre drugače, kot da ga zajahaš. Z rokami in zadnjo platjo sem počistil sneg. Še vponka v klin in Dušan me je spustil v škrbino. Ko je prišel do mene, je bilo najhujše za nama. Upala sva, da bova hitro na Rinki. Pa sva se zmotila. Ne gre drugače, kot da jaševa še naprej po grebenu. Jahava na dva načina: z obrazom naprej ali s hrbtom, če pa to ni dovolj, se spuščava ob vrvi. Rinka pa je še vedno enako daleč. Končno se greben upre in svet postane lažji. Privoščiva si prvi počitek. Zmrznjena jabolka ne teknejo.

Mali podi vabijo. Na grebenu je začel pihati mrzel veter in hlače, mokre od jahanja, so začele postajati trde. Zmagalo je sonce na Malih podih. Po treh raztežajih prideva do grape, ki drži navzdol. Po strmi prečnici prideva v drugo grapo, ki se

Glockner ima v sebi zlato, srebro, cin in baker in celo vrsto lepih kristalov različnih sljud. V 15. in 16. stoletju so bili tu znani zlatokopi, v Fuschertalu so prenehali z zlattim rudnikom leta 1805, topilnica v Dölah (v Dolah) je delala do 1879. Najvišji stari zlatokop so leta 1859 odkrili na Klobnu (2936 m). Na Hochtoru (2506 m) blizu glocknerske ceste se najdejo kristali olivina, tramolita, klorita, diopsida, apatita in fosforita, na Totenkopfu (3173 m) tudi granat (almandin).

L. 1965 sta alpinista Peter Meilinger in Hans Hofer našla v bližini Odenwinkelscharte, 3000 m visoko, 7 orjaških kristalov, težkih 1622 kg. Leta 1966 jih je avstrijska vojska s prenosno žičnico spravila v dolino in jih s helikopterjem prenesla v Salzburg. Ti kristali so za 42 kg težji kot največja taka najdba v Švici. Največjemu kristalu so dali ime po Meilingerju. Tehta 618 kg, največji v Alpah najdeni kristal po teži, obsegu, višini in širini. Meilinger ni doživel otvoritve razstave, 22. avg. 1965 se je smrtno ponesrečil v Zillertalskih Alpah.

Skupina Schober je z mineralijami bolj revna, na Petzecku (3283 m) ima pa lep serpentin. Tudi Granatspitz ni dosti bogatejši. Že ime pove, da so to granati, bledordeči, na Weisse (2300 m) na Hochgasserju (2922 m) pa mlečnorumeni. Na Nussingkoglu (2991 m) so nahajališča adularja in ametista.

Najbogatejši z mineralijami je Venediger. Ima klorit, serpentin, razne sljude, pirit, granate. Habachtal je pravi dorado za iskalce teh dragocenosti. Gostilna »Alpenrose«, nastanjena v opuščenem rudniškem poslopju ima stalno razstavljenе minerale in jih tudi prodaja. Blizu je izhodišče za iskanje smaragda. V Legbachu jih iščejo z izpiranjem. Graukogel (2834 m) in Movar Alm (1410 m) sta nahajališči svetovnoznanih »habaških smaragdov« ((Habachssmaragde). Eden od teh – 42-karatni – leži v angleškem kronskem zakladu. V Habachtalu je major Zieger že pred nekaj leti našel izredno lepe minerale. Smaragd »Svetilka« (die Laterne) mu je bil tako pri srcu, da so ga

zlije v mehko oblikovane pode. Po mehkem snegu jo ucvreva k bivaku. Tu se spet spomniva končnega cilja. Kako daleč je še! Nisva računala, da se bova srečala s tolikimi težavami v tem jahaškem grebenu. Čeprav cilja nisva dosegla, sva vesela, bogatejša. Spoznala sva gore pozimi. Mnogi jih ne poznajo. Res so mrzle in vetrovne, včasih puste in negostoljubne. Kadar pa se megla in mráz pomakneta v dolino, je sonce gost višav. Doživeti to, je resnično sreča.

Plazala Dušan Leb in Janez Šušteršič 29. in 30. 12. 1973.

3. Misel premaguje daljave

Sedimo v zaklonišču pred topovskimi granatami in se grejemo ob ognju. Cel oddelek nas je in tudi desetar je z nami. Preneham bezati s palico po prasketajočem ognju sredi živega kroga in se povzpnem na rob jame. Do kamor seže oko, je sama ravnina. Vsa okolica je prekopana s strelskimi jarki. To je dolina Čupova, naš poligon. Dolina s tem imenom je tudi nekje v Indokini. Skupno jima je to, da imata obe dovolj blata in da sta obe prekopani s strelskimi jarki. Tudi iz sosednjih dveh zaklonišč se vali dim. Videti so majhni vulkani, iz katerih lahko vsak hip izbruhne lava. Tam sta naša druga dva oddelka. Poslušamo tranzistor in zremo v ogenj.

Ogenj prasketa med zloženimi zidaki in z nemirno svetlobo osvetljuje stene drvarnice. Janez in František spita, jaz pazim na ogenj. Kdaj je že bilo to? Da, pred tremi leti, v lovski bajti v Klinu. Drvarnica nam je dala zatočišče. Hoteli smo na Kamniško sedlo, pa je bilo preveč snega. Garanje. Niti do Pastircev nismo prišli. Opolnoči smo odmetali zamedena vrata drvarnice. Zadovoljni smo preživeli noč ob majhnem ognju.

Spet je potegnil veter prek roba in prinesel dim v oči. V vojski sem že tri mesece.

Mižim. Veter trga z grebena snežne zastave. Svetleče iskricice me bodejo v lica, nebo pa je tako vabljivo, modro, niti enega belega madeža ni na njem. Vrh Kalške gore je še daleč, jaz pa čisto sam, sam v neskončnem vesoljstvu. Hotel sem biti sam. Čez štirinajst dni sem imel iti v to ravnino, hotel sem še enkrat občutiti gore. Nisem prišel na vrh. Volje je bilo dovolj, le moči ni bilo več – ta prekleti veter in globoki sneg. Dolgo časa sem gledal vrh, potem sem se obrnil. Življenje le ni, kot si ga želiš.

Na ogenj vržem dvojni C. Vrečka se napihne in počasi se aluminij pobesi po gorečih vejah. Spet je treba naložiti na ogenj, ki prijetno greje v noge. Misli pa spet poromajo v planine.

pokopali z njim vred. Še dandanašji v Habachtalu najdejo smaragde, pirit, adular, periklin, apatit, titanit, kalcit, klorit in habazit.

Untersulzbach je slovito staro najdišče epidota, ki se še danes dobi, poleg tega pa busolit, albit, kalcit, beril, apatit, adular, periklin in habazit. Stocker Alm (1265) je edino alpsko nahajališče topaza.

Abersulzbachtal ima prehnit in epidot, heulandit, hematit, albit in apatit. Nekoč slovito najdišče Gösleswand (2912 m) blizu Bodenskega jezera je še aktivno pri novi Reichenberger Hütte (2586). Tu so našli 60 različnih kristalov, čeprav je najdišče zelo izčrpano. Za geologe in druge strokovnjake pa so še na mestu najrazličnejše kame-ninske formacije, ki mikajo geologe iz mnogih držav. Kristali so zelo čisti. Pri Vorder Umbaltörl (2928 m) je poleg hlorita in adularja tudi najdišče oksinita in geotita.

Avtor je leta 1973 v jugovzhodni steni Hohe Eichham (3371) našel 54 kg težko ploščo iz kvarca, pokrito z 200 do 8 cm dolgimi svetlimi gorskimi kristali in še eno ploščo težko 9 kg, posajeno z 90 kristali. Tu okoli je še mnogo neraziskanega, poznavalci pa sodijo, da se bodo tu našle še lepše stvari, posebno v Hexenkeesu in v okoli Badener Hütte (2608 m).

Na koncu pravi avtor, da se je za ta pregled pripravljaj več let, da je vse te gore in najdišča sam obiskal. Nešteto obiskov je bilo treba. Kdo bi ne verjel! Ugotovil je, da so mnoga najdišča izropana, da ni več kaj najti. Vendar noče navajati imen. Pravi, da še ni vse raziskano, da bo treba precej naporov in časa, preden bodo odkrita nova nahajališča mineralov. Opazil je, da hribovci, pastirji in iskalci mineralov radi skrivajo, kar vedo o teh stvarih, ali pa dajejo negotove informacije, včasih tudi nalašč napačne. Avtor si je prizadeval, da bi bil izčrpen, da bi navedel vse, kar je o najdiščih doslej znano. Vse, kar je navedel, je lahko najti v vodnikih in zemljevidih,

Luna sem pa tja posveti skozi oblake. Miro gazi sneg naravnost v strmino. Za nama pa hodita še Nada in Dušan. Miro nas pričaka pod robom, kjer se strmina prevesi na Male pode. Že se čuti veter, ki vleče prek belo zaobljenih podov in buta v Skuto, niže doli spolzi prek Velikega grebena na Velike pode. Smuknemo prek roba in v sivi noči zagledamo bivak. Težka vrata nas ločijo od negostoljubne narave. Ustvarili smo si prijeten večer. Bivak zagrneta megla in tišina in le sneg, ki še kar naprej naletava, odšteva čas. Le zakaj si je človek izmislil urnik življenja? Kam se mudi?

Treba je v kasarno na kosilo. Čas nas priganja, zapustimo dolino Čupova.

Hitimo skozi meglo in veter. Ne hitimo, poskušamo hiteti. Preveč smo zgarani od celodnevne borbe z vetrom, mrazom in meglo. Ko se Marko prikaže iz megle, vem, da je samo še pet metrov od mene. Sedem v sneg zraven njega in Marko se brez besed izgubi za vrvo. Za trenutek se odgrne megla. Kako lep in divji je vrh Kočne, samo predaleč je od nas. Ves dan plezanja po SZ grebenu, večeri se že, pa še nismo na vrhu. Kje je še Ojstrica! Sedaj gre le še za to, da bi prišli v dolino. Celotno prečenje Kamniških planin smo že odpisali. Že v mraku se spustimo z grebena na ozko polico. Zlezemo v spalne vreče in čakamo noči. Kuham čaj, veter mi ugasne kuhalnik. Modri plamenček spet zagori v zatišju Mirovega hrbta. Prvi zaspi Marko, ki je naslonjen name, potem zaspi tudi Miro. Jaz ne morem spati. Preveč me skrbi. Gledam v noč in vsakih nekaj minut prižgem baterijo, da v snopu svetlobe ugotovim, če sneg še naletava. Od sedenja me vse boli, nočem se presesti, saj bi zbudil Marka.

Počasi polzim po navzdol nagnjeni polici, dokler me ne ustavi vrv. Potegnem se nazaj na polico, spet imam sklonjeno glavo, saj je nad mano previs. Počasi se tudi temina noči prelevi v turobno jutro. Ni sončnega vzhoda, zaradi kakršnega smo včasih še v noči zapuščali kočee. Še vedno je okoli vogala zavijal veter in še je medlo. Markovi smučarski palici se je mudilo, sama je odšla po najbližji poti v gozdove nad Suhadolnikovo domačijo. Miro je načel sveži sneg okoli roba in njegovo tuljenje se je komaj izluščilo iz viharja. Za njim je šel Marko, jaz pa sem bil zadnji. Po vsakem raztežaju se mi je zanohtalo. Kapo sem potegnil čez obraz in kot slep sledil tegu vrvi. Ubogi Miro, ko mora iskati pot. Potem smo se po vrvi spustili skozi snežni slap in zdvijali v Dolce. Tu smo se šele odpočili. Napetost je popustila. Vedeli smo, da bomo prišli v dolino. Ko je Miro snel rokavico, da bi odlomil čokolado, je opazil črne prste. Cimprej v dolino po pomoč! Zmrznjeno fižolovo konzervo sem moral s kladivom razbiti, da sem jo lahko skuhal.

Za kosilo je bil pasulj. Tega ni bilo treba razbijati. Ampak – bolj mi je prijal tisti na Sedlu.

ki jih je izdala planinska založba Rudolf Rother. Pri vseh imenih se je držal Rotherjeve literature.

Razprava je za človeka, ki se zanima za planinsko zgodovino tudi zato, ker kaže, da so bili med prvimi obiskovalci gora tudi ali predvsem iskalci kamnov in mineralov, ne samo dragocenih, ampak tudi takih, ki jih je potrebovala takratna metalurgija. Prav ti iskalci so imeli svoje cilje najbrž višje postavljene kot pastirji.

T. O.

GORSKA BOLEZEN

Jean Sesiano iz Ženeve, ki smo ga v našem glasilu že omenjali kot alpinista in publicista, je v biltenu »Les Alpes« 1976/3 popisal simptome gorske bolezni, slike, kakršne so zadnja leta ugotovili mnogi višinski laboratoriji, ne nazadnje oni v Andih, o čemer smo že obširno poročali. Tipični primeri gorske bolezni so:

1. Akutna gorska bolezen. Njeni simptomi: bolečine v glavi, pomanjkanje apetita, vrtoglavica, bruhanje, zvišan pulz, nespečnost, utrujenost, kratko dihanje. Včasih se ti simptomi pokažejo že pri višini 1500 m, vendar so pod 3000 res zelo redki. Nekaj ur po prihodu v to višino se pojavijo in izginejo v 2–3 tednih. Najučinkovitejše zdravilo je v uživanju pijače v večjih množinah, lažji napor ne škoduje, je celo boljši kot popolno mirovanje. Če gre bolniku kar naprej na bruhanje, je pametno, če bolnika spravimo v nižje predele.

2. Višinski pljučni edem. Bolezen se redko pojavi, je pa zelo resna. Doslej so mislili, da pride do nje le v višinah 3000 do 3500 m, vendar so pod 3000 res zelo redki. Nekaj smrtnih primerov v višini 2700 m. Simptomi se izrazijo 36 do 72 ur po prihodu, vendar bolnika napade bolezen že prej. Bolnik na kratko diha, muči ga splošna oslabe-

RADUHA V PESMI VETRA

MILAN VOŠANK

Z Brančem sva stala na dvorišču Bukovnikove domačije, najvišje slovenske kmetije. Med kotoma hišnih streh je zapiralo pogled ogromno zidovje velike Raduhe. Greben se je bleščal v odsevu zahajajočega sonca, skalno pobočje pod grebenom pa je bilo že v senci. Divja strmina je bila raztrgana z množico belih črt in ploskev, žlebov in samotnih jas sredi pečevja.

Sonce se je približalo grebenom Grintovca, vrh Ojstrice je zažarel, kot bi ga potegnili iz žarečega oglja, njeni sosedje pa so se skupaj z njo spojili v čudovito barvo, razpenjenega vala vrhov, čakajoč na noč, na zvoke samotnega viharja. Naslonil sem se na ograjo ob poti, skušal sem odkriti v daljavi vrh Triglava. Pozornost sem posvetil na videz nerazsežni, najvišji skalni špicji, kipeči iz množice svojih vrstnikov. Ta špica se je poganjala v nebo, zazdelo se mi je celo, da hoče biti še bližje plavini neba, da hoče še več, kot je s svojo višino dosegla. Nebo brez meglenih tančic se je spajalo z grebeni.

Nekje iz daljave je prihajal enakomeren šum, zdelo se je, kot da se z neba vsipa ogromen slap. Ko se razbija ob skalah, nastajajo zvoki polni neznanega strahu in srha. Pod Grohatom so divje pošumevali gozdovi, utihnili, pa spet završali, kot da bi se radi iztrgali iz zemlje in poleteli v daljavo. Vmes se je od časa do časa oglašalo nekaj tretjega, podobno je bilo rožljanju skal, ki meljejo pod sabo vse, kar se jim ne more upreti. Zdajci pa je zazevala popolna tišina, ki jo je čez nekaj trenutkov pretrgal ptič in komaj slišen glas vetra v vrhovih macesnov. Vsi zvoki so se nato spojili v zbor brez primere, hrumeli so, tiho mrmrali in se počasi razšli, vsak s svojo melodijo, čakaje, da zopet zahrume.

Komaj vidno se je stemnilo, sonce je že davno skrilo svojo podobo, le kopna južna stran Olševe se je svetlikala v odsevu zadnjih žarkov.

Spet sem se zagledal v sivino in bela plazišča velike Raduhe. Pogled mi je obstal na čudno oblikovanem žlebu. Spodaj je širok in mogočen, v sredini se zoži v ozko, strmo zajedo, po zajedi pa se zopet razširi in raztegne med skalami do vrhnjega grebena. Čisto majhna, nemotena se bohota zajeda, če jo gledamo iz daljave, le sneg jo s svojo belino sili v ospredje.

Dereze niso prijemale na gladki plošči, desna noga, zagozdena v ozko poč, je drsela vedno nižje, gmota snega v poču se je počasi krusila. Z rokami se krčevito naslantjam na poledenelo skalo za menoj, ko se hočem potegniti naprej, mi zmanjka

lost, hud kašelj z bledordečim izmečkom, kmalu nato omedleva, omedli in umre, če ne dobi hitre pomoči. Če pacient diha, slišimo grgranje, podobno pri utapljanju. Nujen ukrep: takoj v dolino, lasix v žile in skozi usta, po veliko tekočine, vendar brez soli. Dajanje kisika pomaga samo začasno, takojšen sestop je neizogiben.

3. Možganski edem. Je zelo resna oblika obolenja, vendar tudi redka. Značilno zanjo so vedno hujši glavobol, delirij, izčrpanost, omedlevica. Ukrepi: Takojšnja evakuacija, kisikov aparat, vendar pomaga samo za nekaj časa. Injekcije steroidov (dexametasom in betametasom) so koristne, vendar učinkujejo šele po nekaj urah. V bolnišnici z injkcijami mamilola zmanjšujejo tekočino, ki se je nabrala v možganih.

4. Krvavenje na raznih mestih kože. Ta oblika je zelo redka in so jo doslej opazili le nad 4000 m. Posebni ukrepi niso potrebni, krvavenje preneha samo od sebe.

Diagnoza gorske bolezni je težka, ker se simptomi prekrivajo, imajo pa vsi isti vzrok: prenašanje tekočine in soli skozi celične opne na raznih telesnih delih. Telo se poskuša prilagoditi nižjemu zračnemu pritisku in manjši napetosti kisika.

Sicer je atmosferski kisik v višinah v enakem razmerju kakor na morsk gladini (ca. 21%), pač pa je zračni pritisk manjši. Razvije se aerogena hipoksemija, to je pomanjkanje kisika na površini tkiva. V višini 5000 m sprejema hemoglobin, ki »razvaž«
kisik po krvnih poteh, ko zapusti pljuča, le še 71% kisika od tiste količine, ki jo je sprejel na morsk gladini. Zdaj se človeški organizem odzove na to. Rdeča krvna telesa, ki so se poprej zbirala v svojih »shrambah«
(kostni mozeg), vstopijo na krvno pot, pomnožena kri se požene v tkivo, s tem pa se izboljša kapaciteta v transportu kisika. Potrebi po njem v tkivu je zadoščeno, ko nastopijo svojo dolžnost nove kapilarke (s tem pa pade krvni pritisk). Višinski mraz pa navedeni proces lahko zavira. Različne aklimatizacijske faze izzovejo nastale štiri vrste gorske bolezni. Količkor do zdaj vemo, se zdi, da človeški organizem zaradi te bolezni ni nič oškodovan,

moči in poguma. Preiskujem svet nad seboj, še kak meter, pa bom na boljšem, moram se izkupati iz tega. Še enkrat se hočem potegniti, pa dereze zopet ne primejo, roka hlastne v prostor brez oprimkov, sneg pod menoj se še udre.

– Padel bom!

– Ne smeš! zavpije Rok, poskusi še enkrat!

Sledim vrvi, ki se izgublja v dnu zajede do varovališča. Še dobro, da sem malo nižje zabil klin. Snamem rokavice, jih potisnem nekam pod vetrovko, leva noga se mi zasidra na klinu, desna se še kar dobro upre v sneg, z rokami poskušam priti čim više, gole prste potisnem v trdi sneg. Roke se krčijo, samo levo nogo moram še vzdigniti s klina. Tedaj so mi prsti odpovedali, mesta, kamor sem jih potisnil, sploh ne čutim več, pač pa divjo bolečino.

– Plezaj nazaj! vpije Rok. Nataknem si rokavice in se sila previdno spustim do varovališča.

Prste zavijem pod obleko, začutim, kako grabijo toplo kožo, nato pa pekočo bolečino. Gladke skale na obeh staneh zajede so rasle nekam proti nebu, njihovega konca nisem videl. Bile so brez snega. Zdelo se mi je, da je leva stran svetlejša, manj navpična, zato pa bolj gladka.

Macesni pod žlebom so se le s težavo upirali vetru, njegov ostri šum je plaval okrog naju, nad nama, vzdigoval zavese snega.

Konca žleba nisem videl, le majhna zelenica se je bohotila sredi dreves.

Gozdovi spodaj v dolini so bili s svojo zelenino počitek za oči. Sredi njih so bile jase s samotnimi kmetijami. Čisto spodaj v dolini se je skrivala Solčava nad vsem pa se je bohotila Olševa.

Pekoča bol v prstih je popustila, nataknil sem si dvojne rokavice in varoval soplezalca, ki se je zagrizel v desni žlebiček. Množica trdih snežnih okruškov se je vsipala po meni, le počasi je pridobival na višini. Po nekaj metrih je zapel klin. Gladke plošče so mu bile zadnja težka ovira. Izginil mi je izpred oči, nekje visoko sem slišal udiranje v globok sneg. Po nekaj metrih snega sem se znašel v ozki skalni zajedi, skorajda brez oprimkov. Lotil sem se je z nekakšno oporno tehniko. Pogled navzgor mi je odpiral dve možnosti: naj nadaljujem po Rokovi poti, polni gladkih plošč, ali naravnost navzgor, skozi kratko, a izredno ozko zajedico? Nagonsko se odločim za drugo varianto. Vrh zajedice mi v veliko veselje pokaže nekaj oprimkov, rokavice so mi sicer v napoto, vendar se kmalu znajdem pri Roku. Udobno sedi v snežni luknji, idilo mu kazi le mrzli veter.

Končno! Na vrhnjem grebenu sva, sneg se ne udara več, tečem proti vrhu. Odpre se pogled na dolino Savinje, množica gora vse tja do Uršlje kaže svojo razgaljeno podobo.

če takoj ukrepamo in pomagamo. Vendar se te bolezni vedno bolj pogosto in resno pojavljajo. Razlogi: 1. Alpinistov je vedno več in plezajo vedno više. 2. O aklimatizaciji ni govora, če se potegnemo v višino z avtom, žičnico ali celo z letalom. 3. Alpski centri se grade vedno više, nad 2700 m pa več kot polovica ljudi doživi jasno izraženo gorsko bolezen. Zenske so zanjo zelo občutljive pred menstruacijo ali med nosečnostjo, ljubitelji slanih jedi so bolj ogroženi, ker izločajo manj tekočine. Kdor ne zauživa dovolj tekočine, je tudi izpostavljen, ker suhi gorski zrak pospešuje izhlapevanje in tudi s transpiracijo suši telo. Zato je treba nad 2500 m dnevno popiti vsaj 2 l vode, da se pospeši izločanje odvečnega bikarbonata. Zelo važna je kondicija, dobro treniran planinec manj zahteva od svojega srca in pljuč, vendar trening sam ne more preprečiti gorske bolezni. Neaklimatiziran alpinist bo preje dobil pljučni ali možganski edem, čim večje napore bo prestajal. Kajenje verjetno ne koristi, vendar raziskano to še ni. Alpinist lahko pride v višino 5000 m in ga bolezen napade, s tem pa ni rečeno, da ga drugič ne bo napadla že na višini 3000 m. Splošnega zdravila zoper bolezen še nimamo, svetuje pa se:

Višino pridobivaj počasi, 300 m na dan od 3000 m naprej, nad 4500 m raje 150 m. To pomeni, da je Matterhorna za en vikend preveč.

Prvi dan ne garaj preveč, veliko pij (alkohola malo!), jej manj osoljeno, ne kadi! Jemlji aspirin, ne samo zoper glavobol; aspirin zelo verjetno pomaga zoper pljučni edem.

Pred turo in prva dva dneva na turi je priporočljiv diamox (acetilsolamid), pospešuje globlje dihanje in preprečuje kopičenje kislin v krvi in tkivu. Lasix pride v poštev, če gorska bolezen napada. Preventiva je zelo pomembna. Raziskave bodo, tako upajo, v nekaj letih rešile problem gorske bolezni.

Dolgo sediva na vrhu, zahajajoče sonce ustvarja nešteto barvnih utrinkov. Rdeča barva se v svoji raztegnjenosti širi tja do Pece, se spaja z žarki v nekakšen razsekan splet. Strmine Grintovcev so že potemnele, razločno so kazale le še svoja ogromna snežišča, žlebove in navpične skalne zajede.

Molčiva, vsak s svojimi mislimi.

Tema je napolnila dolino. Snežišče sredi velike Raduhe pa se je še vedno svetilo.

Pesem Brančevih orglic me je zmotila v mislih. Sedel sem k njemu, moje orglice so družno zapele z njegovimi. Potem sva čez Durce planila na Grohat in spet potrkala pri Bukovniku.

(Direktna smer v veliki Raduhi – prvič pozimi plezala starejša pripravnika Milan Vošank, AO Ravne in Rok Kolar, AS Prevalje – 18. jan. 1976).

MENGEŠKA SMER

MIRO ŠUŠTERŠIČ

V Mengšu smo ustanovili AO. Zakaj ne bi splezali svoje smeri? Dosti kvalitetnih plezalcev je bilo, še plezajo, pa se še ni »rodila« smer, ki bi se imenovala po rodnem kraju. Do sedaj smo bili člani kamniškega odseka in tako je bila skoraj vsaka težka smer kamniška. Ostal je le še problem – kje? Vršiči. Že dolgo se nam je motal po glavah stolp, ki je kot prst odklan od stene. Dovolj strm in impozanten je, da nosi naše ime. Takoj po ustanovitvi odseka se s Františkom zmeniva zanj.

Ko greva ob siju zvezd in čelnih svetilk proti Korošici, nemo gledava v steno Vežice. Kot stražar Vršičev kipi v nebo naš stolp. Jutri se spopadeva z njim, spopadeva z nečim neznanim, tam, do kamor človeška predrznost še ni segla. Ne ve se, ali bo oprimek ali stolp tam, kjer ga boš potreboval. Ali je kje poč, v katero boš zabil rešilni, morda tudi usodni klin? To vleče nas vse, ki hlastamo za novim svetom.

Naju bo stena spustila v svoje svetišče? Stena molči. Morava po odgovor.

Morava priti čez, morava. S to mislijo zaspiva.

Drugo jutro hitiva po Petkovih njivah.

Navezujeva se... Prvi kamin nama ne dela preglavic, težave se začnejo v poč. Klin za klinom leze v razpoko. »Ali bo šlo?« sprašujem. Toda tovariš je preveč zaposlen z razpokami, da bi mi odgovarjal. Jezik pa mi ne da miru. »Gre? Ali si zabil klin?« itd. František pa sam s sabo nekaj brblja in se ne zmeni za moja vprašanja. Po mučnem čakanju se le oglasi »varujem«. Skoraj z roko pobiram kline ven. Nekje sredi poč sta zabita dva klina skupaj. V katerega naj vpnem streme? Ne vem, zakaj sem vpel ravno levega, ko pa je šel naslednji trenutek z mano vred do naslednjega klina. Desni je držal »kot pribit«. Odslej sem vsak klin preizkusil. Držal ni nobeden bogve kaj, toda zdržali so. Na stojišču se stolp odloči od stene. Vmes je kamin. Kako svinjsko ozek je! Jaz, velik ljubitelj kaminov, se zapodim vanj. Bašem se in hlastam za zrakom kot riba na suhem. Vse, kar imam za pasom, je odveč. Ves besedni zaklad zbruham čez ta kamin. Dobro stojišče me vsaj malo razveseli. Ves popraskan se prerine še František za mano. Ima pa res srečo. Kamin je naprej širši in zgoraj je lahko prestopil na stolp. Sonce naju prijetno greje, ko plezam po platah in zagrabim za deviški vrh, oster kot nož. Na vrhu stolpa sva. Toda, kako priti v steno oddaljeno nekaj metrov. Nihaj, nič drugega ne pride v poštev. Niha kot nihalo na uri, še malo, odriv od stene, oprimek in že je v steni na oni strani. Še jaz, pa sva na konju. Dülferjev sedež naju spravlja v globino. Prav prijetno je takole guganje nad praznino. Hop, zgrabim oprimek in že se držim za steno. Tristo kosmatih, varovalni vozec se je zadrnil. Z eno roko se držim za steno, z drugo rahljam vozec. Noge štrlijo nekam v zrak. Težnost me sili v praznino pod menoj. Uf, vozec je le odnehal. S Františkom sva spet skupaj. Teren postaja krušljiv, toda položnejši. Stolp je naš, Mengšani smo dobili svojo smer.

SMUČINE NA KANINU

BORIS MLEKUZ

Na Kaninu smo dobili z ATC Boyec prvi domači visokogorski smučarski center. Veliko je bilo o tem že napisanega in papir marsikaj prenese. A pustimo sedaj vse tiste »besedne« odrešenike ATC, pustimo to, kako bi bilo bolje, pa kaj je treba še postaviti ali popraviti. Raje naj se nam Kanin še enkrat predstavi kot edinstvena gorska skupina za čudovite turne smuke. Proga na Skripih, Veliki graben ali »Tiha dolina«, ki so jo izumili vrli turistični delavci, najbrž zato, ker je tako v modi na ostalih smučiščih, še zdaleč ne predstavljajo vse kaninske bele lepote. Le redki nedeljski smučarji se podajajo na smuko skozi Krnico, a še ti največkrat v spremstvu poznavalcev.

Zgornja postaja žičnice je idealna izhodiščna točka za smučarske ture v vseh možgih kombinacijah, tako v pogorju Kanina samega kot navzdol proti Prevali in dalje pod Veliki Vrh (Rombon). Šele na teh turah dobi smučar pravo podobo krasotca visokogorskega smučanja – Kanina.

Pred dnevi zapadli sneg je spomladanski Kanin pre naredil v povsem zimskega. Na snežiščih pod Prestreljeniškim oknom sva z bratom Iztokom skoraj obupala. Toliko pršiča v prvih majskih dneh? Vdiralo se nama je mestoma do pasu ali še več. Ali bo sploh kaj s tako zaželeno prvomajsko smuko? Pod Hudim Vrščem si pripenjava smuči in urejava za turo. Dan je božanski. Belina v žarečem soncu naju prevzema. Fotoaparat zapisuje nepozabne trenutke za »stara leta«. Sneg je tu že boljši, a pršiča je še vedno skoraj preveč za ugodno smuko. Pod nama ležijo Kaninski podi, za Visoko glavo se nama skriva Veliki Dol, v daljavi vidiva sedlo med Velikim in Malim Babánjskim Škednjem, kjer se bova spustila proti planini Babán in dalje na Žago. Podkvasta kaninska veriga oklepa vso to nežno, prhko idilo. Pred nama je tisti elegantni spust, ki me na ta turni smuk vabi znova in znova. Prvi zavoji so nerodni, preizkušam sneg in glej ga šmenta, sploh ni tako slabo, kot je kazalo. Zdrvim navzdol, do kolen in čez sem v pršiču. Po nekaj dolgih zavojih sem ves bel, kot snežni mož. Oblaki pršiča se kadé za menoj. Spodaj se ves zadihan ustavim in gledam visoko nad menoj Iztoka, ki smuča čez moje zavoje in riše v deviški sneg osmice. Kdaj pa kdaj se za trenutek povsem skrrije za belim pršnim pajčolanom, ki se blešči v soncu.

Sva na planoti, ki se rahlo vzpenja pod Dolgimi Podi navzgor proti Zadnjemu Dolu pod Kaninom. V okljukah napredujeva zložno navzgor. Vročina postaja že nadležna stvar. Pot nama curkoma lije z obraza, strmina pred nama pa kar žari v soncu.

Na razglednem prostorčku pod Visoko Glavo počijeva. Z vzhodnih ostenij Kanina se vsipljejo plaziči, ki jih neprestano budi vroče sonce. Privoščiva si dobrote iz nahrbtnika, ki so ena boljša od druge. Žena in mama sta se tokrat res izkazali v svoji prvomajski zagnanosti. Že se pripravljava za spust po dolini Zadnjega in Velikega Dola. Ta spust je prava poslastica, saj se voziš skoraj pol ure in vedno rahlo navzdol, prav toliko, kolikor je potrebno, da smučič drsijo lepo in enakomerno. Smučič režejo puhasti sneg, le tu pa tam se za hipec pokažejo krivine. Predajava se užitkom nezmerne sreče, ko drsiva pod divje razsekanimi vršnimi stolpi Črnega Vogla in nedolžno piramido Vrha Loške Planje, ki je tako vabljava. Nekaj korakov rahlega vzpona, nato pa spet drsiva, drsiva...

Pod Kačarjevo Glavo se še enkrat ozreva v to blaženo dolino in z očmi iščeva najino smučino. Vzpneva se desno po ozki dolini v sedlo. Na levi strani je ogromna kotanja, ki jo v loku obideva po desnem robu in po kratkem spustu sva na sedlu med Velikim in Malim Babánjskim Škednjem. Odpre se nama pogled v dolino, kjer se v globini Soča poslavlja od rodnih trentarskih gora. Za Stolom in Matajurjem na drugi strani v daljavi zaznava moreje.

Kljub novozapadlemu snegu nisva smučala prav daleč proti planini Babán. Že nekje na polovici spusta do planine sva si morala smučič naložiti na rame. Na planini se ustavi kratek čas, da si Iztok ogleda ostanke pastirskih staj, ki tako klavrno propadajo v vseh bovških in trentarskih gorah. Na počivališču nad slapom Boka še kratek čas zreva panoramo Bovca z vršaci, nato se spuščiva v dolino.

Gazim gnil pomladanski sneg po severozahodnem grebenu Laške Planje proti vrhu. Spremlja me prijatelj. Želim si, da bi bil sneg na vzhodnem pobočju boljši, vsaj malo osrenjen. Na vrhu se nemo pripravljam za spust. Prijatelj skuša pretrgati morečo tišino in načeti pogovor. Nisem razpoložen za to, mislim le na spust in si popravljam smučarske čevlje in nastavljam vezi na smučeh. Z vrha ne vidim vsega spusta. Spustim se po jugovzhodnem grabnu, ki veže vse pobočje, v srednjem delu je preozek za smučanje, tu se bom moral umakniti desno, spodaj pa spet vrniti v graben, ki je spet širši.

Pripravljen sem. Pri srcu mi je nekam neprijetno, živčno si popravljam vezi, nahrbtnik, očala. Moram se sprostiti. V mislih še enkrat preletim ves spust. Prijatelju stisnem roko. Srečno! Odločno se požinem. Skoraj bi padel v prvih zavojih, toliko neprijetne napetosti je bilo v meni. Že prečim v rahlem poševnem smuku iz grabna v desno. Sprožim majhen klozast plaz, ki se sprva leno, potem pa vse hitreje spušča v dno. Na koncu prečke se ustavim. Tu doli med skalnimi prehodi bo treba najti prehode. Nekaj kratkih, hitrih zavojev me privede spet v prečko in že vozim nazaj v graben, ki je tu že prav bohotno širok. Pod seboj vidim iztek, še nekaj sto metrov smučanja in avanture bo konec. Pod vzhodnim grebenom čakam prijatelja, ki ga začuda dolgo ni za menoj. Nekajkrat poziram prijatelju pred fotoaparatom za spomin. Še zadnji dolgi zavoji, prešeren vrisk reže srečo dneva. Spodaj gledam svojo smučino, ki se vije z vrha v dno.

Neprijeten, mrzel vetrič vleče čez Škrbino pod Prestreljenikom, ko si s Francijem pripenjava smuči in urejava za turo. Mrazi naju. Na blagih, gričastih smučiščih proti Prevalskemu sedlu loviva prve sončne žarke. Sneg je skorjast in mestoma zelo težak za smuko. Na Prevali naju vabi proti Bovcu dolina Krnice. Pa ne bo danes nič s tem. Najina pot naju vodi drugam. Močan veter naju s sedla kmalu spodi v snežišča pod južnimi stenami Vršičev pod Lopo in Lope. Sneg je na tej strani odlični in kljub rahlemu vzponu hitro napredujeva. Pomladansko sonce bo že čez uro ali dve neg toliko načelo, da bi bilo prečenje že tvegana zadeva, saj so plazovi tod številni. V zadnjem delu prečnice se spustiva rahlo navzdol, toliko da drsiva. Potem se bo treba več vzpenjati, a nič ne de, za užitek se vse prestane.

Pred vzponom skoraj na vrh Ovcjih Vršičev si privoščiva nekaj trenutkov martinčkovanja. Pod nama se spokojno vije Krnica in se staplja v gozd pri planini Krnici, nad njo pa tako nenavadno odločno kraljuje Vratin Vrh. Njegove kopne stene naju že sillijo v misel, da ga bo treba kmalu obiskati.

Vzpon proti vršnemu grebenu Ovcjih Vršičev je v toplem soncu in dobrem snegu prijeten. Vzpenjava se čez blage vzpetine in plitve dolinice. Na vrhu zreva na pravo zmešnjavo vrtač tja proti Velikemu Vrh. Med Črnelskimi Vršiči in Velikim Vrhom se v daljavi vijeta v nebo Mangart in Jalovec, nedolžna Jerebica na oni strani Možnice je s te strani komaj opazna, za Velikim Vrhom se skriva mračna Loška Stena. Širna smučišča pod Črnelskimi Vršiči naju vzamejo v svoj objem. Vsak po svoje lahpejeva smučino v odličnem snegu dol proti Ribežnom in Prišni Glavi. Smučava lahpotno in kar prekmalu je tega užitka konec. Pod grebeni Ribežnov in Prišne Glave se vzpenjava v krnico imenovano Ruda pod Velikim Vrhom. Škoda, da ne bo časa za vzpon nanj. Franciju se mudi na avtobus. Smučava pod zahodnim ostenjem Velikega Vraha in se vzpenja na Čukljo. Zob časa je že močno načel spomenik padlim v I. svetovni vojni, ki so izgubili življenje v nesmiselnem klanju na tem kraškem gorskem svetu. S Čuklje presmučava še zadnji spust na planino Goričico. Pri lovski bajti si odpenjava smuči. Lepa tura je za nama in Franci je vesel, da je spoznal še en delček naše domovine.

GORA

Edvard Šišernik

*Hrup, ki z ulice se plazi vate,
prodira ti v meso, zastruplja kri;
O, ne, to mesto več ni zate,
telo drugam oditi si želi.*

*A kam, ko je umazan svet,
nikjer ni kančka sonca ali trave,
da spočil na njem bi se pogled;
nikjer ni najti kančka več narave.*

*Ozre oko se v zrak, pod vrh orjaka,
ki vabi z veličastno te lepoto,
nad mesto se vzdiguje in te čaka,
pri njem nikoli nisi v napoto.*

*Pojdi tja, potoži mu bolest,
poslušal bo molče in brez besed
in tam, kjer raste skrivljen brest,
povej, kako pokvarjen je ta svet.*

*Skrivnost si bo zapomnil in jo skril,
potlačil vase, s skalami prekril,
da do večnosti bila bi zakopana
resnica, ki boli, skeli kot rana.*

ŠAVJE Z MENINE PLANINE

IVAN TRATNIK

Minila so desetletja in postarali smo se. Ko pa pridemo po šestdesetih letih skupaj z nekdanjimi sošolci in s sosedovami otroki, se kaj radi spominjamo dogodkov, ki smo jih njega dni uganjali. Skoraj vselej nanese pogovor na »šavje«, ki smo ga nosili še šolarji iz Menine planine.

Ta naš opravke ni nekaj vsakdanjega, ampak je treba imeti za to opremo, ki je obstajala iz treh močnejših lesenih palic, imenovanih »špriklje«. Dolge so bile kakih 70–80 cm, spodaj zvezane z močnim konopcem.

Ko so šolmaštrovali še stari učitelji, smo imeli deljen pouk in v naše največje veselje prosti četrtek. Po končanem popoldanskem pouku smo pripravili doma vsak svoje špriklje. Za popotnico smo zvezali culico iz žepnega robčka, nadevali vanj suhih hrušk, platičkov in košček črnega zmesnega kruha, to nataknili na špriklje in jo urnih nog mahnili na planino. Navadno se nas je zbralo tri do pet šolarjev, izjemoma smo vzeli s seboj tudi katero izmed sosednih deklic, ki nam je bila nekakšna gospodinja, da nam je prinašala vodo ali da je pripravila malico.

Pot na Menino planino je bila strma in dolga kakšne tri ure hoda. Tega se nismo strašili. Na Vrheh smo na moč zavriskali, da so Gorogranci slišali in vedeli, kako nam izda pot. Prva postojanka je bila Židana postelja, z mehko svilenno travico porastla ploščad. Mimo Lesenega praga po hladnem bukavju smo prispeli čez Borovnico k Bogatemu možu. Temu smo se oddolžili tako, da smo v debelo votlo bukev vrgli po nekaj za pest debelih kamnov. Od tu se je videlo v dolino, kako se lepi beli cesti iz Kanolščice in Sokata stikata z glavno cesto, ki drži iz Gornjega grada čez Črnivec v Kamnik. Nasproti pa se očak Rogatec z devico Lepenatko ponosno ozira po Zadrebki dolini. Nekoliko prepoteni smo odrinili naprej. Na »Kegljšču« smo se pomerili, kdo izmed nas najbolje cilja. Sedaj je prišel na vrsto krst za fistega, ki je šel prvič na planino. Ob strani je stala majhna koničasta skala. Bruca smo prijeli in ga trikrat posadili na to skalo. Po ustoličenju je bil bruc sprejet med izkušene planince. Ta slavnostni obred smo imenovali »cinkajzer«. To še danes v poznih letih radi obnavljamo ob raznih priložnostih. Dva dobra streljaja naprej je Kamniti prag, kjer smo se odločili za Gospodnje ali za Ovčji stan. Odločitev je navadno padla za Ovčji stan zato, ker je gori pastiroval Stenski Drejča s precejšnjo čredo ovac. V Gospodnjem je bil volar Capunov Janez, ki mu otroška družina ni nič kaj ugajala.

Čim bolj smo se bližali vrhu, tem večja radost nas je navdajala. V prostranem bukovem gozdu, kjer so se ponosno pozibavale vitke srebrne bukve nam je postajalo malo tesno pri srcu, čeravno nas je bilo pet, ko smo se na tihoma spomnili na volka v Rdeči kapici ali na medveda in krojačka itd. itd. Ko je sonce že božalo vrhove planin smo srečni in zadovoljni stopili na prostrano planinsko jaso. Odprl se nam je prelep razgled na Zadrebko dolino, na velike kmetije med Raduho in Terom, čez valovite pokrajine tja do zelenega Pohorja.

In končno smo pri ovčarju Drejčetu. Vsi smo bili ene misli, toda nihče izmed nas ne more z besedo na dan. V raševinasti ponošeni in oguljeni obleki in v lesenih coklah na nogah se nam je približal pastir Drejča, nam ponudil prijazno besedo in prenočišče. Saj je vedel, da nimamo namena še ta večer domov.

Menina se je zavila v temno zvezdnato noč. Vstopili smo v skromno ovčarsko bajto; iz brun in tramov zbito leseno ogrodje, krito s škodljami, je obstajalo iz enega samega prostora. Razen vrat ni bilo tu nobene izrezane odprtine. Na sredini je bilo ognjišče s kupčkom pepela, nad njim »gliste« s suhimi drvimi, ob steni pa še prostorno ležišče, nastlano s slamo, sešita odeja. Dišalo je po suhem dimu. Pastir Drejče je obesil na steno dva metra dolg, v štiri pramene spleten bič, ki mu je služil kot edino orožje na tej gorski višavi, mi pa smo ga z zavidanjem ogledovali. Radi bi poizkusili pokati z njim. Snel je z ramen potno torbo, jo obesil na lesen klin pri vratih, stopil je k ognjišču, razgrnil pepel in razpihal še tlečo žerjavico. Kmalu so začela prasketati suha drva na ognjišču. Sedli smo okrog ognjišča in se zagledali v ogenj. Drejča je vzel s police črn, glinast kokarski lonc in ga pristavil k ognju, nasul vanj ajdove moke in mešal toliko časa, da je moka zasvršala, ko jo je vrgel prgišče na ogenj. Kmalu je stala pred nami velika glinasta skleda povojenih zabeljenih žgancev, ki so se kar tresli, zraven pa je pristavil še drugo skledo sladkega topljenega mleka. Lahko si mislite, s kakšno slastjo smo jih pospravili. Ker je bilo poletje, je bilo v bajti dovolj toplo in odeje sploh nismo rabili. Ležali smo oblečeni, le čevlje smo sezuli.

V staji pred kočo so meketale ovce, na ognjišču je pojemal ogenj, mi pa smo kmalu trdno zaspali. Gostoljubnosti starega ovčarja naj bo potoženo in njemu oproščeno, da so nas boljše silovito opikale. Bili smo kakor potočne postrvi.

Vstali smo z ovčarjem vred, popili mleko s kruhom in se lepo zahvalili. Odšli smo med šavje, ga namulili, ga naložili lepo in pravilno med šprikle. Tako nabasana bremena smo pustili na mestu. Lepo sončno jutro nas je zvabilo po planini. Vsi smo se odločili h Gornjegrajski koči, ki jo je postavil naš nadučitelj Kocbek, ustanovitelj Savinjske družnice SPD in njen načelnik. Mimo Jespe ne smemo, da si je ne bi ogledali od znotraj. S seboj smo odnesli tudi nekaj ledu, ki smo ga odkrhnili od ledenih kapnikov v Jespi, ga stlačili med šavje, da bi se pobahali: z Menine smo prinesli led. Med potjo se je led počasi talil in se cedil po zadnji plati za čevlje. Čeravno smo bili dodobra mokri, smo pa le pokazali domačim ostanke ledu iz Jespe sredi največje poletne vročine.

S planine smo se navadno vračali po drugi poti, ki ni bila tako strma, a boljša. Brema šavja je tehtala kakih 35 do 50 funtov. Zakaj smo hodili po šavje in čemu nam je bilo? To je planinska rastlina, ki je nisem videl v drugih gorskih predelih. Raste na Menini le v dobri zemlji, ima debele in mastne liste, ki so prekuhani dobra piča za prašiče. To je bilo nekda. Danes nadomeščajo šavje druga močna krmila.

TRENTARSKA PRAVLJICA

URŠA KOLENC

I.

Tok, tok, tok. Vztrajno, kar naprej mi je po ušesih udarjal tisti zoprni tok, tok. Kapljice so se ustavljale na razpeti šotorski strehi, rasle v čudne figurice in nazadnje zdrsele, kot se utrinjajo zvezde na prižganem nebu. Joj, koliko utrinkov! Vrag jih pocitraj! Dežek, tisti zategli, zdravi in prečudno glasni dežek pa še vedno tok, tok, tok. In spet: kapljica, figurica in utrinek.

Najlepše so počitnice v gorah. Vse je lepo in prav, če vsak dan sije sonce, če se v bližini vije kristalno čist in ledeno mrzel potoček in če si prehodil že večji kos poti. O, so pa tudi drugačni prazniki v planinah! Od nekje, najbrž od zahoda, se privlečejo nesramne meglice, prav temeljito zabetonirajo svod in prinesejo močo žejni zemlji, zaskrbljenim kmetovalcem v dolini pa veselje. Lepo, če oblaki škrope urico ali dve (takrat si že poiščeš kakšno streho), ampak če se oščaja dva dni! Obup! Ležiš v Pasji utici (Andrejev šotor) na skromnih dveh m², se premetavaš na trebuh, bok in hrbet, kdaj pa kdaj pomoliš nos iz spalne vreče. Nič! Lije, hribi so zabasani kot v novembru, čaka te dan trpnega počitka.

Taborila sva v Dolu pod Plazmi. Prava idila: tratica, studenček, kipeče skale nad menoj. Toda kaj naj delam pod Plaskim Voglom? Spim? Jem? Ne, ne Urša že ne bo ležala. Tisti moreči, nemogoči in mokri utrinki so naju poslali na pot obuditi enkratno, nepopisno bogato in resnično pripovedko očarljive Trente. Dva viteza, oborožena z marelami, sta odšla vrskavat, uživat in spoznavat stari mit, legendo in skorajšnjo jutrišnjo agonijo pastirskega kraljestva. Planina Za Skalo ždi kot balkonček nad Vrsnikom. Ali se bo zrušil, ali tudi njej bijejo zadnje ure? Kdo ve? Ampak že od daleč sem zaslišala tisto značilno cingljanje, tisti spev življenja na sočnih pašnikih. Vstopila sva v stan. Tišina. Nikogar ni bilo videti:

»Andrej, sva sama? Kje pa so ljudje? Po ovcah že diši, gospodarji pa so menda vsi odšli v dolino.«

Oči so se le s težavo privadile polmraku. Obstala sem v muzeju, v pristni, nespremenjeni in strašansko pospravljeni lesenjači. Prostor je bil pregrajen: pol za pastirje in pol za živali. Pri ognjišču se je svetil velik, danes že kar dragoceni bakreni lonec, na strešnih tramovih so se sušila kot vžigalice zložena drva, po stenah pa so visele same etnografske posebnosti, prava zgodovina soške dežele.

Le zakaj propada takšno življenje? Drobnica meketa le še na Duplju pri Krnskem jezeru in tukaj pod Kukom. Lahko sem srečna, neizmerno počaščena, da sem použila košček, samo grizljajček starega trentarskega dela; čula sem slabotno utripanje

umirajoče planine. Še nekaj let, samo nekaj poletij in človeška noga bo zapustila še ta mirni raj nad Sočo. Umrli bodo ovčarji z njimi del slovenske pristnosti. Mladina odhaja, reže si rajši slajši kruh. Dedje so garali, vnuki ne bodo več. Tam v višavah pa tamarji proseče kličejo na pomoč. Zaman! Nikjer ni odrešenika. Vse je obsojeno na tragični, neusmiljeni propad.

II.

»Ku-ku, ku-ku, ali je kdo tu?« Nič.

»Ku-ku, ku-ku!«

Iz kota se je nenadoma oglasila drugačna kukavica. Bas je zapel.

»Ku-ku, ku-ku!«

Zavesa v čudni omari se je odmaknila, pokazale so se noge, trup, nazadnje pa še glava.

»Dober dan, saj lahko vedriva malo pri vas? Le kaj ga lomite, da je tako vreme?« Možakar se je počasi dvignil, naložil na ogenj in naju povabil bliže.

»Vi pa res spite kot pravi kralj. Takšne postelje pa še ne, prava rezidenca!« Zastor se odgrne in ven prikuka kosmata buča, glavni šef, kuhar, sirar, poveljnik planine.

»Nič čudnega, saj se takšni pomembni osebnosti, kot ste vi, res pritiče tako kraljevska postelja. Fletno pa se imate v tej kolibi. Takoj bi ostala pri vas.«

»Ja, gospodična, ti kar ostani. Manjka nam delavcev. Molzla boš, dela imamo tako čez glavo. Saj vstajamo šele ob treh.«

»Škoda, ampak v ponedeljek moram žal v službo.«

(Prekrasno je opazovati, kako bije srce na zelenih ravninah, huje pa je zagrabiti za mučno delo. Petelinček prekmalu poje, ovac pa je kar preveč za takšne razvajene tiče, kot so ljudbljanske »gospodične«. Le jezik nas drži pokonci, na rokah pa imamo kar dolge in negovane nohte.)

»Saj res, koliko pa vas stanuje v tej palači?«

Možakar se je veselo namuznil: »Ja, dvesto dvanaajst. Dvesto osem je bekic, štirje pa skrbimo za njihovo dobro počutje.«

»Pa vse poznate?«

»Seveda. Veliko gospodarjev jih je pripeljalo sem gori, ne smemo jih pomešati in izgubiti. Tudi tele živalce se razlikujejo med seboj, vsaka te drugače pogleda, vsaka drugače zapoje.«

»Dobri ste, jaz si še ljudi težko zapomnim, kaj šele gmoto bele skodrane volne, morje nožic in otožnih pogledov.«

»Jaz pa jih vse poznam. Hitro vidim, če niso vse.«

Zvončklanje je postajalo glasneje. Beli kupčki so si poiskali zavetje v hlevčkih, najbolj socialne pa so pokukale in zajokale svojo znano melodijo kar skozi okno. Gostitelj se je dvignil. Kar poskočen je bil za garaške križe, ki jih je nosil na hrbtu.

»No, no, Miki moja, pridi sem. Saj vem, da si žejna. Tudi ti, Krušic, si se dovolj nažlampal. No, zdaj pa le pojdiva med tovarišiji.«

Njegove besede so izdajale neverjetno milino, odkrivale srce, dobro kot med. Nazadnje se je prikazal še pastir. Prismejal se je, kot bi sijalo najlepše sonce na svetu, sokolje oči so prižigale najtoplejši ogenj pod soncem. Sleklet je mokra oblačila, spil šilce »ta močnega« in prisedel. Mlekar nama ga je predstavil.

»Prav gotovo ga poznata, sai je slaven kot filmska zvezda.«

Začudila sem se. Kako naj bi vedela, kdo je tisti drobni možiček, z nagajivimi očmi.

»Če vas vsi tako častijo, potem pa le povejte, kako se pišete?«

»O ja, no, Kopiščarjev sem, tisti Tona Kravanja iz Loga.«

Skočila sem pokonci: »Kaj, vi ste tisti, ki ste vodili Avčina po tem gorskem paradižu? Resnično, veselilo me bo, če vam lahko stisnem roko. Veliko sem brala o vas. Četrtega julija sva tudi z Andrejem obiskala Kanceljne. Gad ste, menda ste se kar poratili z gamsi.«

Grēben Kanceljnev se vleče od Goličice pa vse do Planje. Je precej dolg, izrazit o njem je veliko pisal v prejšnjih letnikih PV dr. France Avčin. Avčin ta grēben imenuje slovenski Peuterey. Ta tura je res idilična, takšna »ta prava« trentarska pot. Bivši lovec se je hudomušno spačil: »Pa sta našla tisto mojo steklenico pod Prevčevim stolpom?«

»Kje pa, takšne police zmorejo le Trentarji in Zlatorogovi potomci. Ne, to ni za navadne zemljane.«

Čekali smo, da se je vse skupaj držalo: najina vprašanja, trentarski odgovori, o Toninem begu v staro Jugoslavijo, njegovo srečanje s Trbovelčani, lov in težavno reševanje v gorah. Kar preveč je bilo za tiste tri urice, premalo za najino radovednost in vznichenje. Bil je to srečen dan, najlepši deževni dan. Mlela sem najboljšo ovčjo skuto pri svojih triindvajsetih letih, sedela sem v najbolj romantičnem stanu

v Trenti in poslušala zgodbe, ne pravljice, ampak legendo, ki je jutri morebiti ne bo več. Škoda, da umira tak človek, kajti to ni navaden človek, ampak gams, mehko srce, židana volja. Oba že v letih ampak prava mladeniča za svoja leta, sta zapela labodji spev svojega rodu. Kdo bo še kdaj nadelal takšno čudovito pot, kot je Kopiščarjeva na Prisojnik, kdo bo jutri izsolil tako čudovit sir kot Ivan Kavs iz Kala? Ne vem. Na koncu sta nama ponudila še sirotko. Andrej jo je le previdno pokusil, jaz pa sem pogumno potegnila. Sočana sta se veselo pomuzala in me opozorila: »Punca, piješ jo na svojo odgovornost. Če bo kaj v hlačah, midva nisva kriva. Veš tale zavedica nevaženim pošteno očisti drobovje.«

»Ne bojta se, če pa bo na poti kaj narobe, se ne bojim, kajti tule na planini je izkušen gorski reševalec, pa me bo že spravil v dolino. Koliko pa sva dolžna?« Zamahnila sta z roko in užaljeno povsila veke. Gostljubnost se pri takih ljudeh ne plača. Na koncu sva ju prosila, če ju lahko ovekovečiva.

Škrč, škrč, fotografska aparata sta škrtnila, na filmu pa sta ostala dva izmed zadnjih junakov umirajoče Trente. Odhajala sva po ozki stezici, v papirju pa sem stiskala planiki (lovčev darilo) in mahala v pozdrav. V daljavi pa je odmeval klic: »Hej, ne pozabita nama poslati slike. Kar na Kopiščarja naslovite, saj me vsi poznajo.«

PISMO IZ SLOVENSКИH GORIC

DAMJAN OSOVNIKAR

Številni članki v PV in vabilo, da z glasilom sodeluje čim širši krog, me je po dolgem premišljevanju spodbudil, da sem se tudi sam usedel za mizo in prijel za pero. Pri tem so mi prihajale na misel šolske ure. Čim manj slovničnih in pravopisnih napak, sem si mislil, piši pa živo, mikavno in razumljivo! To je lahko reči, toda štiri leta so minula, odkar sem vse zvezke in knjige popustil in nastopil miličniško službo. Ko sem nedavno brskal po svojih stvareh, sem naletel tudi na planinski dnevnik.

V prvem razredu osnovne šole sem se vpisal v PD Ruše. Bil sem najmlajši planinski član naše družine. Očetu je bilo mnogo na tem, da se vpišem. Mnogo nedelj smo preživeli na našem Pohorju. Oče, glava družine, nas je zgodaj budil, nakar smo otroci drug za drugim drobili k Arehu, večkrat na Šumik, prek Drave na Kozjak, pa tudi v Kamniške Alpe. Ko se je oče zaposlil v Mariboru in ni imel več toliko prostega časa, sva zato z bratom hodila na izlete z društvom. Mama si je nekoč pri sankanju na Pohorju zlomila nogo, ostale so posledice, zato se je morala sprijazniti s tem, da nama je pripravljala le nahrbtnika, da je trepetala za naju in se veselila, ko sva se srečna vračala domov.

Rad se spominjam prvih spomladanskih izletov našega PD. Navadno smo začeli z Bočem in to zmeraj zelo množično. Čudovite so bile nedelje na okopelih travnikih, posejanih z velikonočnico. Ta gora se mi je zelo priljubila, dosti sem stikal po njeni okolici. To mi je prišlo prav leta 1969. Na tekmah sem tam postal pionirski planinski orientacijski prvak v družbi s Petrom, Ninom in Ljubom. Orientacijskim tekmovanjem sem se rad posvečal. V družbi z vrstniki iz Ruš sem dosegel nekaj lepih uspehov, za kar se moram zahvaliti Juršejevim, ki so v Rušah žrtvovali veliko svojega prostega časa, da so nas mlajše pripravljali za tekmovanja. Še posebej zagnan je bil Franci, ki nas je tudi ob slabših rezultatih znal potolažiti in nam vrniti samozavest. Tudi v kadetski šoli sem tekmoval. S kadeti smo trikrat zapovrstjo zmagali na nočnem orientacijskem tekmovanju na Tojzlovem vrhu.

Nepopisno sem bil srečen, ko me je PD Ruše leta 1968 izbralo za planinski tabor v Vratih. Takrat sem spoznal lepote naših Julijcev. Bil sem pravzaprav še otrok, vendar so me očarale, da se, če le morem, rad vračam tja. Tam sem se tudi spoznal z osnovami alpinizma. Za to je poskrbel Mesaričev Vid, taborni vodja. Vsak večer si je vzel čas za nas nadobudneže, nas učil in varoval, ko smo plezali na »Mali Triglav« ob Aljaževem domu. Slika s tiste moje prve »plezarije« imam nalepljeno na prvi strani svojega planinskega albuma. Lep spomin za vselej! Ko smo sedeli ob tabornem ognju, nas je Vid nekoč vprašal, če želi kdo z njim v slovensko smer v Triglavu. Takoj sem bil za to, silil sem vanj. Končno je le popustil in mi obljubil, da me bo vzel s seboj. Čeprav sem bil majhen in droban, sem bil prepričan, da bom turo zmogel. Dolgo nisem mogel zaspati, večkrat sem pogledoval skozi okno za vremenom. Ko me je Vid zbudil, sem težko vstal. Ko pa je Aljažev dom ostajal za nami,

sem bil spočit. Kar sam sem se ponudil, da bom nosil plezalno vrvi, zame veliko breme. Končalo se je vse tako, kot sem si želel. Takrat sem prestal alpinistični krst brez posebnih težav. Bil sem srečen, pa tako prijetno utrujen. Kar Triglav bi premaknil. Od same sreče.

Prijetno sem bil presenečen, ko sem v kadetni šoli, ki stoji tam pod Šmarno goro blizu Turnca, naletel na prof. Jurjeca. Razumel je moje navdušenje, mojo ljubezen do planin. In ustanovila sva planinsko sekcijo. Skupaj sva se veselila, ko sva videla, da je na naši šoli mnogo zanimanja za takšno obliko izvenšolske dejavnosti. Prof. Jurjecu je uspelo, da smo ustanovili tudi alpinistično šolo. S tem se mi je izpolnila moja tiha želja.

En dan v tednu smo se začeli zbirati pod Turncem. Nikoli ne bom pozabil vaditeljev, ki so nas uvajali v plezanje. Plezalno šolo je vodil Tone Sazonov-Tonač, pomagali so mu alpinisti Stane Belak-Šrauf, Belač in drugi. Strmeli smo, ko smo opazovali njihovo tehniko in spretnost pri plezanju. Bili so odlični predavatelji. Ne samo to, znali so nas pritegniti, tako da se nas je več še bolj zapisalo goram in da so nekateri od nas že člani GRS. Na tem mestu se jim najlepše zahvaljujem.

Nasploh smo bili v kadetnici planinci zelo delavni. Organizirali smo več zanimivih predavanj in izletov. Seveda smo bili stalni gostje Šmarne gore. Trume ljudi, ki so ob nedeljah romale na goro, so nas prav dobro poznale, če že ne po frizurah, pa po enotnih trenirkah in uniformah. Tudi pozimi, ko na goro ni zahajalo toliko ljudi, smo radi hodili na Goro. Na severni strani Grmade je lep smučarski svet, še mikavnejša pa je bila smuka v dolino in to po gozdu, v katerem se je že mračilo.

Po končanem šolanju pa sem se moral od Šmarne gore in od visokih gora posloviti. Nastopil sem službo na severu naše lepe domovine v Šentilju v Slovenskih goricah. Velikokrat se mi je stožilo po višavah, ki jih ne morem več tako pogosto obiskovati, pa sem sčasoma vzljubil tudi te griče. Tu sem si ustvaril družino. In zdaj sem stalni gost vinorodnikov. Repoluskinega brega, Brloge, Plača. – Tudi tukaj sem našel prijatelje, ki imajo radi gore. V naših glavah se že poraja misel na organizirano planinstvo tudi v tem delu naše domovine.

TABOR V KRNICI

JANI BELE

Vsa stvar se je začela nekje sredi maja. Na sestanku mladinskega odseka PD Rašica smo se pogovarjali, kam bi šli med počitnicami.

»Pojdimo na tabor. Toliko društev jih že organizira, pa ga dajmo še mi!« Nekateri so za, drugi pa so bolj črnogledi.

Čez en teden že vemo, da gremo na planino pred Krnico za pet dni. To bo naš prvi tabor. Nimamo še nič izkušenj, vemo le, kdo bo vodja, kuhar, tehnični, ekonom itd. Čez dva tedna kupimo štiri šotore dvojčke in že začnemo pobirati prijave. Kmalu ugotovimo, da je prijav že takoj ob začetku več kot pa prostora v šotorih. Izposodimo si še štiri četvorčke. V vsakem izmed njih je po izjavah lastnikov prostora za šest ljudi. Nato začnemo iskati velike lonce. Kmalu ve pol Šentvida, kaj rabimo in pri meni se znajde nekaj lepih primerkov. Izberem največje, na vojaškem odpadku pa kupimo kotliček. Stvar je rešena. Milena in Bojan obljubita, da bosta posodila plinska gorilnika.

Čas je v pripravah zelo hitro minil. Prijavilo se je 31 mladincev in pionirjev. Vsi smo nestrpnost čakali na sredo 21. julija. V torek, dan pred začetkom, je odšla skupina, ki naj bi postavila šotore in uredila tabor. Zvečer smo imeli zadnji sestanek pred odhodom. Ze prvi pogled na Bojana mi je izdal, da nekaj ni v redu. Z njegovim gorilnikom ne bo nič. Jezno ga pogledam in stečem k Mileni. Tam pa se postavi predme še ena ovira – Milenin oče.

»Si neumen? Da bi vam jaz posodil naš gorilnik? Ali si na glavo padel?« Malo je manjkalo, da nisem res. Izgubljen stojim sredi sobe, v grlu se mi nabira kepa, ki jo le s težavo pogoltnem. Ne vem, kaj bi. Nekaj časa ga gledam, on mene. Nakar se nasmehne:

»Ja, fantje, kaj bi vi brez mene? Vzemite tega, če vam bo kaj pomagal,« pokaže na velik plinski štedilnik. Usta se mi kar sama razlezejo v nasmeh. Tabor se lahko prične. Na avtobusni postaji v Ljubljani je kar velika gneča. Gora nahrbtnikov hitro izgine

v Bojanovem avtomobilu, za katerega še sedaj ne vemo, ali ga je sam naredil ali pa mu je še kdo pomagal, mi pa se zbašemo v avtobus. Še zadnja pritrditev staršem na tisti njihov, »da boste ja pazili« in že se peljemo proti Gorenjski. S skrbjo gledam proti goram kajti črnih oblakov je vedno več. Avtobus ustavi malo pod Mihovim domom in čim izstopimo, se vlije. Do tabora imamo kakšnih deset minut, uberemo jo kar čez drn in strn. Ker vsi ne treniramo teka čez ovire, nekateri padejo. Iztok, ki skrbi za prvo pomoč, ima že delo.

Premočeni pritečemo v tabor in začnemo z razporejanjem. Navdušen sem. Tabor ima obliko podkve, zgoraj so dvojčki, ob straneh četvorčki, sredi pa je prostor za taborni ogenj in drog s slovensko in planinsko zastavo. Sto metrov vstran stoji kuhinja, kjer mami že pripravlja večerjo. Tisti, ki so uredili tabor, so nadvse ponosni na stranišče, ki po njihovih besedah predstavlja višek sodobne arhitekture.

Prvo noč sva dežurna z Bojanom. Ob desetih naj bi bil mir. Vendar je bila to za marsikoga prva noč pod šotorom, imeli so si toliko povedati, da so utihnili šele pozno v noč. Ponoči je dež malo ponehal, pokazale so se redke zvezde.

Ob petih zjutraj prebudiva tabor. To ni bilo težko, kajti marsikdo se je nevažen ležišča že prej zbudil. Po zboru odidejo vsi na turo, jaz pa v spalno vrečo. Ko se zbudim, zunaj rahlo dežuje. Tisti, ki imajo avtomobile, so že odšli proti Vršču in pravkar so pripeljali v tabor najmlajše udeležence izleta. Čeprav mokri, so zelo veseli. Prišli so skoraj do Slemena, sedem pa jih je šlo celo po plezalni poti na Mojstrovko. Nekaterim zelenjavna enolončnica ne diši preveč, zato raje sežejo po zadnjih dobrotah, ki so jih prinesli od doma. Proti večeru dež preneha, sklenemo zakuriti taborni ogenj. Privlečemo veje. Spet dežuje. Stečemo v šotore, le Iztok poskuša zaneti ogenj. Skače okoli vej, v obraz je že čisto rdeč od pihanja. Končno uspe in prvi taborni ogenj zagori. Marsikdo ga ni videl, kajti utrujenost je bila prevelika.

Petek. Zopet dežuje. Naša vsakdanja pot kuhinja – šotor – kuhinja postane že kar dobro uhojena. Poležavamo po šotorih, igramo se razne igre in preganjamo dolgčas. Popoldne se zopet malo zvedri. Privlečemo veje in postavimo taborni ogenj. Proti večeru gre vsaka skupina v svoj šotor, kajti ob tabornem ognju bo program, v katerem morajo sodelovati vse skupine. Tokrat se nas je dež usmilil. Zakurimo ogenj, od srca se nasmejimo ob programu in prepevamo.

Naslednji dan je kot začuda jasno. Nekateri pravijo, da je to zato, ker so se včeraj kuharice ustrašile dežja in odšle domov. Vreme je lepo, torej gremo na turo. Petnajst jih strumno odkoraka na Špik, jaz pa popeljem najmlajše do koč v Krnici, najprej do slapu in preko melišča na pot proti Kriški steni. Sestradani planemo na rižev narastek Čez nekaj ur se vrnejo tudi osvajalci Špika. Kar hitro so hodili. Štiri ure gor, dve dol. Vendar so kljub utrujenosti mnogi še pripravljani na nogometno tekmo.

Tudi ta večer zakurimo taborni ogenj. Kar žal nam je, da gremo jutri že domov. Kako bi bilo šele, če bi bili imeli lepo vreme!

Tudi drugo leto pridemo. Za en teden. Vendar bomo prej naredili pogodbo z vremenom.

SPREMENJENJE NA GORI

Pavel Oblák

*... In se je moral spremeniti
v žival in rožo, ko pomladno čist
je hitel k srcu gore: nad prepadi
lebdel je kot meglica; s krili vrane
drsel ob skalnatem je robu
in veter bil je veter nad dolino.
Neutrudoma je z dušo plahutal...
V očeh je nosil svišč in mah na skali,
trepet macesnov, modri sen daljav, —
vse v eni sapi; v vase vpitem miru,
z vsem soncem na gorečih plečih
je bil utripajoči zrak in plamen,
prižgan od žarnega netiva v stičju
luči in gore.
Tako sam sebe prost, brez žalosti,
človeške bednosti odžegan,
izključen iz trenutka, zunaj časa,
se zgubljal je v višavju: duh po nebu
ga je vsrkaval kot ubeglo ptico...*

*Ko je dosegel zvezde na temenu gore,
se ni več prepoznal.*

PERIČNIK NEKDAJ IN DANES

RINALDO STEINER

V globino slap pada, pada, pada...

Hitro minevajo leta. Z vsakim letom hitreje, odkar je z balkansko vojno vrglo ustaljeni krogotok naše zemeljske oble z osjo vred iz tečajev, odkar eksplozija znanosti in človeškega duha kot orjaški vrtinec golta včerašnji dan v svoje mračne, nedognane čeri in noč pozabe, odkar nam prebliski elektronike ustvarjajo vizijo blagostanja in postiljajo boljši jutrišnji dan, hkrati pa grozijo Laserjevi žarki uničiti s svojimi pošastimi učinki človeštvu sen lepšega življenja.

Skrozi sto – in tisočletja – kdo bi jim vedel število, so se zvrstile razne ujme, strahovita uničenja in silne spremembe na površini našega planeta, ki tudi prva leta našega veka niso mirovale. Rodijo preplah in zmedo, dokler čas, ta nenehni utrip in narava ne poskrbita za pozabo. Nešteto je za tako trditev dokazov.

Poglejmo na zemljevid. Zarišimo iz središča kote 2864 m, torej natančno čez vrh Triglava glavne smeri neba: sever–jug in zahod–vzhod. Brez posebnega znanja bomo ugotovili, da Triglav ni samo naš najvišji vrh, da je kompleks velikih razsežnosti, sestavek ogromnih skladov, ki združujejo geološko sila zanimive formacije iz dobe oligocena. Takoj bomo našli na SSV dolino Vrata in Peričnik. Omejili se bomo samo na slap.

Po velikosti Peričnik ni največji slap v naših gorah, nesporno pa je ta dostojanstveni stražar Vrat do Triglava od vseh najlepši. Pravi Orfej našega očaka. Vreden ogleda od vseh pristopov, vsak ga občuduje, kadarkoli ga obišče.

In vendar je bil Peričnik še v poletju in na pozno jesen leta 1907 drugačen, kot je danes.

Kaj se je zgodilo tedaj? V čem tiči sprememba? Preden odgovorim na vprašanje, naj opomnim, kaj je prineslo leto 1907 slabega, kaj se je tedaj zgodilo širom po svetu?

V Sibiriji je padel na zemljo meteorit velikanskih izmer. Še dandanes je zanimivost našega sveta. Udar zemlje, lijak ali žekno je večje od žekna v Arizoni. Nihče natanko ne ve, koliko tisoč ton čistega magnetita je udarilo s silo prostega pada na sibirsko tajgo, torej s hitrostjo do 70 km na sekundo. Kako globoko se je zaril v zemljo? Kdo ve? Morda je celo prebil zemeljsko skorjo. O tej jekleni masi, za katero trdijo, da je merila prek enega kubičnega kilometra, ni duha ne sluha. Potresomeri so za beležili sunke in epicenter. Kaj več o tem vedo le astronomi.

Velike Sundske otoke, današnjo Indonezijo, so potresli leta 1907 strahotni, uničujoči potresni sunki. Največja škoda je doletela otok Javo, po indonezijsko Djawa. Živi ognjenik Krakat'ao ali Krakatoa je divjal v letih 1883, 1928 in 1933. Vendar je bil najhujši potresni sunek leta 1907, ko je morje pogoltnilo polovico otoka. Kljub temu meri še danes z otokom Maduro nekaj nad 131 000 km², dobro polovico Jugoslavije. Kakšne gigantske sile so se sprostile v tistem usodnem letu!

Mogoče bo komu izzvenela katastrofa Peričnika plehka v primerjavi z gigantsko katastrofo na Javi. Naša slovenska zemljica ni velika, zato je katastrofa v Vratih leta 1907 za nas toliko večja. Toliko zanimivejša, da jo ohranimo zanamcem.

Že sama struktura kamenin Peričnikovega okoliša nam pove, da gre za izrazite sloje konglomerata, za prodniške sprimke, ki so nastajali v pradavnini kot naplavinska plast, odrinjena ob rob skalnih skladov. Močni tokovi so odlagali v zatrepe prodnato kamenje in tako zgradili v tisočletjih tipično laboro povsod, kjer so poglobljene struge našle prostor za odlaganje prodnikov, za nasloj sveže plasti na že bolj ali manj ustaljeno, trdnješo plast.

Minile so posamične dobe. Zemeljska skorja se je navidezno umirila. Zmagovalo je življenje. Korak za korakom, brez zadržka. Slap Peričnik je leto za letom grmel v dno kotanje in pel svojo nikdar izpeto pesem v globino padajočih voda. Pesem tisočletij!

Labora, nagromadena visoko pod modri svod neba, je tvorila tik pod vrhnjimi sloji čudovito oblikovano školjko, čez katero je padal val za valom prosto v zrak in se sikajoč, vršeč razpršil v milijone solzic, tančic, zaves in pajčolanov.

Konec novembra in prve dni decembra 1907 je nasulo velike množine snega, takoj nato je močna odjuga stopila domala vso debelo snežno plast. Peričnik je podivjal in pošastno valil penaste vode čez školjko. Niso se še odtekle narasle vode, ko je čez noč pritisnil hud mraz. Živo srebro v toplomeru je zdrknilo na -26°C . Zbiralna korita, ki napajajo Peričnik, so zamrznila. Le notranje, globoko presihajoče vode so pojile slap in zamrznjene obvisle kot prosojno čiste ledene sveče na školjki. Z naraščajočim mrazom se led redi in zrejenemu narašča razdiralna moč.

Pronicave vode so našle pot v vse laborne razpoke in ob nenadnem vdoru hladnega zraka debelile nastajajoči led.

Učinek ni izostal, kajti že ob prvem popuščanju mraza prodniki razdiralne moči niso vzdržali. Vse prečne in navpične razpoke v školjki je led še poglobil. Celo brez obremenitve, ki je visela v ledenih svečah, zaradi lastne teže laborna školjka ne bi vzdržala, niti obstala na svojem tisočletnem mestu tam, kjer danes pada slap iz zajede v globino.

23. decembra 1907 je školjka treščila v dno globeli in povzročila potres, ki so ga zaznavali seizmografi. Dobro so vidne razbite grude odkrhnjene školjke. Nema, za nas živa priča katastrofe v Vratih. Počasi prerašča grude mah in pagibel triglavskega vratarja tone v pozabo, kot vse skozi veke in naš vek.

Mi pa, ki ga danes obiskujemo, ko ves zlat ob zahajajočem soncu pada v globino modrikaste kotanje, ne vidimo v njem okrnjene krasote. Nam so njegove razpršene vode večno lepa pesem Triglavu, nič manj lepa od tiste, ki so jo doživljali vsi, ko so ga občudovali v vsej njegovi veličini pred katastrofo leta 1907.

Nam je in bo ostal biserni slap, mogočni, dostojanstveni stražar pred vrati rojenic pod Triglavom!

Lepo in prav bi bilo, če bi naši znanstveniki, geologi in drugi podrobneje opisali včerajšnji in jutrišnji Peričnik. Vredno bi bilo že zaradi Peričnika.

Po ustnem izročilu zdavnaj rajnega nepozabnega gornika Poldeta Jaka. (Op. pisca.)

GORE IMAJO SVOJO ZGODOVINO, SVOJE LJUDI IN SVOJE ŽIVALI

BORIS OSTAN

Bilo je meseca junija, pozno popoldne, ko sem se vzpenjal po strmi stezi proti Goričici. Mračilo se je, ko sem dospel na planino. S težavo sem odprl vrata lovske kočice. Porazmestil sem svojo hribovsko opremo okoli klopi, prinesel vodo in poskrbel za ogenj. S Petrom sem bil tisti dan domenjen, da pride za menoj in da pojdeva drugi dan na Černjalo. Kuhal sem večerjo in pogledoval pred kočico, v upanju, da se vsak trenutek prikaže. Tisti večer ga ni bilo na planino.

Ko sem pospravljaj kuhinjo, sem se usedel na klop pred kočico. Ko so se zasvetile prve zvezde, se je nebo nekoliko pooblačilo in v Čezsoči, na levem bregu Soče, so prižigali svetilke. Na severu, tik nad kočico, se je kdaj pa kdaj pobliskal Veliki voz, ki ima zame med vsemi ozvezdji čisto poseben pomen na dogodek pred tolikimi leti. Zdaj so mi misli ubežale nazaj v leto 1915, ko je po naši dolini in v vseh zahodnih Julijcih vihrala I. svetovna vojna. Ni bilo pedi zemlje, da ne bi bila razrita od bomb in granat. Pobitih je bilo mnogo ljudi.

Pod Javorščakom, v strugi Slatenika, je bil takrat ranjen Mussolini, poznejši diktator Italije. Meseca januarja 1916 je bil tudi na Čukli. Bil je v zaklonišču z dvema tovarišema, ko je nedaleč od njih eksplodirala granata. Oba je ubilo, njega pa ni niti ranilo. Koliko gorja in trpljenja bi bilo prihranjenega ubogemu italijanskemu narodu, če bi ga bilo ubilo!

V svoji knjigi »Il mio diario di guerra« opisuje prve mesece vojne v naših gorah. Dnevnik je zanimiv, poln laži, pretiranega napihovanja in poveljavanja nesmiselne in umazane vojne. Med drugim pripoveduje:

– 15. IX. 1915. Danes smo dospeli v Šempeter ob Nadiži, prva od sedmih občin, kjer govorijo slovenski dialekt, zame nerazumljiv.

– 16. IX. 1915. Po dolgem napornem pohodu smo vkorakali v Robič, v prvo neavstrijsko vasico. Opazil sem fantiča in ga vprašal:

– Kako ti je ime?

– Stanko.

– Še kaj?

Fantek me ni razumel. Vprašal sem dekletko, ki je prišlo čez dvorišče. Ime ji je bilo Robancih (najbrž Urbančič).

– 17. IX. 1915. »Soča! Nikoli nisem videl vode bolj zeleno-modre barve od Soče!« Tri kilometre pred Kobaridom je naletel poleg ceste na znamenje in slabo prepisal:

NIKDAR NOBEN SE NI BIL ZAPUSCEN

KIV VARSTVO MRJIS BIL IZZOGEN

O Kobaridcih se je izrazil: »Ti Slovenci nas ne ljubijo. Prenašajo nas z vdanostjo in slabo skritim sovraštvom.«

Takrat je priznal, da žive Slovenci v Benečiji. Ko pa je prišel leta 1941 v Slovenijo, je zatajil Slovence celo na Dolenjskem!

Tisti večer se mi ni mudilo v kočo, kamrica v koči je majhna in tesna zaradi pogradov. Tišina planine me je osrečevala. Potem sem legel na pograd in si prizadeval, da bi na nič ne mislil. Želel sem takoj zaspati, da bi bil zjutraj svež.

Ponoči je prišel Andrej, lovec iz Plužen. Polastilo se me je otroško veselje. Andrej vedno rad govori in je edini lovec, s katerim sem se vedno rad srečal v gorah.

Andrej je vedel vse o življenju, planšarstvu in lovu. Tega sicer ni bilo veliko, vendar so to resnične stvari. Med pripovedovanjem je vpletel tudi marsikatero šalo. Garal je vse življenje in usoda ni bila prijazna z njim. Kot rekrut je služil vojake pri alpinih v Gemoni. Poznal je vse vzpetine nad Goričico in v kaninskem pogorju. Pastirji in lovci imajo za vsako vzpetino, pa naj je še tako majhna, svoje ime. Sam poznam le najvišje vrhove.

Ponoči se je vreme sprevrglo in začel je padati dež in v gorah je grmelo. Oba sva utihnila. Dež nama je pel uspavanko.

Zjutraj me je Andrej zbudil na vse zgodaj. – »V spanju si govoril,« mi je rekel. »Ne vem o čem, vendar si govoril in smrčal si kot tristo hudičev.« – »Na, ja, ti pa spiš kot novorojenček,« sem ga izplačal.

Brez naglice sva spila mrzel šipkov čaj. Ko sva stopila pred kočo, je bilo nebo jasno, nikjer najmanjšega oblaka. Iz doline je pihal hladen veter, s planine je bil videti Bovec popolnoma zapuščen. Na trgu ni bilo videti žive duše.

Po poti je Andrej opazoval z daljnogledom travnate vzpetine, ali gamsov ni bilo videti. Ubil je gada, ki naju je srečal in se nama zoperstavil. Ubogi gad, počel je samo tisto, kar zna, in to mu je dala narava. Le umakniti bi se bil moral. Ali pa bi bil moral to storiti človek, ki ima drugačno pamet?

Rekel sem Andreju, da nimam na vesti modrasov in gadov. Vedno se jim umaknem. Nikoli me ni nobeden napadel. Andreja s tem nisem premaknil. Moj dobri prijatelj, navdušen planinec me zaradi mojega odnosa do kač zmerja z animalistom.

Ni dolgo od tega, ko sem z zadoščenjem bral v dnevnem časopisu: »Nocoj boste lahko gledali dokumentaren film, ki ga bo predvajal ljubljanski studio: »O kačah in plazilcih.« – V tem zanimivem filmu boste videli, da niso kače prav nič krive, da nimamo o njih najboljšega mnenja, saj je večina človeških predstav vezana na različne predsodke in temu primerno ravnanje. Kjer so na primer modrase in gade povsem iztrebili, so se glodalci že preveč zaredili.«

Nad Čuklo sta naju preplašila jereba, ki sta vzletela s sunkovitim vzletom in v strmoglavem poletu preletela preko jase. Tu sva nekoliko posedela, se prisrčno poslovila in razšla. Andrej je odšel po Jelenovi rupi proti Vrhju Ríbežnov. Gledal sem za njim in že sem hotel zaklicati, naj me počaka, zakaj naenkrat mi je postalo samotno. Opazoval sem njegov korak. Njegova hoja je bila tako značilna, da bi ga prepoznal že od daleč. Predolgo je hodil po gorah, da bi svojo hojo še mogel spremeniti.

Prepuščen svojim mislim sem dolgo počival. Andreja nisem več videl. Ležal sem na hrbtu v suhi travi, opazoval in poslušal. Spodaj sta se mirno lesketali Soča in Koritnica. Neko letalo je bilo visoko v zraku. Nad menoj so letale kavke in se otožno oglašale. Visoko nad njimi je krožila kanja, ujeta. Tiho je risala velike kroge, zdelo se je, da brez posebnega namena.

Oni dan sem nameraval iti čez Rob na Veliki vrh, obšel me je neki nemir, ne da bi vedel zakaj in spremenil sem smer. Navdalo me je nekaj, kar je bilo podobno otožju. Mogoče otožje po teh gorah in planinah. Spomnil sem se na nešteto lepih pohodov po teh planinah. Z menoj so bili mladi ljudje. Skoraj ni v Bovcu doma, da ne bi bil ta ali oni z menoj na Kaninu in predvsem na Velikem vrhu. Če še danes hodim z mladimi po teh gorah, je mogoče zato, da se skupaj z njimi veselim in sprostim. Kmalu se bom moral zadovoljiti s tem, da bom te gorske stene in grebene ogledoval od spodaj navzgor. Sedaj sem resnično star, čeprav tega nočem priznati.

Iz tega sanjarjenja me je zmotil gams, ki ga je najbrž splašil Andrej. Naglo sem pospravil, vdela v nahrbtnik vetrni jopič in volneno jopo, prečkal v višini Roba ves Veliki vrh in končal na Plemenicah. Lansko leto sem tu našel v Macesonovem žlebu srnjakove rogove. Ubilo ga je kamenje. Najprej sem mislil, da ga je ubila strela, ko pa sem pogledal v žleb, sem opazil, da se je v gornjem delu odkrušila velika luska. Ponujal sem rogove bovškim jagrom. Vsi so me zavrnil, da takih trofej nočejo, zato sedaj visijo v moji dnevni sobi. Zakaj prav take trofeje nočejo?

* Iz knjige: Dall'intervento al fascismo, Hoepli editore, Milano 1934.

Svet pod Plamenicami z Loško Koritnico in Bavščico je lep. Na levi, na koncu doline kipi mogočni Mangrt, ponosna gora v svoje večni lepoti. Desno je pogled v dolino Bavšice, v ozadju je Grintovec.

Vem, da so v naši deželi na vzhodu in severu gore in doline, ki so lepe kot razgled s Plemenic. Ali je že tako, da vsakdo hvali svoj rojstni kraj. Tam na Plemenicah je moje priljubljeno počivališče, prostor, ki ga vsakdo potrebuje v gorah.

Domov sem se vrnil, ko je večerno sonce sijalo na trentarske vrhove. Zvečer sem hotel povedati domačim o noči na planini in svojih doživetjih. Vse to bi rad še marsikateremu povedal. Toda težko bi me razumeli. Sam pri sebi bi se mi mogoče marsikateri smejal. Ko opazujem druge ljudi svojih let, si včasih mislim, da je nesmiselno, kar počenjam. Čutim, da mi je to potrebno, ker imam rad ta gorski svet z vsem, kar je povezano z njim in kar vidim v njem. Od mladih nog živim v srčnem stiku z gorami okoli svoje ožje domačije. Nič čudno, da je z njimi zraščten tudi ves moj miselni in čustveni svet.

SLOVENJGRADČANI NA VENEDIGERJU

BRONIMIRA FELLE

V četrtek smo se na treningu dogovorili za turo na Gross Venediger. Osem se nas zbere zjutraj ob pol šestih na Glavnem trgu. Ker sta dva od naših avtomobilov le fička in ne zmoreta takšne hitrosti kot predsednikov volkswagen, se domenimo, da se dobimo v Lienzu na parkirnem prostoru. Pozneje ugotovimo, da jih imajo tam več in se ustavimo vsak na svojem. Najdemo se pri »Sporthausu«, ko išče Matic čelno svetilko, jaz pa rabim nove gamaše in ledeniška očala.

Matrei s svojimi rjavimi strehami se prilega tej dolini pod Visokimi Turami. Spominja me na našo Logarsko, le, večja je. S specialko 1 : 100 000, ki jo ima s seboj Dragec, si ne moremo dosti pomagati. Na srečo pride za nami kolona avstrijskih smučarjev-planincev. Pravijo, da so že bili na Venedigerju. Kaj še hočemo več? Ker smo Slovenci kolikor toliko pameten narod, jih pustimo naprej in po zajetni malici jo urežemo za njimi. Kmalu jih prehitimo. Tako hodimo nekaj ur in nič ne kaže, da bomo naleteli na kočo. Počakamo na zaostale Avstrijce in izkaže se, da so tudi oni zgrešili. Pamet slovenska! Kaj nam je le bilo treba laziti za njimi. Za izvidnico se javita Krešo in Matic, svet je precej nevaren zaradi plazov, zahteven pa ni preveč. Avstriji zmajujejo z glavami: »Lavinen, lavinen...« a nič ne pomena. Ko vidimo, da naša izvidnika lepo napreduje, jo tudi mi mahujemo za njima. Seveda je vse bolj daleč, kot pa se je videlo od spodaj, a kaj bi to! Glasen vzklik, da je na oni strani kočča, nam, počasnejšim, vlije novih moči. Sestopimo na drugo stran, od koder je še pol ure do Defregger Hütte. Ko vidim dve veliki zimski sobi, se spomnim naših Kamniških ali pa Julijcev, kjer se pozimi stiskamo v majhnih luknjah, ki naj bi bile zimska zatočišča. Ta dan smo zadnji gostje, pred nami so prispeli štirje Münchenčani in nekaj Avstrijcev. Spim na tleh v spalni vreči, ki mi jo kavalirsko odstopi Krešo, zato moram zjutraj prva vstati. Preden se pričnemo pomikati proti vrhu, se nebo pooblači. Jezim se sama nase, da smo tako pozni. Hodimo, hodimo in zopet hodimo, pa še ni vrha. Ko zagledam prvo ledeniško razpoko, se šele zavem, da jih je tod vse polno in da so zaphane s snegom. In ko mi leva noga uide v tako past, postanem previdnejša. K vragu s tako previdnostjo! Ko pa ne veš, kaj je pod teboj! Potem pride veter, reže do kosti. Nekajkrat nas poskusi prestaviti z mesta. Minka čuti bolečine v nogi, s Tonetom se obrneta. A vrha še vedno ni. Megla nam zakriva pogled in ko smo na Malem Venedigerju, reče Matic: »Na Makalu so tudi šli dvakrat, preden so ga osvojili, gremo raje nazaj.« Najbrž je bil edini pameten med nami. Ni nam bilo lahko pod vrhom obrniti. Trije imajo s seboj kratke smuči in se vračajo po poti, ki smo jo prejšnji dan »odkrili«. Okoli nas od časa do časa odjekne grmenje plazov, zato se za vsak primer navežemo. Bolj ali manj srečno smo prišli v dolino, čeprav slabe volje.

Potem pride še marsikaj na dan, ker nismo bili »čisto« na vrhu. Pa to se pozabi, ko si obljubimo, da bomo dolg poravnali septembra. Nato avtocesta, prehitevanje kot v filmu, pa nemški samostalniki, ko nikoli ne veš, katerega spola so. Sašo se ne more spomniti, ali je das Bier ali der Bier. Dobil ga je, čeprav se je odločil za napačni spol. Ko bomo poravnali ta dolg z Venedigerjem, bo tudi to popravil.

BREZ PASTIRSKE PALICE NA TITOV VRH (2762 m)

PETER KLEMENČIČ

Od 21. do 30. avgusta sem s skupino mladih prijateljev potoval po naši lepi domovini. Načrt nam je v celoti uspel. Čeprav smo imeli na voljo le borih devet dni, smo doživeli mnogo, več kot smo pričakovali. Domov smo prišli zadovoljni, polni globokih vtisov in doživetij. Za vse življenje pa mi bo ostal v spominu dogodek, ki sem ga doživel pri vzponu na Titov vrh. To je najvišji vrh SR Makedonije, po višini za Triglavom najvišja gora v Jugoslaviji.

V Tetovem smo zaman spraševali o vzponu na Titov vrh. Nobeden ni vedel nič določenega, prospekta ali kaj temu podobnega pa niso imeli nikjer. Naposled smo naleteli na pravega možakarja, ki nam je razložil, da se da priti na vrh v enem dnevu in da vozi 3-krat dnevno do višine 1785 m žičnica. Zadnji hip smo se odpeljali vrhu naproti in po dolgi vožnji, z lepim razgledom na vse strani, zadovoljni prispeli na Popovo šapko. Tu so pozimi lepa in prostrana smučišča. V hotelu Inex smo se pozanimali za pot in prijazni hotelir, nam je v dobri srbohrvaščini povedal, da je pot zelo dolga, da se pripravljaj k nevihti in da je tam zelo hladno. Z Jožetom sva bila vesela, da je pokazal vsaj pravo smer. Prijatelji so nama zaželeli srečno pot in da bi se čimprej videli v Peči. Hodila sva zelo hitro, markacij seveda ni bilo, baterije pa sva v naglici pozabila v avtomobilu. Sicer pa naju to ni prav nič motilo, saj sva imela močno voljo. Kmalu sva naletela na mladega fanta. Nemo naju je opazoval, s hitro kretljivo začel bobnati po posodi in se na glas smejeti. Potem se je zresnil in začel nabirati rdeče sadeže v grmovju. Sploh se ni več zmenil za naju, njegove roke pa so grabile sadeže z neverjetno hitrostjo. Pot sva nadaljevala s čudnimi občutki. Jože je bil mnenja, da fant morda govori le albanščino. Albanija pa pravzaprav res ni tako zelo daleč. Hodila sva neprestano navkreber in se držala smeri, ki nama jo je pokazal hotelir. Dve uri sva grizla breg, sopihala in videla, da na tisto stran sploh niso tako visoke gore. Jože, ki je alpinist in bolj izkušen, jo je odkril povsem v drugo smer, jaz seveda za njim. Nejevoljno sem godrnjal, da prav nobeden ničesar ne ve o Titovem vrhu, da je to prava sramota. Vreme se je poslabšalo, tako da je bil razgled zelo slab. Sicer pa sva imela neprestano občutek, da hodiva po Veliki planini, kajti vse okoli naju je bilo zeleno, le tu in tam kaka skala, ki pa se je močno razlikovala od skal v naših slovenskih Alpah. Zdažci sva zagledala pred seboj visokega pastirja: da sva Slovenca in da zelo rada hodiva v hribe. Ko pa sva ga vprašala, kje se pride najhitreje na Titov vrh, nama je odgovoril z resnim glasom: »Pravo« in s svojo dolgo roko pokazal smer, ki naj bi naju pripeljala na vrh. Sledile so še počasne in odločne besede: »Tamo ladno, slabo i daleko, danas loše, padat će sneg i kiša, nije dobro, a odmah pozadi Albanija.« Besedo Albanija je poudaril s takim glasom, da naju je kar spreletelo. Stisnili smo si roke in nadaljevala sva pot, medtem ko naju je on nepremično opazoval. Čez kako uro se je pred nama vzdignil visoki hrib, na vrhu pa sva zagledala človeka in zaslišala žvižganje. Daleč spodaj pod nama je zijala dolina, tako da sva pot nameravala nadaljevati po grebenu, da ne bi izgubljala višine. »Kaj pa, če je tisti človek albanski graničar?« je tiho rekel Jože in me z zaskrbljenimi očmi pogledal. Škoda, da nimava pri roki daljnogleda. Tisti trenutek pa sva zagledala precej niže še enega človeka. To je bil pastir. Za najino klicanje in mahanje z rokami se ni dosti zmenil. Kmalu sva zagledala ovce in pastirja, ki nama je šel naproti. Pogledat naju je prišel tudi tisti »strašni« človek, ki sva ga maloprej imela za tujega vojaka. Bila sta oba dobrodušna pastirja z velikima palicama v rokah. Z Jožetom sva govorila srbskohrvatski in odlično smo se sporazumeli. Oba sta se zelo čudila, ko sta zvedela, da greva na Titov vrh in da Slovenci nasploh radi hodimo v hribe. Starejši nama je med drugim povedal, da je tu zelo hladno in slabo, vrh pa da je še zelo daleč. Mlajši pastir pa je ves čas z glavlo le resno prikimal. Meglice okoli nas so se začele odgrinjati in za hip smo daleč pred seboj zagledali stolp, ki je stal na visokem vrhu kot prikazen. Z Jožetom sva postala na mah dobre volje. V ozadju se je prostrana Šar planina utapljala v večernem soncu. Od daleč je prihajal zamolkli lajež šarplanincev. Že sva odhitela vrhu naproti. Hodila sva z enako hitrostjo, čeprav sva bila že utrujena. Pastirja sta mojstrsko igrala na fruli in počivala. Da je vrh zelo daleč, sta trdila. Čez pol ure sva že stala na vrhu in gledala ogromen stolp, velik za deset Aljaževih. Ker je bila megla zelo gosta in ni prav nič kazalo na izboljšanje, sva brž odhitela

navzdol. Nenadoma sva opazila, da hodiva po drugi poti. Vse okoli naju je bilo povsem drugače in bolj strmo. Čas naju je neusmiljeno priganjal.

Zašla sva, megla je neprestano naraščala, zmrazilo se je. Ponovno na vrh? Utrujena sva zopet grizla v strmino in čez dobre pol ure sva neslavno stala vdruhič na vrhu. Čudila sva se, ko sva videla, da sva pravzaprav hodila nekaj časa celo v krogu. Sestopala sva previdno, da ne bi ponovno zašla. Noč je bila blizu, zato sva tekla, kajti bila sva brez svetilke. Ko sva prišla do nahrbtnika, pastirjev z ovcami ni bilo nikjer več. Bila sva sestradana, zato sva jedla kar med tekom. Čez kakšno poldrugo uro sva zagledala daleč na hribu pastirja, okoli njega pa množico ovac. Sonce je že utonilo za gorami, ko sva nedaleč od naju zagledala psa, ki je tulil v nebo. Psi so začeli teči proti nama z vseh strani. Kaj če naju raztrgajo? Zberejo se okoli naju, rjovejo, tulijo, renčijo. Kakih sedem ali osem jih je, že komolec od naju. Kričiva od groze na ves glas in mahava pastirju.

Potem sva zaslišala pastirjeve žvižge in lajanje se je umirilo. Psi so naju počasi začeli zapuščati. Eden pa nama je sledil še kake pol ure in neprestano glasno renčal in lajal tik za nama. Nisva se upala niti obrniti, tako naju je bilo strah. Prestala sva še pol ure groze, potem pa sva ostala sama, s temo okoli sebe. Hodila sva počasi, kajti videlo se ni skoraj nič. Imela sva občutek, da poti ne bo nikoli konec. Končno sva pod seboj zagledala luč. Spet sva zaslišala zamolklo tuljenje psov. Zopet sva se bala, nisva se več upala naprej. Pa je bil vse skupaj le privid. Tiho in počasi sva nadaljevala s sestopom.

Pozno zvečer sva utrjena stala pred hotelom na Popovi šapki. Na ustih nama je igral grenak nasmeh.

Zvedela sva, da bi bila morala hoditi na Titov vrh s pastirskima palicama v rokah. Potem naju psi zagotovo ne bi napadli. A kdo bi zaupal kosmati pasji pameti!

UTRINEK S ŠALEŠKE PLANINSKE POTI

ERNEŽNIKOVI POD FERGUNOVIM VRHOM

Ko so začrtali velenjski in šoštanjski planinci transverzalo po obronkih in bregovih okrog Šaleške doline, jih je vodila tudi želja, da bi seznanili mladino z vsemi tistimi domačije, ki so bile med NOB pomemben del našega boja in revolucije. V zadnjih dveh letih je šlo po omenjeni transverzali približno 1200 ljudi. To potrjuje število planinskih izkaznic, ki jih je izdalo PD Velenje.

V narodnoosvobodilno gibanje Šaleške doline je vtkano veliko slovenskih hribovskih domačij. Ena takih je prav gotovo kmetija Mihe Andrejca-Ernežnika, ki leži v podgorskih hribih med Šaleško in Mislinjsko dolino, pod Fergunovim vrhom. Do tam je prodrla 14. divizija dne 21. februarja 1944.

Ernežniki imajo dve uri hoda do Slovenjega Gradca in prav toliko tudi do Šoštanja. Miha, ki na svojem telesu še vedno krepko čuti posledice nacistične okupacije, rad pripoveduje o časih med obema vojnama.

Z ženo imata devet otrok – pet jih je odšlo na delo v dolino in živijo, kot pravi Miha, mnogo lepše, kot so ljudje živeli v starih časih.

Do njegove domačije sem prišel prav takrat, ko se je tam ustavilo nekaj staršev z otroki, ki so pritiskali žige v svoje izkaznice. Žig je namreč shranjen pri Ernežniku, ki zna slikovito in iskreno doživeto pojasnjevati partizanske boje na tem območju. Aprila 1941 je bil kot bivši vojak v utrdbah sredi Mežice. Njegov oficir, doma je bil iz Dalmacije, je vojake opozoril, da se ne smejo umakniti. Miha je bil z dvema vojakoma v bunkerju s številko 12. Od tam so streljali po prihajajočih Nemcih, dokler jim ni zmanjkalo streliva. V četrtek 10. aprila so Nemci utrdbo razstrelili. Miha je bil ujet in odpeljan v vojno ujetništvo v Fürstenberg na Odri. Od tam se je vrnil domov čez leto dni.

V tistem obdobju je nemško nasilje grozilo, da bomo Slovenci za vselej izginili. Tedaj so prišli v njegovo hišo prvi partizani: Petek, Izak in kmalu po tistem Leon s Šaleško četo. Takrat je prvič zvedel za cilje Osvobodilne fronte. Septembra istega leta pa so ga o našem boju podrobneje seznanili borci 1. pohorskega bataljona. Spominja se še prihoda dr. Dušana Mravljaka, Zdravka Čebularja in komandanta Staneta in njegovih

zaščitnikov. Bilo je to, ko so hodili k bataljonu na Pohorje še potem, ko je 1. pohorski bataljon že padel.

Spomnil se je tudi kurirke Sonje. Nemci so jo nekoč ujeli, jo opijanili in tako je izdala vse domačije v podgorskih hribih.

Miha Andrejca je aretirala nemška policija 19. maja 1943. Od njega so hoteli izvedeti, kdo so partizanski komandanti in kje se čez dan skrivajo. Miha ni ničesar povedal.

Petega junija so ga odpeljali v Maribor. Dne 29. julija so privedli v njegovo celico Franca Kunaverja-Sulca, edinega preživelega partizana Pohorskega bataljona. Miho je poznal in mu pojasnil potek zadnjega boja na Pohorju 9. januarja 1943. Prosil ga je, da bi o junaški smrti padlih partizanov pripovedoval še drugim.

Preživel je številna zaslišanja in ponižanja. Bil je prepričan, da ga bodo ustrelili, saj so Nemci vedeli, da so prag njegove hiše ves čas prestopali partizani.

Sredi septembra 1943 so ga odpeljali v Buchenwald – taborišče smrti, njegovo ženo in otroke pa skozi Celje in Gradec v Regensburg. Od najmlajših otrok je imel eden komaj tri mesece in drugi tri leta.

Nemci so takrat odgnali iz podgorskih hribov še deset družin.

Mihi Andrejcu je uspelo prestatati vse težave. Sredi avgusta 1945 se je vrnil iz premagane nacistične Nemčije v domovino. Toda doma so imeli požgano stanovanjsko hišo in hleve. Naselili so se pod ohranjenim obokom nekdanje kuhinje. Otroci so morali ležati na slami. Nemci so vse porušili, vse izropali in odpeljali tudi kravo in osem volov. Začeti je bilo treba znova.

Ne le njemu, prav vsem požganim kmetijam so pomagale obnovitvene zadruge nekdanjega okraja Slovenj Gradec, rudnik Velenje je pomagal z gradbenim materialom, borčevska organizacija z denarjem.

Dandanes je domačija spet lepa. Leta 1967, triindvajset let po končani vojni, je prejel Miha poročni prstan, ki so mu ga Nemci vzeli v Buchenwaldu. Poslal mu ga je mednarodni Rdeči križ.

Spet se je začelo srečno obdobje Ernežnikovih. Srečen je bil Miha tudi takrat, ko je pripeljal najstarejši sin v hišo nevesto – novo gospodinjo. Niso pogosti primeri, da bi se dekleta primožila v hribe. Andrejčevim pa je prinesla lepšo bodočnost tudi široka gozdna cesta, ki jo je gozdna uprava spomladi preorala prav do njihovega doma, se pravi, tudi do zgodovinskega Fergunovega vrha.

POMLADNI BREG

Pavel Oblák

*Vihral je breg, sršeč od mladih trav,
v rastoči vrh dreves pod nebes sinji
in v spuhu, ki je vel po vsej nižini,
se je vijugal s trupom gibkih tal.*

*Plamtel je zrak, nazobčan in srdit,
kot zubelj v peči švigal in besnel je,
vsevdilj stremeč, da šape svoje levje
bi uperil na zemljé uporni ščit.*

*Neustavljivi breg, bodeč kot ost,
oral je k soncu pot s prebojem reke,
in kot hite stvari, od tajne vleke
do cilja gnane, pel se je v divjost.*

*S hrbtòm usločenim, rijoč kot krt,
je sopel k luči, da mu od napora
se lomil vrat je in v tej drži skoraj
bi zgrudil se od lastnih sil zavrt.*

*Tedaj od žil nabreklih, potnih srag
mu trup gibljivi bujnih rož obilje
prepreglo je in skož prej pusto bilje
zdaj bliskal cvet ob cvetu je kot mak.*

*Tako obstal je; kakor ptič perut
razleknil ude je v spokojni legi,
čeprav poražen, srečen in v zadregi
slavil je s soncem svoj neumorni trud.*

SMUČARSKA VLEČNICA TOMOS SV3

ING. RUDI ROBINIK

Z željo po razširitvi univerzalnega stabilnega motorja UMO 06 se je porodila misel po majhni, prenosni smučarski vlečnici. K realizaciji te ideje je v izdatni meri pripomoglo tudi nevzdržno stanje na naših smučiščih s premajhnimi kapacitetami na vlečnih napravah. Vlečnico so projektirali strokovnjaki inštituta TOMOS: in po temeljitnem, nekajletnem preizkušanju je nastal nov izdelek.

V vlečnico je vgrajen Tomosov stabilni motor UMO 06, za katerega je značilna dolga življenjska doba (trpežnost), izredno zanesljivo in ekonomično delovanje. Motor ima polavtomatski zaganjalnik, ki omogoča lahek in hiter zagon tudi pri zelo nizkih temperaturah.

Konstrukcija vlečnice je izpopolnjena z več zaščitenimi izumi. Pogonski mehanizem in motor sta nameščena na sani. Celotna konstrukcija vlečnice je lahka. Hitro in preprosto se namešča na smučiščih z nagibom do 60 %.

Za zasidranje vlečnice na smučišču zadostuje ena izmed treh sidrnih, vlečnici priloženih lopat. Vlečno vrv je prek kolutnega pogonskega mehanizma lahko speljati. Vrv je dolga 200 metrov, vlečna dolžina znaša torej 100 metrov. Ne sme biti preveč napeta, ker je vlečnica grajena tako, da vrv drsi po snegu. Tomosova vlečnica SV 3 ima to prednost, da vlečna vrv miruje, kadar ni obremenjena, motor pa tedaj deluje v prostem teku. S tem je zagotovljena minimalna poraba goriva. Pri polni nepretrgani obremenitvi motorja znaša poraba goriva le $\frac{1}{4}$ na uro. Moč motorja je 2,8 KM pri 5800 vrt/min.

Vlečnica Tomos SV 3 deluje brez nadzora. Vsak smučar ima ročico, s katero se oprime mirujoče vlečne vrvi. Ko vrv rahlo potegne, vlečnica prične vleči.

Za popolno varnost je poskrbljeno z varnostnim stikalom ob vlečni vrvi tri metre pred vlečnico. Če smučar prevrne palico s stikalom, se vrv še začasno ustavi, da smučarja ne potegne preblizu k pogonskemu mehanizmu.

Vlečnica vleče s hitrostjo približno 70 km na uro. Zmogljivost vlečnice pri 100 metrih vlečne dolžine na strmini 30 % znaša približno 200 oseb na uro.

Vlečnica je zavarovana tudi proti preobremenitvi motorja. Če se oprime vlečne vrvi preveč smučarjev hkrati, vrv obmiruje, motor pa deluje naprej v prostem teku toliko časa, dokler se obremenitev vrvi ne sklada z močjo motorja.

Vlečnica Tomos SV 3 brez vlečne vrvi tehta 28 kg. Dimenzije vlečnice so tako prirejene, da jo lahko prevažate domala v vsakem avtomobilskem prtljajniku.

SV 3 je predvsem cenen pripomoček za manjše smučarske skupine kot npr. za družinsko smučanje, za manjše smučarske tečaje. Je primerna oprema za manjše hotele, za sindikalne domove, planinske postojanke itd. Ker deluje varno in preprosto, jo lahko uporabljajo otroci, starejši smučarji in smučarji začetniki. Komaj 28 kg težko vlečnico lahko na saneh brez truda premeščamo in tako izkoristimo še poslednja spomladanska snežišča tudi v nižjem svetu. Vse leto pa z njo lahko smučamo, če jo prenesemo na plaznice ali ledenike, torej na snežišča, ki tudi v poletni prisoji ne skopne. Smučarsko vlečnico Tomos SV 3 smo preizkušali v vseh letnih obdobjih: V poletnem času smo ugotovili njeno obratovalno trpežnost največ na snežiščih na Ravnah pri Češki koči nad Jezerskim, na plaznici pod Prisankom, pod Mojstrovko na Vršiču, v Velikem Grabnu pod Kaninom, na Zelenem snegu pod Triglavom in drugod.

V zimskem času smo vlečnico preizkušali na skoraj vseh smučiščih po Sloveniji in v vseh možnih vremenskih in snežnih razmerah. Po rezultatih preizkusnega obratovanja smo ugotovili, da motor UMO 06 brezhibno deluje tudi v najneugodnejših pogojih. Tudi zagon motorja na višini nad 2500 m in pri temperaturi -20°C ni problematičen. Enako ugodno je najtežje preizkuse prestal tudi ostali mehanizem vlečnice. Do težav pri preizkusnem obratovanju je prišlo v glavnem zavoljo neprikladnih vlečnih vrvi. Ugotovili smo, da je za nemoteno delovanje vlečnice pri različnih snežnih razmerah najpomembnejša prikladno izbrana vlečna vrv. Ta mora imeti naslednje lastnosti: biti mora lahka, odporna proti obrabi, primerno toga, brez torzijskih napetosti, ki nastajajo zaradi zavojev, mora se hitro in enostavno spajati in biti vidna v snegu. Pri domačih proizvajalcih, žal, tako izdelane vrvi nismo mogli dobiti. Dosedaj je Tomos kupcem vlečnice dajal najboljšo možno varianto, tj. poliamidno vrv. Žal pa je bila vrv izdelana iz treh pramenov, zato se je pri obremenitvi raztegovala in se zavoljo torzijskih napetosti ovijala. Zaradi tega je prihajalo pri nad 100 m dolgih vrveh do težav.

Najugodnejše rezultate glede na funkcionalnost in življenjsko dobo (trpežnost) vrvi smo ugotovili pri votlo pleteni vrvi s premerom $\phi 9,5$ mm, proizvodu FSE. Ta vrv je izdelana iz poliamida visoke trdnosti, križno opletena iz 8 pramenov, pre-

pojena s specialnim premazom proti obrabi in višjim temperaturam. 200 m vrvi tehta samo 9 kg. Ker je vrv navzkrižno opletena, je toga, obremenjena se zelo malo razteguje in nima torzijskih napetosti. Ker je vrv pri tem opletu volta, torej cevasta, lahko hitro in enostavno spajamo konce vrvi. To vrv bo v bodoče kupcem nudil TOMOS.

V veliko pomoč pri preizkušanju in ugotavljanju življenjske dobe smučarske vlečnice je bil oskrbnik Češke kočice tov. Andrej Karničar z družino, saj je skrbel, da je vlečnica obratovala nepretrgoma dve poletni sezoni od junija do septembra. Nameščena je bila na plazu nad Češko kočico. V treh mesecih je vlečnica za smučarje iz Kranja in Jezerskega obratovala vsaj 500 ur.

Smučarska vlečnica SV 3 se uporablja tudi kot transportna vlečnica. To možnost so ugotovili iznajdljivi vremenoslovci na Kredarici, in sicer jeseni leta 1974, ko jih je zgodnji sneg presenetil in preprečil redno oskrbo Triglavskega doma za prezimovanje. S konji so v visokem snegu zmogli prenesti ca. 2000 kg tovora le do Kalvarije. Od tam do doma so tovor v etapah potegnili z našo vlečnico. V ta namen so izdelali iz starih smuči in zaboja sani, na njih so po ca. 80 kg tovora naenkrat potegnili do 200 m oddaljene vlečnice. Tu so jih raztovorili in prazne sani spuščali po gazi navzdol. Pri premeščanju vlečnice na višje mesto so izkoristili tudi možnost mehanizma, da se je vlečnica sama potegnila v strmino. Treba je bilo vrv le raztegniti po strmini in konec vrvi zasidrati v sneg.

To uporabo nam je podrobno opisal tov. Franc Zupančič. Ni pozabil dodati, da je kljub slabemu vremenu in močnemu sneženju vlečnica delovala brezhibno, enako kot deluje vselej, ko se sam v zimskih dnevih smuča pod Triglavom.

IZ FESTIVALA ŠPORTNEGA FILMA V KRANJU

(Zoran Jerin o informiranju na odpravah)

Komisija za odprave v tuja gorstva je priredila na Festivalu športnega filma v Kranju v ponedeljek dne 20. 9. posvet o temi: »Informiranje javnosti o alpinizmu in alpinističnih odpravah.«

Posvet se je pričel ob 9.00 v dvorani kina Center s filmskimi reportažami o odpravah od 1960 do danes. Ob 11.00 se je pričel pogovor o informiranju, kako nastane informacija na terenu, kako se posreduje uporabnikom. Pogovor je uvedel znani novinar in publicist Zoran Jerin s tezami, ki jih v izvlečku priobčujemo:

Ko je Neil Armstrong 21. julija 1969 prvič stopil na luno, je javnost njegov korak spremljala takorekoč hkrati, če zanemarimo tisti čas, ki jih elektromagnetno valovanje potrebuje, da premeri razdaljo med luno in javnostjo.

Ko sta Edmund Hillary in Tenzing Norgay 29. maja 1953 stopila prvič na vrh Everesta, je novica o tem prispela do Londona čez tri dni.

Ko sta 22 let pozneje Stane Belak in Marjan Manfreda 6. oktobra stopila na vrh Makaluja, je moralo preteči še deset dni, da je novica o tem prišla v svet.

Morda pa je res, da je alpinist, ki se v daljni deželi vzpenja na nedostopen vrh, bolj osamljen kot astronaut na Luni. Astronavtov brez zvez z zemljo, ki jih je poslala na pot, si ni mogoče zamisliti, pri alpinistu, ki grebe v led in sneg himalajskega vrha, pa je marsikdaj tako, da ga ne vidi nihče od tovarišev in nihče ne sliši njegovega zmagoslavja ali klicev na pomoč, ker miniaturna radijska postaja ne more zmagati snežnega viharja ali skalnatega roba.

Neposredne informacije o dejavnosti alpinistov še nimamo. Televizija se zaradi objektivnih težav še ni odločila za direktne prenose; kljub satelitom, ki nam že nekaj časa omogočajo na primer gledanje olimpijskih iger.

Vzrok je razmeroma preprost. Televizijske kamere v bližino plezalcev skorajda ne moreš spraviti drugače kot na človeških hrbtih, ki pa so v skrajnih, za človeka sploh še nedostopnih višinah že tako dovolj upognjeni z najnujnejšo opremo, da preživijo.

Zato so odprave še leta 1976 bolj odmaknjene kot drugi športni dogodki. Zato je vsaka informacija – posebno popolna informacija, ki naj bi obsegala sliko in besedo – toliko težje dosegljiva in toliko bolj odgovorna za tiste, ki morajo javnosti poročati o odpravi.

Javnost hoče svežo informacijo. Ni zadovoljna le s poročilom, ki bi ga vodja odprave napisal po odpravi. To hlastanje po sveži informaciji – ki sevega ne velja le za šport – je zahteva moderne urejene družbe, je bistvena za to družbo.

Morda bomo segli najdlje v preteklost, če se bomo spomnili odprave, ki se je leta 1905 lotila prvega vzpona na Kangčendzengo (Kangchendzengo). Irski novinar Alliston Crowley je tedaj prvi pokazal, kako se poročevalec ne sme obnašati, ko je mirno tipkal svoje poročilo, namesto da bi skočil na pomoč tovarišem, ki jih je zasul plaz. Časopis Pionir je dobil sicer silno izčrpno poročilo o nesreči, ki je pobrala štiri človeška življenja, novinarji pa so se s tem zelo neslavno vključili v zgodovino himalajskih odprav.

Med obema vojnama pošiljanje novinarjev z odpravami ni bilo običajno. Za poročila so skrbeli člani odprave sami (zlasti vodje) in če cilji niso bili preveč oddaljeni od najbližje civilizacije, so prihajala skopa poročila v svet še celo med potekom odprave – seveda z velikimi zamudami za dogajanjem.

Pravzaprav je tem rečem napravila konec šele uspešna britanska odprava na Everest leta 1953, ki jo je skoraj ves čas spremljal novinar londonskega Timesa James Morris. Sicer ni vse potekalo tako, kot si je bil v dogovoru z vodjo odprave polkovnikom Huntom zamislil, ker so radijske zveze z walkie-talkiji med taborišči prerade nagajale in je bil naposled prisiljen na obveščanje z lističi, ki so mu jih pošiljali iz gornjih taborišč, vendar je briljantno rešil glavno nalogo: poročilo o uspehu je spravil do Londona v dveh dneh, se pravi nekaj več kot tri dni po dejanskem vzponu, o katerem spet ni bil obveščen po walkie-talkiju, marveč šele po srečanju z zmagovalcem. Da je novica do štirinajst dni hoje oddaljenega Katmanduja potovala le dober dan, je seveda zasluga radijske postaje v Namče Bazarju in ne hitrih tekaških nog.

V nadaljevanju himalajskih dogajanj se novinarji vse pogosteje pojavljajo v odpravah in pridružujejo se jim tudi fotoreporterji in filmski snemalci. Vendar časi poročanja praviloma niso tako kratki kot pri omenjeni britanski odpravi.

Tehnični postopek pri vseh teh pošiljanjih je bil v bistvu silno preprost. Poročevalec je svoja poročila, pozneje že tudi filme in magnetofonske zapise za radijske družbe, v baznem taborišču oddajal domačemu tekaču, ta pa je nemudoma krenil na pot, ki traja za normalne noge pri zahtevnejših himalajskih ciljih skoraj redno dva tedna ali celo več hoje (tekači so te razdalje običajno opravili v približno polovičnem času). Šele potem se je vmešal brzojav ali radio, pa je tudi tega marsikdaj zavirala birokracija dežele, kjer novinarska ažurnost poročanja tedaj še ni toliko pomenila.

Kot vedno velja tudi pri odpravah, da mora biti vsaj pol dela opravljenega v domači redakciji. Ljudje, ki naj bi na terenu skrbeli za zadostno količino informacij, imajo dovolj opravka in skrbi že z nabiranjem teh informacij, zraven pa morajo organizirati še tekaško službo in skrbeti, da ta in ta pošta zares delujeta tako, kot so si oni zamislili.

Material, ki smo ga na ta način posredovali javnosti tudi Jugoslovani, je bil sestavljen iz kratkih dnevnih poročil, občasnih reportaž, zemljevidov, skic, fotografij, filmov in magnetofonskih zapisov. Vendar glavnine materiala, zlasti slikovnega in filmskega, nismo prepuščali negotovi poti in smo ga »prihranili« za poročila, predavanja, filme in knjige po vrnitvi. Te sheme smo se v glavnem držali pri vseh odpravah. Knjigo smo vedno ocenjevali kot nekakšno dokončno delo o odpravi in v zadnjem času smo ji začeli priključevati čisto tehnična poročila o hrani, opremi, zdravstvu, organizaciji in podobnem, kar gotovo zvečuje dokumentarno vrednost knjige. Ob izrednem razumevanju založbe za to vrst knjig smo uresničili izredno bogato knjižno obliko – obsežen tekst in veliko število izključno barvnih fotografij.

V zadnjih letih se je teža poročanja z naših odprav od tiska začela obračati k televiziji, kar je razumljivo zaradi njene priljubljenosti in boljše izrazne možnosti v sliki, čeprav je film prispel pred javnost s precej večjo zamudo kot pisana poročila.

Višinska taborišča so po walkie-talkijih zvezana med seboj in z bazo, ki čim pogosteje pošiljata kratka poročila po tekačih do najbližje radijske postaje, daljše pismene sestavke, filme in magnetofonske trakove pa do najbližje primerne pošte. Filmi bi morali podobno kot pisani material nastajati v dveh inačicah, se pravi kot filmi za kratka TV-poročila o odpravi in kot material, ki naj bi ga pozneje skupaj s temi poročili zmontirali v celovečeren film.

Med zaključne informacije o odpravi moramo še vedno upoštevati predavanja, ki lahko občinstvu v dokumentarnem oziru povedo celo več kot film. Kot dokončen dokument o odpravi pa še vedno ostaja knjiga.

Vse, kar smo doslej naštevali o tehniki pošiljanja informacij o odpravah, je precej nezanesljivo in dolgotrajno in zato v zadnjem času vse več odprav poskuša poleg že omenjenih klasičnih oblik obveščanja posegati tudi po modernejših komunikacijskih sredstvih, po zanesljivejših in predvsem hitrejših, kot so tekaške noge. Da je radio najzanesljivejši in najhitrejši, je razumljivo, ni pa vedno najpreprostejši. Za zadosten doseg radia potrebuješ že kar dostojno aparaturo in izdaten vir energije, ki je v večni bitki odprave s težo odveč.

Pa tudi sicer zadeva ni tako preprosta, ker je treba razen na čisto tehnične motnje računati tudi na človeške motnje. Povsod po svetu bi se branili, da bi neka skupina tujcev prepredla deželo s svojimi radijskimi zvezami in poročala o nečem, kar se v tej deželi dogaja, mimo radijske mreže te dežele in mimo oblasti. Vemo, da si je takšno radijsko zvezo organizirala italijanska odprava na Everest, ki je bila v marsičem odprava superlativov in ki je iz baze vsak dan sporočala domov, kaj se je na gori zgodilo.

Čisto iz novinarskega stališča je takšna radijska mreža in zveza idealna komunikacija za obveščanje o dogajanjih na odpravi.

Šele takšno spremljanje odprave od njenih začetkov do tistega zadnjega dne nam lahko pomeni pravilno in popolno infomacijo o odpravi. Naj bi bila to smer poročanja z odprav v bližnji prihodnosti! Morda pa bi si ljudje tudi v teh drugih športih želeli podrobnejše in celovitejše informacije? Silno rad

bi zvedel na primer, kaj vse je počel trinidadski Crawford v urah pred tistimi 10,06 sekundami na stometrski stezi ali pa, kaj vse je Novosel svetloval svojim košarkarjem med tekmo s Sovjetsko zvezo. Morda bi se s tem oddaljili od slikanja športnikov kot nekakšnih robotov, kar se posebno zadnje čase vse bolj pogosto dogaja tekmovalcem in še posebej zmagovalcem, ko šport vse bolj dobiva pečat iger zaradi občinstva, športniki pa vse bolj pečat modernih gladiatorjev.

Reporter ali snemalec, ki spremlja športnike na kakšno mednarodno srečanje, ni nikoli tako tesno, da ne rečem življenjsko, povezan z vsem moštvom, kot je to primer pri novinarskem spremljevalcu alpinistične odprave.

Velik del odprave poteka v pogojih, ki so, milo rečeno, nevsakdanji in se jim mora prilagajati vsak član odprave (tudi poročevalec).

Na sebi in na drugih sem imel marsikdaj priložnost opazovati nenavadne spremembe, ki sem se jim potihem hahljal, pa bi se moral pravzaprav zgražati – če bi jih ocenjeval iz zapečka v deset tisoč kilometrov oddaljeni domovini. Altruizem na odpravah gotovo ne narašča in je le egoistična nujnost za uspeh in samoohranitev. Ni vse junaško, kar je videti junaško, vsekakor pa je pretiravanje daleč pred skromnostjo. In ker je poročevalec o odpravi njen član, njeno kolesce, je tudi on natanko tako podvržen temu pretiravanju, ki je le dodatno orožje v boju za obstanek človeka v sovražnih mu gorah. Zelo zavestno in samodisciplinirano se je mogoče temu sicer iztrgati, vendar bo rahločuten spremljevalec vedno dvomil, če je prav tisto, kar poroča. Seveda je tudi to oportunistično zdravilo, da spušta vse tisto, kar bi utegnilo škodovati temu ali onemu in odpravi kot celoti, vendar se s tem odpovemo cilju, da hočemo čimbolj popolno informacijo o odpravi. Ne le zaradi nas in tistih, ki so nam omogočili, da smo odpravo organizirali, marveč tudi zaradi tistih, ki bi jih utegnilo naše poročanje zapeljati mimo resnično pridobljenih izkušenj, ki bi se odločili za podoben podvig s podcenjevanjem kot posledico lakiranih poročil.

In še nekeje v poročanju je etika skrajno občutljiva. Vse odprave potekajo po deželah, kjer živijo ljudje ne le z nižjim standardom in z drugačno družbo, marveč tudi s povsem drugačnimi pogledi na svet in življenje, kot so naši. Mnogo več stika z domačim prebivalstvom dobiš na pohodu kot katerikoli turist in zato so tudi konflikti neizogibni. Pravica odprave ni vselej pravica dežele, kjer poteka naša odprava. Na žigavi strani mora biti v takem primeru poročevalec? Predvsem je važno, da mora v svojem poročanju najti razumevanje tudi s pravico dežele, pa čeprav to postavlja uspeh odprave na kocko. Le to je lahko objektivno in dolgoročno koristno za naslednje odprave. Dogajalo se je že, da so odprave iskale krivdo za svoje neuspehe v domačinih. Zelo udobno, pa zelo kratkovidno!

Gospod D. B. Rai, zvezni oficir, ki nas je spremljal na Anapurno (Annapurno), mi je v trenutku iskrenosti dejal: »Zelo veseli smo zdravnika, ki pride z odpravo, ker pomaga tudi lokalnemu prebivalstvu. Zelo pa se bojim novinarjev, ker včasih brskajo po rečeh, za kakršne si ne želimo, da bi prišle v svet. Ste pač nujno zlo!« Povedati je treba, da je bil gospod D. B. Rai razmeroma visok policijski oficir iz Katmanduja in da vsebina njegove iskrenosti najbrž ni le njegova osebna zamisel.

Mnogokrat so nam dejali, da smo ambasadorji dobre volje iz nekega tujega sveta. Poskušajmo to dokazati tudi s tem, da ne bomo vsega merili in primerjali s svojimi merili in naj se to odraža v našem poročanju o deželi, kjer gostujemo in kjer so cilji naših odprav.

SPOROČILO UPRAVE PLANINSKEGA VESTNIKA

Naročnina za Planinski Vestnik v letu 1977 bo znašala 120 din letno, za inozemstvo 12 USA dol. (200 din).

Vljudno prosimo vse naročnike Planinskega Vestnika, da naročnino za tekoče leto poravnajo najkasneje do 30. junija. S pravočasnim nakazilom boste res učinkovito podprli naša prizadevanja. Naročnikom, ki ne bodo poravnali naročnine do 1. septembra 1977, bomo morali prenehati pošiljati naše glasilo.

Planinsko društvo – Maribor-matica, Maribor-TAM, Koper-TOMOS, Celje, Kamnik, Trbovlje, Hrastnik, Škofja Loka, Jesenice, Tržič, Javornik – Kor. Bela in Kranj – Sava imajo inkasante. Računamo, da bodo opravili svoje delo za PV najkasneje do 30. junija 1977.

Naročnikom Planinskega Vestnika iz drugih planinskih društev in krajev bomo priložili v drugi številki PV 1977 splošno položnico, ki je obenem naša prošnja, da z njo poravnate naročnino.

Prosimo, da nova naročila za PV 1977 ali spremembe glede naročil in naslovov pošljete do 20. 12. 1976 na naslov:

**UPRAVA PV
61000 Ljubljana, PZS Dvořakova 9**

DRUŠTVENE NOVICE

PROSLAVA 80-LETNICE SOŠKE PODRUŽNICE SPD

Planinska društva, nasledniki nekdanje soške podružnice SPD, izkoriščajo obletnico ustanovitve tega društva, da strnejo vrste planincev širšega področja. Tako smo proslavili 60-letnico v Tolminu, 75-letnico na planini Razor in 80-letnico v Lepeni. Letošnja 80-letnica ustanovitve SPD je sovpadala z dnevom planinca. Bila je sicer v znamenju potresnega vzdušja na Tolminskem, saj se je še dan pred proslavo zemlja ponovno močno stresla.

12. septembra 1976 se je zbralo pri koči dr. Klementa Juga v Lepeni vključno vsemu do 700 planincev iz Primorske in Gorenjske.

Slovesni del je vodila predsednica planinskega društva Tolmin tov. Zdenka Kavčič, ki je v krajšem nagovoru nakazala pomen proslave in hkrati vodila mladinski pevski zbor iz osnovne šole Tolmin. Pomen in zgodovino planinstva v Posočju je v svojem govoru prikazal sekretar občinskega komiteja ZKS tov. Vlado Uršič iz Bovca, ki je poudaril narodnoobrambni značaj takratne soške podružnice pred nasilnim raznarodovalnim nastopanjem nemško-avstrijske planinske organizacije. Takratni položaj je povezal z današnjim bojem slovenskih Korošcev v Avstriji za svoj nacionalni obstoj in za uveljavitev pravic, ki jim pripadajo iz avstrijske državne pogodbe.

Po govoru je predsednik meddruštvenega odbora planinskih društev Primorske tov. Janko Fili prebral protestno pismo naslovljeno generalnemu konzulatu republike Avstrije v Ljubljani, ki se glasi:

»Člani planinskih društev Slov. Primorja in člani slovenskih planinskih društev iz Italije, Čedad, Gorice in Trsta, zbrani na proslavi 80-letnice soške podružnice slovenskega planinskega društva 12. septembra 1976 v Lepeni se pridružujemo odločnim protestom proti krivicam, ki se gode Slovencem na avstrijskem Koroškem. Ta protest nam prihaja toliko bolj iz srca, ker je bilo soško planinsko društvo pred 80 leti ustanovljeno zaradi enakega nemškega nasilja nad našim narodom, kot ga morajo prenašati danes Slovenci na Koroškem. Nasilje koroških nemških nacistov smo prav dobro spoznali tudi med zadnjo vojno. Enakost, enakopravnost nemškega in slovenskega jezika je pogoj za vsako medsebojno in mednarodno sporazumevanje.

Tudi mi zahtevamo, da se v celoti izpolnijo pravice, ki izvirajo iz 7. člena avstrijske državne pogodbe. Zahtevamo, da Avstrija preneha biti zatočišče nacionali-

stičnih in zločinskih idej in da podpre prizadevanja za mirno in pravično sožitje evropskih narodov, za kar smo se in se bomo tudi planinci vztrajno borili. To dokazujejo vsakoletna srečanja planincev in pot prijateljstva treh dežel: Koroške, Furlanije-Julijske Krajin in Slovenije ter mednarodna planinska pot od Baltika do Jadrana.»

Pismo so podpisali predsedniki planinskih društev: Bovec, Kobarid, Tolmin, Podbrdo, Cerklje, Ilir. Bistrica, Idrija, Nova Gorica, Ajdovščina, Vipava, Postojna, Sežana, obalno Koper, Tomos Koper, slovenska planinska društva iz Italije: Čedad, Gorica in Trst, predstavniki gorenjskih planinskih društev: Kranj, Jesenice, Radovljica, Gorje, Boh. Bistrica, Bohinj Srednja vas, Mojstrana, Škofja Loka, Zelezniki in oba predsednika meddruštvenih odborov Primorske in Gorenjske.

V nadaljnjem programu je prijetno presenetil kvartet »Spev« planinskega društva iz Škofje Loke, ki je pod vodstvom ing. Pavla Munih zapel nekaj pesmi. Sledile so še recitacije, med katerimi je posebno priznanje žela predsednica slov. planinskega društva iz Gorice tov. Jažica Smet, ki je recitala Gregorčičevo pesem »Soči« in hkrati poklonila Planinskemu društvu Tolmin spominsko plaketo s poveljem.

Zastopnik Planinske zveze Slovenije tov. Tone Bučer je nato podelil številna priznanja, bronasta, srebrna in zlata odličja vsem tistim članom primorskih društev, ki so sodelovali pri oživiljanju organiziranega planinstva v osvobojenem Primorju. Posebno priznanje je dobil tov. Ludvik Zorzut, ki je sodeloval pri ustanavljanju planinskega društva v Gorici in nato v Novi Gorici (1911. in 1945. leta). Starosta se je nato po svoji navadi s sočnimi besedami zahvalil in v vezani besedi obujal spomine.

Številni planinci iz Primorske in Gorenjske so se nato povzpeli do Krnskega jezera. Napovedana zabava je bila odpovedana zaradi državnega žalovanja ob letalski nesreči pri Zagrebu.

Hinko Uršič

SLOVESNOST OB PREIMENOVANJU DOMA NA LUBNIKU V DOM BORISA ZIHERLA NA LUBNIKU« (DNE 25. 9. 1976)

PD Škofja Loka je po sklepu občnega zbora z dne 29. 3. 1976 priredilo skromno slovesnost ob preimenovanju »Doma na Lubniku« v »Dom Borisa Zihlerla na Lubniku«.

UO PD je preimenovanje utemeljil z zelo tehtnimi razlogi. Teh je več kot dovolj, vendar naj navedemo nekatere najvažnejše: Boris Ziherl je bil vrsto let častni občan občine Škofja Loka; za naše društvo oz. planince je predvsem važno to, da je Ziherl odprl obnovljeni dom na Lubniku leta 1953 in da je bil tudi eden izmed pokroviteljev ob razvitju društvene praporja 1957; končno je bil Lubnik njemu eden izmed najljubših planinskih vrhov, z njim pa vsa škofjeloška hribovita okolica. Bil je vedno naš zelo dragi gost.

S privolitvijo njegove cenjene družine, ne nazadnje še s podporo in soglasjem CK ZKS, ki smo ga o sklepu obvestili, in s podporo predsednika PZS dr. Miha Potočnika, ki je bil Borisu Ziherlu zvest planinski tovariš, je občni zbor soglasno sprejel sklep o preimenovanju.

Slovesnost na Lubniku so s svojo navzočnostjo počastili mnogi tovariši – planinci Borisa Ziherla in sicer tov. Sergej Kraigher, predsednik predsedstva SRS, članica predsedstva tov. Lidija Šentjunc in tov. Tone Bole, tov. Ludvik Kejžar, tov. Viktor Stopar in ing. Tomaž Banovec. Njim so se pridružili mnogi družbeno-politični delavci občine Škofje Loke in mnogi osebni prijatelji Borisa Ziherla.

PD je pripravilo kratek kulturni program: pevske točke, ki jih je izredno kvalitetno zapel kvartet »Spev«, in recitatorki gimnazije »Borisa Ziherla«, Škofja Loka. Ing. Tomaž Banovec, podpredsednik PZS, je v slavnostnem govoru iskreno orisal Borisa Ziherla kot velikega znanstvenika, revolucionarja, humanista in planinca. Pred slovesnostjo je MO PD Škofja Loka izvedel II. množični tekmovalni pohod na Lubnik, ki je odlično uspel. Dosežen je bil rekord na relaciji mesto Škofja Loka (po markirani poti) – Lubnik in sicer 0.31,30. Najstarejši udeleženec pohoda je bil star 71 let.

Po slovesnosti so vsi obiskovalci, tudi gostje, z zanimanjem sledili razdelitvi skromnih vendar ličnih plaket zmagovalcem posameznih kategorij.

Mladina je na predlog predsednika PD Škofja Loka sprejela sklep, da bo tekmovalni pohod v bodoče vedno na prvo nedeljo po rojstnem dnevu Borisa Ziherla.

Miloš Mrak

SLAVJE PRI AREHU

Mrzel val s severa je v noči od 3. na 4. september 1976 zajel tudi Pohorje. Pobelil je vrhove nad 1450 m. Pri Arehu je veter pospravil vse priprave za planinsko slavlje 75. obletnice Podravske podružnice Slovenskega planinskega društva s sedežem v Rušah. V gosti megli ni bilo videti visokih mlajev, slavalokov s pozdravnimi napisi, šotorov za prodajo pijač in jedač, oglarske kočje za prodajo spominskih

značk, razglednic s spominskim poštnim žigom. Vse to je odbrusil vihar in pometal po tleh. Ves dan 4. septembra je deževalo. Od časa do časa je oster veter prinašal sneg. Od pričakovanih 2000 planincev je prišlo k Ruški koči komaj kakih 500 in še ti niso našli zavetišča v prenapolnjenih kočah. Nekaj se je zateklo za zidove Areške cerkve. Slavje planincev se je stiskalo med stene planinske kočje. Zunanji program je odpadel: tekma drvarjev in kovačev, strelcev in lovcev ter folklorni ples iz Bistrice.

Godba na pihala je igrala v koči. Tudi pevci so prepevali v koči.

Ob 11. uri je otvoritvi zbora sledil slavnostni govor predstavnika SZDL Maribora tovariša Stojana Požarja. Govoril je iz srca. Dal je priznanje planincem za domoljubno delo od 1901. leta dalje. »Planinci so dali ogromen prispevek k rasti narodne zavesti na področju Podravja od Koroške do Hrvaške,« je dejal. Planinsko zvezo Slovenije so zastopali predsednik dr. Miha Potočnik, Tone Bole in Tine Orel. Ruškim planincem je predsednik PZS izročil spominsko plaketo PZS in pripel na razviti prapor društva trak PZS. V spodbudnem govoru je podčrtal pomembno vlogo planincev in organiziranega planinstva ob severni meji in njihovi vlogi za ohranjanje nacionalne zavesti že pred prvo svetovno vojno. »Slovenski planinci smo si že od ustanovitve Slovenskega planinskega društva, – vse od leta 1893 – prizadevali ohraniti slovenski značaj naših gora!«

V imenu področnih planinskih društev sta zbor pozdravila tov. Tine Bende in predsednik PD Šoštanj tov. Viktor Kojc, ki je izročil društvu »spominsko plaketo Karla Destovnika-Kajuha«.

Predstavniki planincev iz Celovca Jože Einspiller se je zahvalil za izraženo solidarnost: »Zahvaljujem se za solidarnost, ki nam jo izkazuje. Koroški Slovenci izjavljamo, da ne bomo odnehali prej, dokler Avstrija ne bo izpolnila vseh določb, ki izhajajo iz državne pogodbe.«

Brzobjavne čestitke so poslala društva in osebe: tov. dr. Marijan Breclj in tov. Viktor Stopar.

Pri razvitju prapora so sodelovali s trakovki še sindikat Tovarne dušika Ruše, PD Maribor-matica, PD TAM, GG – Tozd Ruše, »Svoboda« – Ruše in 35 PD in posameznikov z zlatimi in srebrnimi žebliji. Planinsko društvo Celovec je poslalo trak.

V kulturnem programu so sodelovali pevci Svobode Ruše, godba na pihala Svobode Ruše, z recitacijami pohorskih pesmi Janka Glazerja pa člana Mariborskega gledališča Angelca Jenčič-Jankova in Marjan Bračko.

V snežni vihar je odšla delegacija k Trem žeblijem in k spominskemu kamnu »Planinci-planincem« in položila vence.

V spomin na to obletnico ostaja PD Ruše res lepo izdelan planinski prapor, devet travov ter vremenska napoved za 4. september 1976: »...vreme se bo zboljšalo, dopoldne razjasnitve, delno sončno, popoldne lokalne nevihte...« Zal se napoved ni izpolnila.

J. Teržan

25-LETNI JUBILEJ PD RADEČE

Aprila 1976 je slavilo marljivo PD Radeče svoj jubilej. Pred vojno je bilo planinsko društvo le v Zidanem mostu, v Radečah se je ustanovilo po vojni. Sam sem bil med ustanovitelji PD in sem iz Loke in okolice pritegnil lepo število novih članov. Tedaj jih je bilo približno okrog 200, sedaj pa jih šteje 683, med njimi že 250 mladine.

Predsednik PD Radeče je ves čas direktor Papirnice Stane Koselj. Delovni kolektiv Papirnice še vedno prispeva, da se je delovanje PD tako povzdignilo. Visokogorsko postojanko Prehodavci so gradila vsa štiri zasavska PD, v oskrbo pa jo je sprejelo PD Radeče. Danes imajo Prehodavci že 60 ležišč.

PD si je uredilo tudi gostišče »Pri Lovrencu«, v bližini je znano Veliko Kozje. Pod njim je društvo uredilo še tretjo planinsko postojanko – Gašperjevo kočjo, v višini okrog 500 m. Pri tem so sodelovali posebno zidanmoški planinci in ravnatelj Cementarne tovariš Babič. Zgrajena je bila tudi vlečnica za smučarsko dejavnost.

7 članov je v tej dobi prehodilo slovensko planinsko transverzalo, več kot dvajset jih ima značke zasavske transverzale, mnogo planincev ima radeško pionirsko mnogo planincev pa ima radeško pionirsko transverzalo, za katero so prejeli planinski klobuček. V Radečah je namreč pionirsko skupino uvedel sedaj upokojeni ravnatelj osnovne šole v Radečah, tovariš Viktor Pergar.

V tem obdobju je društvo priredilo več skupinskih izletov: vsako leto na Prehodavce, dalje Golico, Peco in druge vrhove.

Planinsko društvo Radeče lahko s ponosom zre na prehojeno pot, saj je približalo planinstvo ljudstvu in vzgojilo mnogo mladih planincev v mladinskem in pionirskem odseku.

Stanko Skočir

XXIV. PARTIZANSKI MARŠ PLANINCEV PTT JUGOSLAVIJE

Planinci PTT Jugoslavije so letos opravili že XXIV. partizanski marš, organizacija pa je bila zaupana PD PTT Ljubljana.

Upravni odbor PD PTT Ljubljana je določil, da se ta marš opravi od 2. do 4. 1976 v Karavankah. Posebna naloga je dolo-

tela planinsko skupino PTT iz Kranja, ki je izbrala pot, jo prej prehodila in rezervirala prenočišča in naročila v planinskih postojankah.

Udeleženci marša iz planinske skupine PTT Kranj smo skupaj z dekletoma in fantom v gorenjski narodni noši pričakali planince v Begunjah pred gostiščem »Pri Jožovcu«. Dekleti v narodnih nošah sta vsem planincem pripeli rdeče nageljne, nakar je komandant marša razporedil povorko 53 udeležencev iz 11 PD PTT iz Jugoslavije. Na čelu je šel planinec z zastavo, za njim delegacija z vencem, nato narodne noše in planinci. Zbor je bil v parku bolnišnice ob spomeniku na grobišču talcev, kjer so nas že pričakovali: predsednik PD PTT Ljubljana, zastopnik skupščine občine Radovljica in predstavnik Združenja zveze borcev NOV, narodni heroj Tonček Dežman, zastopniki družbeno-političnih organizacij KS Begunje na Gorenjskem, učiteljski zbor in učenci osnovne šole tega kraja, zastopnik združenih organizacij PTT Slovenije, zastopniki PTT podjetja Kranj in občani.

Udeležencem marša in navzočim predstavnikom in občanom sta spregovorila nekaj besed predsednik PD PTT Ljubljana tov. Jože Dobnik in tov. Tonček Dežman. Tov. Tonček Dežman je spregovoril o begunjski kaznilnici, sedanji bolnišnici. Čez 12000 Slovencev je med vojno tu prestalo okupatorjevo nasilje. Tu je Gestapo opravljala selekcijo zapornikov, izbiral talce in one za taborišča. Ustreljenih je bilo okoli 1000 talcev. Orisal je še razvoj in ustanavljanje partizanskih enot na Gorenjskem in najvažnejše partizanske akcije, med njimi osvoboditev zapornikov iz zaporov v Begunjah. Čestital je organizatorju za organizacijo marša, k izbrani poti po Karavankah, za katerimi se danes naši bratje borijo za najosnovnejše pravice in zaželel udeležencem marša srečno pot.

Nato so pionirji osnovne šole prisrčno recitirali nekaj pesmi. Delegacija planincev je položila ob spomeniku venec, spomin talcev streljanih med vojno pa smo počastili z enominutnim molkom.

Predsednik PD PTT Ljubljana tov. Jože Dobnik je razglasil, da se takoj po ogledu muzeja talcev marš prične in izročil komando nad udeleženci marša tov. Stanetu Dolencu.

Povorka je nato nadaljevala pot skozi Begunje proti Dragi. Pri zadnji hiši smo pri spomeniku položili venec in pot nadaljevali do grobišča talcev v Dragi. Tudi tu je delegacija položila venec.

Nato smo za zastavo odšli na Roblekov dom in proti vrhu Begunjščice. Komandant je zaradi dežja pravilno ukrepal in pohod vodil mimo vrha po severozahodni strani Begunjščice do doma v Zelenici. Zjutraj je komandant sklical posvet, saj v

slabem vremenu vsi udeleženci ne bi mogli na Vrtačo in dalje na Stol. Prešernova kočica ne bi mogla sprejeti vseh naenkrat. Razdelili smo se na dve skupini. Prva naj bi odšla pod Vrtačo na Stol, druga pa po planini Zelenica in dolini Završnice in naprej po poti Slovenske planinske transverzale do Valvazorjevega doma.

Ob 7. uri sva s Trohom Francem krenila proti Prešernovi koči, uro kasneje pa je odšla za nama prva skupina s 25 planinci.

Na srečo je dež kmalu po odhodu iz Zelenice prenehal. Na križišču poti za Stol in Vrtačo se je Troha Franc odločil, da gre na Vrtačo. Opisal sem mu pot, sam pa sem odšel naprej na Stol, kamor sem prišel po triurni hoji. Zadnjih 15 minut hoje me je močil dež.

V Prešernovi koči me je prijazno sprejel oskrbnik, ki je že mislil, da nikogar ne bo. Uro za mano je bila skupina že v koči in z njo tudi Troha, ki se med tem vrnil z Vrtače in se jim na poti pridružil. V Prešernovi koči smo se res dobro počutili, zato sta poskrbela oskrbnik in njegova žena, rešili smo ju tudi skrbi, kam s pripravljeno okusno hrano. Med tem se je vreme še poslabšalo. Dež se je sprevrgel v sodro in v snežno vihro. V tem času smo položili venec k spominskemu obeležju na Prešernovi koči in pri obeležju ne daleč od kočice, postavljeno v spomin Jožetu Kodru, ki je 20. 2. 1942 padel v znani bitki na Stolu.

Ob 14. uri sva s Trohom ponovno odšla na pot v dež in sneg. Skupina pa nama je sledila uro kasneje. Šla sva po tovarni poti. Na »Čelu« je za kako uro prenehalo deževati, na Zabreški planini pa spet začelo.

Po dveh urah hoje sva prišla na Valvazorjev dom in ugotovila, da so se planinci druge skupine že dodobra posušili in da bo za skupino, ki bo prišla s Stola, dovolj prostora okrog krušne peči.

Pred večerjo sta se nam pridružila predsednik Zdrženja zveze borcev NOV občine Jesenice tov. Franc Konobelj-Slovenko in Franc Pesjak, ki je bil med vojno komandir relednih postaj kurirjev na tem področju. V načrtu smo imeli taborni ogenj, ob katerem naj bi nam o borbah na Karavankah pripovedoval Franc Konobelj-Slovenko, ki se je sam teh bojev tudi udeleževal. Zaradi močnega dežja smo se tabornemu ognju morali odpovedati. Zato smo se zbrali v jedilnici. Orisal nam je bitko na Stolu, akcije v Mostah in Žirovnici, rušenje železnih prog in vlogo, ki so jo odigrale partizanske enote na tem področju.

Omenim naj še, da je pozno popoldne posebna delegacija odnesla vence k spomenikoma na Zabreški in Žirovniški planini, čeprav je lilo kot iz škofa. Vreme zjutraj ni bilo nič boljše.

Komandant ponovno skliče posvet. Z Dominikom Kocijem sva se javila, da odhiti na Pristavo. Ljubljana naj uredi, da bi avtobus namesto v Planino pod Golico prišel po nas na Pristavo. Pot je bila ponekod že zasnežena. Na poti naju je oviralo požagano drevje, pihal je močan veter. Po dveh urah naporne hoje sva prišla do hidroelektrarne na Javornškem rovtu. Imela sva srečo, da sva kaj kmalu dobila zvezo z garažo PTT servisa v Ljubljani in zvedela, da avtobus še ni odpeljal.

Po uspešno opravljeni nalogi sva po bližnji odšla do Doma na Pristavi. Dobro je bilo, da sva tudi tu prišla pred drugimi, kajti oskrbnik nas v takem dežju sploh ni pričakoval. Hitro je pripravil čaj in enolončnico. Tako je bilo tudi tu vse pripravljeno, ko so planinci PTT vsi premočeni prišli za nama. Slaba volja jih je kmalu minila, ko so zvedeli, da bo prišel avtobus po nas na Pristavo. Po dobri uri je avtobus res prišel, z njim se je pripeljal tudi predsednik PD tov. Jože Dobnik. Odpeljali smo se čez Jesenice na Planino pod Golico, položili vence k spominskemu obeležju, nato pa odšli na grob velikega planinca in alpinista Jožeta Čopa. Njegovemu spominu smo se oddolžili s šopkom nageljnov in enominutnim molkom. Zbranim pa je o osebnosti pokojnika spregovoril nekaj besed tov. Jože Dobnik.

Pot smo nadaljevali z avtobusom na Vršič. Med vožnjo nam je tov. Pesjak povedal še marsikaj zanimivega o kurirjih in vezistih in njihovih poteh med vojno.

Pri Tičarjevem domu smo izstopili in se že po dobro izhojeni poti podali do Poštarske kočice. Na nekaterih krajih so bili zameti visoki pol metra in tudi več. Sedaj nas sneg ni več motil. Za nekatere pa je bil pravo doživetje, saj so se pri Poštarski koči slekli do pasu in se kepali.

Po kosilu je komandant marša tov. Stane Dolenc izročil predsedniku društva raport, da je marš zaključen, da se je marša udeležilo 53 planincev in da je bila naloga v celoti opravljena, s spremembami, ki so jih terjale vremenske razmere. Na cilj smo prišli vsi zdravi, vence smo položili pri vseh 12 spominskih obeležjih, kakor je bilo v programu marša določeno.

Predsednik PD PTT Ljubljana je vsem čestital, čestitkam se je pridružil tudi Franc Konobelj-Slovenko, ki je to popoldne prišel med nas v Poštarsko kočico. Marš smo začeli prvi dan v soncu, nadaljevali drugi dan v dežju in ga zaključili tretji dan na Vršiču v snegu.

V vsem planinskih kočah in domovih, kjer smo se ustavili, so nas prijazno sprejeli in storili vse, da bi se v slabih vremenskih razmerah pri njih kar najbolje počutili. Zato tudi njim hvala! Jože Praprotnik

POBRATENJE PD PTT LJUBLJANA IN PD DJEROVICA IZ PEČI

Tragedija v Prokletijah pred 20 leti, ko se je smrtno ponesrečil član PD PTT Ljubljana Stane Tomšič, je čvrsto povezala v prijateljsko sodelovanje PD PTT Ljubljana in PD Djerovica iz Peči. Takrat so planinci iz Peči pokazali veliko razumevanje, nesebično pomoč pri reševanju in pri prevozu smrtnih ostankov.

Od tedaj so se takrat stiki vsako leto poglabljali. Pobuda za pobratenje je obnemem želja, da se planinci obeh društev bolje spoznajo, da spoznajo gore Slovenije in Prokletije, da krepe bratstvo med narodi Jugoslavije.

Ko sta uprava odbora obeh društev predlog za pobratenje sporočila članom na rednih letnih občnih zborih, so ti soglasno sprejeli sklep o pobratenju. Do realizacije sklepa je prišlo dne 28. avgusta 1976, v Ljubljani, kjer sta po krajši slovesnosti predsednika obeh društev podpisala pobratimsko listino.

Poleg obeh delegacij so se te slovesnosti udeležili tudi predstavniki družbeno-političnih organizacij obeh mest. Navzoča je bila tudi žena pokojnega Staneta Tomšiča, Tončka Tomšič.

Tov. Jože Dobnik je v svojem nagovoru izrazil veliko zadovoljstvo, da je prav v Ljubljani l. srečanje obeh delegacij, opisal je pot, ki jo je doslej prehodilo društvo in orisal vse dogodke izpred 20 let do danes, pri katerih so ljubljanski ptt planinci prihajali v stik s planinci PD Djerovica.

Predsednik PD Djerovica je prinesel pozdrave tisočev planincev iz Prokletij. Tudi on je na kratko orisal pot, ki jo je njihovo PD prehodilo v 48 letih svojega obstoja. Oba predsednika sta se v svojih nagovorih spomnila tudi na sedanje borbe Slovenec in Hrvatov v Avstriji in ostro obdodila ravnanje avstrijskih oblasti.

Predsednika sta izrazila željo svojih članov o pobratenju, prečitala v obeh jezikih pobratimsko listino in jo podpisala, hkrati pa izmenjala spominska darila.

Po tem aktu so obema delegacijama PD čestitali povabljeni gostje. Ing. Pavle Šegula v imenu PZS med drugim izjavil, da pobratenje med planinci ni prazna beseda, da je bil podpis listin samo potrditev tega, kar planinci že dolgo leta gojimo. To pobratenje je jamstvo, da ima naša skupnost branilca, ki bi se za svojo domovino tudi branili, zato pa je potrebno, da jo dobro poznajo.

Namestnik glavnega direktorja Združenih PTT organizacij Slovenije tov. Conradi je delegaciji iz Peči posredoval pozdrave vseh PTT delavcev Slovenije vsem planincem in prebivalcem Kosova.

Čestitkam se je pridružil sekretar OK ZK Peč: Obe PD naj bi bili vzor pobratnih

PD, njima naj bi sledila tudi druga društva.

Naslednji dan smo se srečali v Poštarski koči na Vršiču.

V ponedeljek smo jim pokazali izvir Save v Zelencih, slap Peričnik v dolini Vrat. Tu smo se nepričakovano srečali s predsednikom PZJ Božom Škerlom in njegovo soprogo in izmenjali pozdrave. Oglledali smo si še izhodišča za ture na Triglav skozi dolino Kot in Krmo in nato ob bistri Radovni pohiteli na Bled, obiskali blejski grad in muzej v gradu. Pot smo nadaljevali do Bohinjskega jezera. Spotoma smo obiskali še Šobčev bajer.

Tu smo se poslovili od predstavnikov družbeno-političnih organizacij iz Peči, ki so se skozi Ljubljano vračali domov, s planinci pa smo nadaljevali pot v Trzič, pod gorami do Begunj in po Gornjesavski dolini nazaj na Vršič.

Planinska delegacija PD Djerovica iz Peči je ostala čez noč še na Vršiču. Naslednji dan je nadaljevala pot v Avstrijo in Češkoslovaško.

V delegaciji Peči je bil tudi naš stari znanec, prijatelj in vodič po Prokletijah Čika Duško Jovanovič.

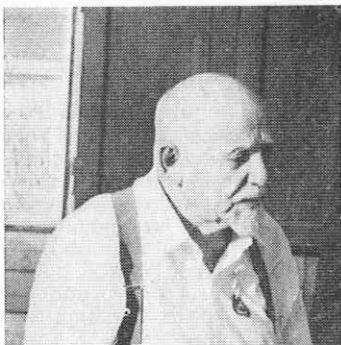
Jože Praprotnik

ANTON VERBIČ – ZVEST NAROČNIK NAŠEGA GLASILA

Pred kratkim je praznoval svoj 87. rojstni dan Anton Verbič, znana ljubljanska osebnost, gotovo tudi eden najstarejših Ljubljančanov. Čeprav ga zadnje čase manj srečujemo na mestnih ulicah, se še ni vdal zaslužnemu pokoju, ves je še navezan na redno dnevno gibanje, na svoj dnevni red, na poklice, čebelarke, dobrovoljske, planinske, kolesarske in druge spomine, ki so se mu nabrali skozi desetletja. Čebelarke! Tu ne gre samo za spomine, kajti jubilarnt še vedno čebelarji, njegove pridne čebelice mrgole v panjih na oknu njegove sobe, ki gleda na Ljubljano; živé, poletavajo in delajo, kakor da zanje ni boljšega ali primernejšega uljnaka na svetu. Z njimi je Tone Verbič še vedno sredi življenja, zvest njim in slovenskemu čebelarstvu slavnega imena. Skrbi zanje, one pa mu dan na dan prinašajo šumni odmev Ljubljane, mesta, ki mu je bil vse življenje zvest, aktiven meščan.

Na Planinski Vestnik je naročen od leta 1906, v članstvu SPD od istega leta dalje vse do danes – torej 70 let!

Rad se spominja svojih planinskih izletov. Planinstvo mu je od mladeniških let pomenilo najlepše doživetje narave. Rad je imel Grintovce, Julijce, Triglav, Ratirovce. Dvanajst let sta s statistikom dr. Jožetom Lavričem kolesarila po vsej Sloveniji, dvakrat celo do pod Mangarta. Petnajst let sta drugovala z dr. France-

Anton Verbič

tom Steletom, potovala skupaj po Jugoslaviji in po Evropi. Kakšni nizi spominov na pokrajine, na gore, na prijateljstvo, povezano s silnimi doživetji narave in človeških stvaritev! Jubilantu se živo iskre oči, ko o tem govori, in govore, kako podoživlja svoje delavno, pošteno, pestro in razgibano življenje.

Življenje pa je bilo Tonetu Verbiču vse prej kot praznik. Bil je marljiv, iznajdljiv, vesten in gospodaren trgovec. Njegova delikatna trgovina v Stritarjevi ulici je poznavalcem še danes v spominu kot pojem resnične kvalitete, poslovne skrbnosti in natančnosti, občutljive in pozorne postrežbe. Bil je človek s čutom odgovornosti in se je kot tak izkazal tudi kot predsednik slovenske strokovne trgovske organizacije. Bil je član trgovske zbornice, dobrodelnega kluba, čebelarskega društva, odbornik Ciril-Metodove družbe, predsednik šolskega odbora trgovske poklicne (gremijalne) šole od leta 1934 do 1941 itd. Vse svoje sile je posvečal razvoju in napredku slovenstva, za katero se je boril tudi s puško v roki kot koroški prostovoljec od novembra 1918 do julija 1919. Ko se je leta 1918 zrušila avstro-ogrska monarhija, je na lastno odgovornost poskrbel, da je sanitetni material nemške sanitetne divizije prišel v ljubljansko bolnišnico. In še marsikaj bi lahko naštevali, na kar je lahko ponosen, prav po znani Gregorčičevi besedi, ki mu zares pristoji: Ne samo, kar mora – kar more, to mož je storiti dolžan.

Zvestemu naročniku in podporniku želimo še mnogo zdravih, vedrih let!

T. O.

ŠE ENKRAT O MAKSU MEDJI

11. 10. 1976 je dopolnil Maks Medja sedemdeset let. Rodil se je na Jesenicah dne 11. 10. 1906. Njegov oče je bil po rodu iz Bohinja, iz Nemskega Rovta, mati tudi iz Bohinja, iz Broda, Mencingerjeve vasi. Za obletnico smo mu že voščili v PV 1976/5 str. 264, zdaj dopolnjujemo: – Izučil se je ključavničarske obrti in se zaposlil pri Železarni Jesenice, kjer je

delal 43 let. Že v mladosti je vzljubil gore in leta 1922 prvič stopil na vrh Triglava, ko so razvili prapor Skale. Kmalu je postal eden najvidnejših plezalcev. Tudi smučanja ni zanemarjal, udeležil se je več tekmovanj v tekih. Preko štirideset let že aktivno rešuje življenja v gorah.

Njegove najbolj vidne plezalne ture so: Čopov steber v Triglavski steni, Skalaška smer v Špiku, smer Debelakove v Špiku, Dibonova smer v Špiku, Dibonov steber v Široki Peči, Centralna in Vzhodna smer v Široki Peči, Zahodna smer v Veliki Ponci. Poleg tega je plezal še v Jalovcu, Škrlatici in vse smeri v Kukovi špici. Bil je eden od natančnih poznavalcev Martuljkove skupine, kjer ni nobenih markacij.

V inozemstvu je plezal v Glocknerjevi skupini, v Kaiserju, tu je plezal z Moretom-Gandijem Totenkirchl, obiskal je tudi Mont Blanc v Franciji in sicer dvakrat. Po svobodi je bil večkrat instruktor JLA v Vratih pod Triglavom. Za seboj ima nekaj sto plezalnih vzponov.

Še danes vodi mladino jeseniške PD po gorskih poteh, kot oskrbnik kočice GRS pa je nepogrešljiv, njegova skrb za kočico je naravnost vzorna.

Med okupacijo je bil zaprt v Begunjah zaradi sodelovanja z OF. Po nekaj mesecih je bil deportiran v Nemčijo in dodeljen oddelku kaznjencev, ki so morali odkopavati bombe, ki pri bombardiranju niso eksplodirale, sesute hiše in prebivalce, ki so ostali pod ruševinami.

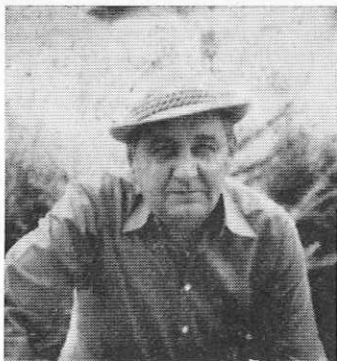
Morda je okoli sto pohodov pozimi skozi Krmo proti Kredarici ali Staničevi koči v zadnjih 13 letih njegovo največje alpinistično delo. Ti pohodi so v zvezi z opazovanji snega in plazov, smučkega sveta in lokacij za bodoče triglavske žičnice. Tu opravlja naš jubilar s svojimi tovariši pionirsko delo, ki bo dalo natančne rezultate in spoznanja, da se bodo ponavljale napake, ki so se drugje že dogodile. Maks Medja je bil za svoje alpinistično delovanje odlikovan s srebrno in zlato značko PZS, z zlato značko PZJ, odlikovan je bil tudi od predsednika republike z ordenom zaslug za narod s srebrno zvezdo leta 1968. Gorski reševalci in vsi planinci mu iz srca želimo še mnogo, mnogo pomladi v njegovih gorah!

DRAGO KOZOLE – 50-LETNIK

26. oktobra t. l. se je srečal z Abrahamom ta znani zasavski planinski delavec. V našem listu se ga spominjamo z zamudo, vendar naša voščila zato niso nič manj prisrčna. V gore ga je učil hoditi Vitko Jurko, nadučitelj v Dolu pri Hrastniku, ko pa se je Drago pomaknil v Celje na gimnazijo, je pri celjskem društvu že našel mladinski odsek iz leta

1938. Vojna je bila kriva, da je gimnazijo pustil in se izučil za trgovca. Že l. 1948 je postal predsednik krajevnega ljudskega odbora Marno, čudovitega naselja nad Dolom, kjer se odpira svet na Kopitnik, Kal in Mrzlico. Potem je bil več let občinski odbornik v Dolu in v občini Hrastnik, bil delaven član in nato predsednik dolske »Svobode«. Celih 20 let je pel v domačem moškem zboru.

Čeprav ga je ves čas močno vpregala komunalna dejavnost v Hrastniku in Dolu, je še našel čas, da je s sodelavci postavil na noge planinski dom v Gorah in da se je prizadevno zavzemal pri delu pri zasavskem meddruštvenem planinskem odboru, v katerem je še zdaj predsednik. Sodeloval pa je tudi pri gradnji nove, lične kočice na romantičnem Kopitniku, na mogočni Čemšeniški planini in na prijazni Zasavski gori. Za dom na Gorah so po njegovi spodbudi člani PD dajali posojila po din 50 000. Res je, v slogi je moč, brez vzajemnosti ni uspeha, res pa je tudi, da so vidni uspehi odvisni od navdušenja in delovnega zgleada posameznikov. Drago je eden takih, ki mu srce bije za skupno stvar, je motor PD Dol pri Hrastniku, dolgoletni gospodar Doma na Gorah in mentor zasavske planinske mladine. Znal je planinstvo povezati z delovnimi kolektivi in jih navdušiti tudi zato, da so materialno podpirali obnovo kočice. To pa še ni vse: Drago je z drugo roko za krmilom pri gasilstvu v Dolu, dve leti je bil celo predsednik občinske gasilske zveze Hrastnik, močno vprežen v hrastniški steklarni in hrastniški občini; skratka garač, strokovno, družbeno in društveno angažiran človek, brez katerega si uspehov zasavskega planinstva ne moremo zamisliti, človek, ki se mu družba res ne more drugače odložiti kakor s simboličnimi priznanji: Leta 1972 je dobil priznanje za naslovom »zaslužni občan« občine Hrastnik, PZS mu je pripela zlati in srebrni znak, Turistična zveza Slovenije bronasti znak, s podobnimi priznanji se ga je spomnilo gasilstvo, kultura, prosveta in mladina.

Drago Kozole

Čim več priznanj, tem več dela, saj delo samo odpira nove poglede, nove načrte, nove napore za napredek kraja, občinov, mladine, planinstva in drugih področij. Naj Drago ohrani in krepki svoje moči še dolgo, dolgo za vse to, a na prvo mesto – naj nam ne zameri te sebičnosti – denimo planinstvo!

T. O.

PLANINSKO ŠOLANJE

V preteklem desetletju se je v okviru PZS močno razvilo planinsko izobraževanje in vzgoja in to v vseh komisijah, ki sistematično skrbijo za planinski naraščaj. PD Ilirska Bistrica pa je s planinsko vzgojo poseglo do predšolskih otrok. Pred nami je gradivo, ki ga je pripravila tov. Marija Štefančič, vzgojiteljica v VV oddelku osnovne šole Dragotina Ketteja: Organizacijska in metodična navodila za izlete s predšolskimi otroki, pri čemer je treba opozoriti na poglavje o »pedagoškem vrednotenju izleta«.

Pred seboj imamo tudi šop zapisnikov o raznih seminarjih. 4. in 5. junija 1976 je bil v planinskem domu na Šviščakih pod Snežnikom prvi seminar za vzgojitelje naših VV zavodov za mentorje planinske vzgoje.

Seminarja se je udeležilo 29 vzgojiteljev in sodelavcev iz 13 PD iz vse Slovenije.

Mladinsko komisijo pri Planinski zvezi Slovenije so zastopali: Jože Melanšek, Nevenka Torkar in Majda Švegl, domače PD pa društveni tajnik Vojko Čeligoj.

Tov. Marija Štefančič, vzgojiteljica, je v daljše poročilo strnila izkušnje, ki jih ima njihov sedemčlanski kolektiv vzgojiteljic s planinsko dejavnostjo med svojimi varovanci v treh letih, kolikor časa se s to dejavnostjo tudi ukvarjajo. Ob svojem izvajanju je pokazala nekatera ponazorila, pripomočke, tekmovalne značke itd., kar ob dejavnosti uporabljajo. Podrobno je obravnavala »metodična navodila za organizacijo in izvedbo izletov otrok«, ki so jih v tem VV oddelku pripravili v pisni obliki za Visoko šolo za telesno kulturo v Ljubljani. Ta je izletniško aktivnost cicibanov vključila v tekmovanje za »športno značko«.

Seminar za mentorje planinske vzgoje (11. 7. do 18. 7. 1976) je organizirala mladinska komisija pri Planinski zvezi Slovenije v Vratih.

Vsi tečajniki so z zanimanjem in aktivno sodelovali pri izvedbi seminarja. Bili so kondicijsko primerno pripravljani. Vsi, ki obvladajo smučanje dovolj dobro, so možni kandidati za zimski tečaj za mladinske vodnike.

Tečaj za mladinske vodnike je bil v Vratih 1. 8. do 8. 8. 1976. Tečaj so vodili Franjo Krpač, ing. Gregor Rupnik, Franček

Mali in dr. Andrej Bren, predavala sta še Nada Praprotnik in Jože Makovec. Tečaja se je udeležilo 36 tečajnikov in tečajnic, v večini so bili srednješolci (18), delavcev je bilo (9), študentov (9). Sedem tečajnikov je sodelovalo v akciji pionir planinec, samo 11 jih je sodelovalo v planinski šoli. Udeleženci so zastopali 25 planinskih društev, med temi tudi SPD Trst in PD Vojvodina (priloga).

Za MV ŠSD gimnazij Škofja Loka je mladinska komisija PZS organizirala izpite za mladinske vodnike-gimnazijce v Vratih od 8. 8. do 10. 8. 1976.

Izpitov se je udeležilo 16 kandidatov, povprečna starost je bila 18 let.

Udeleženci so opravili razen predmeta pota in markiranje vse izpite iz predmetnika za MV. Splošen uspeh testov je bil 77%, pri tem je imel najboljši 83%, najslabši pa 70% uspeh. Tečajniki so bili naslednji:

Balon Jože, Bernik Jurij, Borštnar Damjan, Demšar Andrej, Dolenc Janez, Hafner Erna, Langerholc Franc, Mohorič Marinka, Pleško Simon, Podobnik Pavel, Porenta Pavel, Stanovnik Stane, Solar Pavla, Subic Jakob, Urh Jordan, in Vidic Franc. Tečaj za mladinske vodnike od 18. 7. do 25. 7. 1976 je organizirala mladinska komisija v Vratih.

Tečaj so vodili Miha Marenče, Stane Koblar, Franjo Krpač, Tone Strnad, Blanka Matičič in dr. Tone Golob ter Janez Pretnar. Udeležencev je bilo 48.

Tečajniki in vodstvo so ugotovili, da bo PZS morala poskrbeti za primernejši prostor, kot pa je Šlajmarjev dom v Vratih. V takšnih razmerah je nadaljevanje mladinske planinske vzgoje nemogoče. Treba je pričeti z gradnjo primerne mladinskega planinskega doma. »Če ne bo šlo drugače, naj z akcijo začnejo sami mladi na čelu z mladinsko komisijo,« ugotavlja poročilo. »Čeprav je Šlajmarjeva kočja odslužila svojemu namenu, naj se v prihodnje vseeno uporablja, vendar z dvema pogojema: Število udeležencev naj bo le od 30 do 35, tečaji naj bodo časovno povezani.«

Mladinska komisija naj si v prihodnje še naprej prizadeva za nabavo učnih pripomočkov (episkop, zbirko diapozitivov) ter potrebno tehnično opremo (vsaj tri šotore – dvojčke).

Potrebno je pred tečajem nadaljevati s preizkusom znanja, ki naj bi vključil v prvi vrsti teme: zgodovino, varstvo narave, nevarnosti v gorah, spoznavanje gorstev in orientacija. Potrebno je tudi temeljito popraviti vse teste za tečaje in za preizkus znanja.

V prihodnje naj PD kadrujejo še bolj premišljeno, naslonijo naj se na nekdanje pionirje planince, še zlasti pa na tiste z opravljeno planinsko šolo.

STALNI SEKRETARIAT IZLETOV BRATSTVA IN ENOTNOSTI, SISAK, ZLETNI ODBOR NOVO MESTO – ZLETNA AKCIJA TRIGLAV, 9. AVGUST 1976

»Z letošnjim IX. pohodom na Triglav nadaljujemo tradicijo zletnih akcij, ki vsaka na svoj način pripomore k utrjevanju bratstva in enotnosti vseh narodov in narodnosti Jugoslavije, še posebej pa v okviru zletnih območij Bosne in Hercegovine, Hrvatske in Slovenije.

Na vseh dosedanjih pohodih na ponosni Triglav se je med udeleženci vedno skovalo tako vzdušje, da je vsakokratna ekipa zaživela kot družina s skupnim ciljem in harmonijo. Potrebno je vse to doživeti, da bi lahko dojeli veličino pomena zletne akcije pohoda na Triglav,« je zapisal na uvodnem mestu predsednik zletnega odbora Novo mesto Avgust Avbar.

Zletni odbor je izdal natančen raspored za izlet na Triglav, od Bohinja do Trente in posebna navodila za udeležence. Lep zgled dobro pripravljene ture!

VII. KONGRES SPELEOLOGOV JUGOSLAVIJE, HERCEG NOVI, 9.–14. 1976

Na črnogorskem primorju se je bilo zbralo nad 110 delegatov republiških jamarskih organizacij in strokovnjaki, ki so v 54 referatih poročali o svojem delu in o dosežkih jamarskega raziskovalnega dela. Dela kongresa in ekskurzij za tem se je udeležilo tudi 22 slovenskih zastopnikov.

Iz poročil smo razbrali, da je v Jugoslaviji registriranih že nad 10 000 kraških objektov. Od teh je 42 jam, ki so nad 1 km dolge, 6 do 5 km in 2 nad 10 km dolgi jami. Prek 600 m globoka je le 1 jama, prek 200 m pa je globokih 25 jam in brezen.

Med referati so zbudili posebno pozornost tisti, ki so poudarili prispevek speleološkega dela v gospodarstvu in uporabnost rezultatov jamarskega dela v vodnem gospodarstvu in preskrbi z vodo. Novi predsednik Speleološke Zveze Jugoslavije bo dr. M. Vučković, direktor Zavoda za zaščito narave.

D. Novak

ALPINISTIČNE NOVICE

EMILIO COMICI

Emilio Comici, dober znanec Jože Čopa in drugih naših plezalcev, tudi slovenske tržaške plezalske družbe s slikarjem Cesarjem, ki ve o Comiciju marsikaj povedati, bi bil letos star 75 let. Rodil se je v Trstu 21. febr. 1901, umrl pa 19. okt. 1940 v Wolkensteinu. Bil je izreden plezalec, razvil je samosvojo plezalno tehniko. V plezalni šoli v steni Gardezze se mu je utrgala vrv in nit njegovega bleščечеlega plezalskega življenja je bila pretrgana. Njegovi prijatelji so mu v spomin posvetili knjigo »Alpinismo eroico« in opisali svoje doživljanje z njim. V nemščini je ta knjiga izšla pred poldrugim desetletjem z naslovom »Emilio Comici – gore, plezanje – življenje – umetnost«. V knjigi je izšla tudi Kugyjeva beseda o Comiciju: »Z največjim zanimanjem sem sledil njegova nadaljnja pota, s katerim si je pridobil ime nacionalnega heroja in svetovno slavo. Vsak ve, da je Comicijev prvenstveni vzpon v severni steni Velike Cine zbudil izredno pozornost in da je odpiral novo dobo. Splošno znano je, da bi bil tisti vzpon brez umetnih tehničnih sredstev nove dobe nemogoč. V tem smislu sem takrat lahko rekel: »Comici nam je dokazal, da se Velika Cina s severa ne more preplezati.« Comici se je tem mojim besedam odkrito in prisrčno smejal. Oba sva prisegala na svojo šolo, on na moderno, jaz na svojo, zastarelo. V ljubezni do gora pa sva si bila enaka. Imel me je, starca, zelo rad, jaz njega prav tako in visoko sem ga čislal. Njegov tragični, prezgodnji konec me je zadel globoko v srce. Iskrena moja žalost je veljala neprekosljivemu kralju plezalcev, še bolj pa srčno dobremu možu, plemenitemu, nad vse čistemu značaju, resničnemu gentlemanu. V zgodovini alpinizma bo živel nesmrten.«

Padovanska sekcija CAJ mu je v Sextenskih Dolomitih posvetila zavetišče na mestu Zsigmondyjeve med vojno porušene kočice. Zavetišče nosi ime »Rifugio Zsigmondy-Comici. Tudi Zsigmondy, avtor slovite knjige »Nevarnosti v Alpah«, se je ponesrečil v gorah, 16 let pred Comicijevim rojstvom.

Comicijevo ime nosita tudi dva skromna stolpa v Langkoflu in v Karnijskih Alpah. Comici ima v Alpah 84 prvenstvenih vzponov, mejnik pa je zgoraj omenjeni prvenstveni vzpon v severni steni Velike Cine leta 1933. Leta 1937 je vzpon ponovil v neverjetno kratkem času. Leta 1931 je splezal direttissimo v severozahodni steni Civette in vzpon po Rumenu razu Male Cine. Več prvenstvenih ima tudi v Julijskih Alpah. Na naši strani si je ogledo-

val Špik, s Čopom sta imela že takrat v mislih Čopov steber v severni steni Triglavu. Čop je o tem rad kaj povedal.

Comici je začel kot jamar. Leta 1932 je zapustil službo v Trstu in si izbral vodniški poklic. Opravljal ga je v Misurini do 1938, nato pa v Wolkensteinu. Tu je vodil tudi smučarsko šolo, leta 1940 je bil tam celo župan.

T. O.

DESET LET DIRETTISSIME V EIGERJU

22. marca 1966 se je v severni steni Eigerja ubil John Harlin, v smeri, ki so jo nekaj dni zatem speljali njegovi tovariši in jo imenovali po njem. 7 mm fiksna vrv s prižemami se je pretrgala. Harlin je bil doma iz Kalifornije in je kot oficir – pilot prišel v Nemčijo. Kmalu nato se mu je kot alpinistu čudil ves svet. Preplezal je kot prvi južno steno Aiguille du Fou, levi steber v Frêneyu in direktno smer v zahodni steni Druja – trije vzponi, ki jih je omogočil tudi ameriški material. Imel je v načrtu še mnoge direttissime, nekaj jih je tudi naredil, največja od njih, v Eigerju, ga je pogubila. Trikrat je poskusil, pri četrtem so bili na štartu tudi Nemci, konkurenca.

Redko kakšna tura je po vojni tako slabo odmevala kakor nemška direttissima – 31 dni trajajoča ekspedicija v zimski severni steni Eigerja. Ideja o direttissimi ni zrastle med osmimi možniki, ki so jo realizirali. Že Sedlmayer in Mehringer sta med drugim snežiščem načela nadaljnjo pot v vpadnici. Ščasoma se je ta zamisel izkristalizirala, vendar se je zdelo, da bi bila možna samo pozimi, vendar samo ob lepem vremenu. Ta pogoj sam je posvetil v temo: Avtomatično se je bilo treba odločiti za ekspedicijski stil.

Dve skupini sta začeli sredi februarja: ameriško-angleška (John Harlin, Chris Bonington, Dougal Haston, Don Whillans in Layton Kor) in nemška (Jörg Lehne, Karl Golikow, Peter Haag, Siegfried Hupfauer, Rolf Rosenzopf, Günther Schnaidt, Günther Strobel in Roland Votteler).

Ena skupina je steno opremljala s klini, vrvmi in počivališči, druga skupina pa je ob napetih vrveh tvorila pratež. Čeprav so se v »bazi« Kleine Scheidegg lahko pogreli in prišli k sebi, jim zima ni prizanašala. V steni je rohnel veter s 150 km hitrostjo, zabeležili so temperaturo -26°C . Potem je prišlo do sodelovanja med obema skupinama in 25. marca so Lehne, Haston, Hupfauer, Strobel in Votteler prišli na vrh. 31 dni je trajala ta »ekspedicija«, cele mesece pa so jo vlekli čez

zobe časnikarji, alpinisti in vse sorte strokovnjaki »za mizo«.

Očitani so udeležencem *direttissime*, da so se vdinjali neki založbi, da so imeli hrbet krit, ker so se lahko umikali po fiksnih vrveh, da so v steno natrpali preveč materiala, da so po Harlinovi smrti – obratni nesreči – s stvarjo nadaljevali. Gladiatorsvo, show, kupčija! Dobrohotneži pa so priznavali vztrajnost udeležencev, vendar – ali je ta vzpon bil res napredek?

Res, vzpon je bil nekakšna izjema, nobeden ga ni ponovil, medtem ko je ponavljanje klasične smeri takorekoč na dnevnem redu. Razvoj je tako tehniko zavrnil in šel v glavnem po naravni poti. Tehniko v alpinizmu je močno nažrla skepsa, češ, ali ji je res vse možno. In če ji je, kaj bo z alpinizmom? Pravzaprav – ob desetletnici bi lahko rekli: Prav je, da je prišlo do take tehnične invazije v Eiger. Evropa se je ob tem početju zavedela, da – po vejmo raje z antično modrostjo: Est modus in rebus, vsako stvar na pravišen način!

T. O.

ZIMSKI ALPINIZEM IN NJEGOVIH 100 LET

Zimski alpinizem je bolj nevaren, bolj zahteven: mraz, sneg, plazovi, tehnične težave, prehrana, nevarnost ozeblin. Na drugi strani močnejše doživetje, zato mladino bolj žene pozimi v gore. Ima pa tudi prednosti: Ni višinskih neviht, sneg je v višinah suh, padajočega kamenja ni, tudi plazovi v velikih strminah niso pogosti. Objektivne nevarnosti so torej manjše, ture pa zahtevajo večjo moralno in fizično moč. S temi mislimi uvaja Toni Hiebeler v »Alpinismusu« 1976/2 pregled 100-letnice zimskega alpinizma v Alpah.

31. jan. 1876 je Mis Straton z več vodniki stala na vrhu Mt. Blanca, Coolidge in Christian Alner 1879 na Schreckhornu, januarja 1880 je doživela prvi zimski obisk Königspitze, marca 1882 so Italijani (Sella s tremi Carrelji) po Levjem grebenu prišli na Matterhorn. Prvi vzpon se je 8. dec. 1930 v vzhodni steni Watzmana posrečil Beringerju, Flatscherju in Zanklu. Trajalo je torej več kot 50 let, da so se od zimskih tur upali pozimi zaviti v steno. Preteklo pa je še več kot 20 let, da so se začele vrstili velike zimske ture v Zahodnih in Vzhodnih Alpah. Med pionirji je treba na prvem mestu imenovati Jeana Couzyja in Renéja Desmasona. Šele 1. 1961 (od 6. do 12. marca) pride do zimskega vzpona v severni steni Eigerja (Almberger, Kinshofer, Mannhardt in Hiebeler).

V 60-letih so se zvrstili znameniti zimski vzponi v Matterhornu, v Veliki Cini, Grandes Jorasses, Civetti, les Droites, itd. Seveda je imela pri teh uspehih veliko besedo tehnika – če bi ne bilo novih

materialov, posebno za obutev in obleko, bi z veče dnevnimi vzponi kaj hitro odnehali. Od l. 1964 do 1975 je prišlo do pravega plezalskega »booma« pozimi, opravljeni so bili vzponi, na kakršne pred 50 leti niti pomislili nismo.

T. O.

GRAND DRU IN PETIT DRU, GORI, KI STA DELALI ZGODOVINO

S tem naslovom je Toni Hiebeler v »Alpinismusu« 1975/10 opisal dva znamenita špika v Mont Blancu. Montblanski masiv ni ravno velik, 60 km v dolžino, 20 km v širino. Severne strani padajo v Švico, po njem gre meja med Italijo in Francijo. Najvažnejša kraja sta Chamonix v dolini reke Arve in Courmayeur v dolini Aoste. Masiv je tehnično do konca odprt. Predor je olajšal hitro zvezo med imenovanimi krajema, gre pa tudi po zraku z vertikalnim prometom. V Alpah je 60 štiritisočakov, na Mt. Blanc jih odpade 14. Kljub temu ni v nobeni drugi alpski skupini toliko najtežjih smeri, kopnih in lednih. So že desetletja merilo pri ocenjevanju alpinistov. Sicer so tudi drugod težke smeri, vendar ne tako na kupu.

V Druju so bili alpinisti, preden je »padel« Mt. Blanc. Vojvoda Hamilton z Grenvilom je poskušal leta 1777 zaman priti na vrh. Leta 1873 je vztrajno poskušal Anglež Clinton Thomas Dent. 18-krat v 5 letih! Šele 12. sept. 1878 je uspel z J. Walkerjem Hartleyem. Seveda brez vicarskih vodnikov Alexandra Burgenerja in Kasparja Maurerja ne bi bilo šlo. Prišli so na vrh po vzhodnem grebenu. Leto nato je bila preplezana južna stena Grand Druja. L. 1887 so prečili oba vrhova Henry Dunod z vodnikoma Emilom Rey in Françoisom Simond. Stene so plezalci oblegali od leta 1904. Robert Greloz in André Roch sta se dva dni spuščala po severni steni navzdol – 1932. Šele 1. sept. 1935 je bila stena preplezana navzgor (Pierre Allain in Raymond Leininger), leto nato je steno ponovila znamenita Loulou Boulaz z Raymondom Lambertom.

L. 1952 so Francozi Berardini, Dagory, Lainé in Magnone v osmih dneh preplezali 1000 m visoko zahodno steno Petit Dru. Magnone je napisal knjigo »Zahodna stena Druja«, podnaslov z vprašanjem govori o novi dobi v alpinizmu. Leta 1955 je senzacija Bonattijev vzpon po jugozahodnem stebur; Bonatti je uvedel v alpinizem nova »merila«, plezal je sam, šest dni, VI. Pa še ni dosegel v Druju skrajnosti. Veliki Jean Couzy je z Renéjem Desmasonom leta 1957 pozimi zmogel zahodno steno. L. 1961 sta Robert Guillaume in Antoine Vieille marca meseca preplezala jugozahodni stebur, leta 1965 pa je zahodna stena dobila še svojo *direttissimo* – v štirih dneh sta jo zmogla leta

1965 Amerikanca John Harlin in Royal Roblins.

A Dru še ni bil obdelan. Leta 1973 je v zgodnji pomladi pod zahodno steno prišel ženevski Čeh Tomáš Gross, o katerem smo izčrпно poročali, ko je v Zahodni Cini »potegnil« fazono novo smer v severni steni. Tudi v Dru je vstopil sam, bil v njegovi zahodni steni od 20. aprila do 18. maja 1975 in jo zmogetl v superdirettissimi, sam, ves čas v mrazu in nepopisni samoti. S seboj je imel tri vreče opreme, a o tem poročamo po T. Hiebelerju (Alpin. 1975/10) v posebni notici.

T. O.

HECKMAIR – 70-LETNIK

Letos si je Anderl Heckmair, osebni znanec marsikakšnega našega alpinista, zapisal 70 let življenja. Spričo nevarnega življenja, ki ga ima za seboj, je jubilej toliko pomembnejši. Do leta 1938 ni imel posebnih plezalskih uspehov, vsekakor pa velike cilje. V Grandes Jorasses ni uspel, leta 1938 pa je šlo njegovo ime v svet, ker je z Vörgom, Kasperekom in Harrerjem preplezal 1800 m visoko Eigerjevo steno. Pri tem je vodil navezo večji del

prav on. Leta 1954 je bil z Rebetschem v Karakorumu. S Hermannom Köllenspergerjem je kmalu nato uspel v Grandes Jorasses. Za seboj ima tudi prvenstveno direktno v severni steni Grands Charmoz in severozahodno steno Civette.

Ukvarjal se je tudi s publicistiko. Bil je soavtor knjige o Eigerju 1938, avtor knjige Trije zadnji problemi v Alpah 1949, pred nekaj leti je izšla njegova plezalska avtobiografija (1972), leta 1974 pa je napisal učbenik za začetnike in izkušene. Toni Hiebeler si je zadnjo knjigo v »Alpinismusu 1975/7 nemilo privoščil, češ da Heckmair zadnji dve desetletji ni spremljal razvoja plezalske tehnike, opreme in ne terminologije. Res smo ga lahko srečali v Trenti in delal je res tak vtis, da Hiebelerju ne moremo oporekati. Sicer pa je negativne pripombe k zadnji knjigi Hiebeler znal zaviti v dobrodušnost in naklonjeno pozornost.

Stari Heckmair mu ni ostal dolžan, zapisal je v »Alpinismus«: Hiebeler ima pač tako navado, da nekoga najprej vzdigne do nebes – zato, da ga mimogrede v zraku ugrizne in raztrga. Priznati je treba, da se Heckmairu zobje še ne majejo.

T. O.

VARSTVO NARAVE

ANGLEŠKA POBUDA

Anglija ima za publiko zaprt velik zaščiteni park in poleg njega deset nacionalnih parkov. V zadnjih letih pa je Anglija ustanovila 116 »Country-Parks«, ki merijo od 10 do 600 ha in so namenjeni za počitek in vzgojo ljudstva. Za te parke skrbi posebna »Country – commission«, jih nadzoruje in goji. So tudi privatna lastnina in v tem primeru priskoči s finančno podporo država. Sicer pa je tudi večina nacionalnih parkov v privatnih rokah. Privatniki imajo z državo posebne pogodbe, s kakšnimi pogoji je dovoljen prost vstop v privatno lastnino.

T. O.

RADOVNA, LJUBEZNIVA IN STRAŠNA

V »Alpinismusu« je že nekaj časa stalna rubrika »Vodnik po divjih vodah«. Radovna ima v tem vodniku težavnostno oceno II–VI. Dostop svetuje iz Mojstrane po ozki, vendar pa dobri vozni cesti k izviru Radovne, kjer se Kot in Krma zlijeta

v visoko planoto. Nato 5 km po dolini navzdol do mostiča. Rečica je tu še majhna, vendar brodnik lahko začne. Kmalu pod mostičem je že težava III+, sledijo veliki valovi (III–IV) itd. Kanuist lahko računa z 12 km vožnje, padec je 17 promile. Za Krnico je 400 do 500 m IV+ do V. nato do vhoda v Vintgar III, Vintgar 400 m V. (Alp. 1975/6)

Notica opozarja na druge divje vode v bližini: Savo Bohinjko, Kokro, Bistrice (v Vratih) idr. Nekatere opise je »Alpinismus« že objavil.

T. O.

ŽIČNICA MONT BLANC?

Še tega nam je treba! A o stvari je že kar precej pisalo (Winter – Bergkamerad 1975/11, Spiegel 1975/38, Les Alpes 1975/12). Ni še pred vrati, vendar o tem najbrž resno razmišlja eden od lastnikov vzpenjače v območju Mt. Blanca, pomočnik generalnega direktorja Rotschildove banke. Bajje je koncesijo za novogradnjo že dobil. V tričetrt ure naj bi ta nestvor ponesele na streho Evrope (4807 m) turi-

stični živžav. Dvajset let je preteklo, odkar je skoraj ves svet protestiral zoper žičnico na Matterhon. To pot se ni zgodilo nič takega.

T. O.

NEPAL SE ODPIRA

Nepalska vlada je sklenila jeseni 1976 odpreti za trekking – turiste sloviti Muktinath, najsvetejšo božjo pot za vernike hindujske in budistične vere. Tudi soteska Kali – Gandaki, o kateri smo poročali, da je uporniško področje – bližina Tibeta – je od jeseni leta 1976 odprta za trekking. Kali Gandaki je izredno zanimivo področje med osemstisočakoma Dhaulagiri in Annapurno.

Nemci so seveda takoj prijeli. Planinska in smučarska šola DAV (München) je konec leta že razpisala »lahek« trekking od Pokhara do Muktinatha po dolini Kali Gandaki in teži trekking okoli Annapurne v višinah 5000 do 6000 m čez sedlo Totung.

Po drugi strani pa poročajo iz Nepala, da se uvajajo ostriji predpisi. Nepal hoče bolj kontrolirati devizni promet, ekspedicionizem in trekking, povečati varnost turistov, zavreti dotok hipijev in posameznikov, ki nadlegujejo nepalske hribovske prebivalce. Kdor potuje v Nepal, mora menjati za vsak dan bivanja v Nepalju po 5 dolarjev in jih – po mili volji – porabiti v deželi. Potovanje po gorah bo možno samo v 17 organizacijah trekkingov, ki morajo za vsakega udeleženca plačati na dan po 8 do 12 dolarjev za oskrbo in vodstvo. Trekking organizacija mora vsakomur izdati dovolilnico (permit), ki mora biti žigosana na kontrolnih točkah.

T. O.

NASE OKOLJE, leto 1, št. 3–4, 1976, izdaja Republiški komite za varstvo okolja Ljubljana.

V uvodu v to številko pravi mr. Tone Strajin med drugim: Človek se še popolnoma ne zaveda vseh posledic, ki jih prinaša razvita stopnja urbanizacije in industrializacije, njegova zavest še ni dozorela tako visoko, da ne bi potrebovala pravnih norm, kako naj človek uredi to ali ono področje ali dejavnost, da se posledice takih dejavnosti ne bodo obrnile v njegovo škodo. Pravo v službi varstva okolja je nujen instrument tako v svetovnem kot v državnem okviru. Če kje, potem je pravo na področju varstva okolja univerzalno, ker ne sme poznati razlik glede na družbeno ureditev, razvitost dežele, tradicije ipd., kajti okolje našega planeta je ekološka celota. Pravo na tem področju mora zasledovati samo en cilj – urejanje človekovih dejavnosti v skladu z ekološkimi procesi. Mednarodne konvencije na področju varstva okolja, ki naj bi jih s svojimi zakoni ratificirale države podpisnice, imajo torej namen poenotiti zaščito okolja, opustitev nekaterih storitev, uvedbo obveznih preventivnih ukrepov – vse z namenom, da okolje za človeka zavaruje.

Vsebina št. 3 je naslednja: mr. Tone Strajin, Okvirni pregled poveljne jugoslovanske zakonodaje o varstvu okolja, Zakon o varstvu narave, Zakon o ratifikaciji konvencije o varstvu svetovne, kulturne in naravne dediščine, Zakon o urbanističnem planiranju, Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o urbanističnem planiranju, Zakon o regionalnem prostorskem planiranju, Zakon o kmetijskih zemljiščih, Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o kmetijskih zemljiščih, Zakon o rudarstvu, Zakon o gozdovih, Zakon o vodah, Zakon o medrepubliških in meddržavnih vodah, Zakon o ratifikaciji mednarodne konvencije o preprečevanju onesnaževanja morja z oljem, Zakon o varstvu zraka, Zakon o varstvu pred hrupom v naravnem in bivalnem okolju, Zakon o komunalnih dejavnostih posebnega družbenega pomena, Zakon o zdravstvenem nadzoru nad živili, Rezidua kloriranih ogljikovodikov v naši hrani, Problemi kaliferije – Koteks Tobus, Negativne posledice množične uporabe antibiotikov, Varstvo okolja – želje in resničnost, Zapisnik RKVO, Zeleni planet, Encimi iz odpadne krvi.

Vizitka biltena. Naše okolje. Informativni bilten Republiškega komiteja za varstvo okolja Izvršnega sveta Skupščine SR Slovenije. Glavni urednik: dr. Avguštin Lah, odgovorni urednik: prof. Alenka Lukman-Košir, lektor: prof. Slavica Likar (Zakonodaja ni lektorirana). Ureja začasni uredniški odbor. Periodičnost: neenakomerna. Naročila za delovne organizacije 100 din, za posameznike 50 din letno.

EVROPSKA KONVENCIJA O VARSTVU MEDNARODNIH VODA

Boj za čiste vode potrebuje v teoriji in praksi celo vrsto sredstev in instrumentov. S pravnega stališča in pravnega reda je treba ločiti in sicer kvalitene norme pri zaščiti, vrednostne enote vodne higijene (emisijske norme in določila za odvajanje snovi, ki onesnažujejo vodo (emisijske norme). Za emisijo so potrebne tudi pravne določbe o uporabnosti in dovozu takih substanc.

Evropska konvencija računa s tem, da je posebno vprašanje onesnažnih substanc povezano z gospodarstvom in da se ne more čez noč ničesar napraviti. Ze l. 1968 je 8 držav sklenilo, da bo v pralnih sredstvih omejilo nekatere najbolj kritične sestavine. Konferenca v Stockholmu 1972, konvencija Oslo 1972, London 1972, Paris 1972 pomenijo napredek pri prizadevanju. Kako ohraniti čistejšo vodo in morje, kako preprečiti odtekanje nevarnih snovi v reke in morje (pri tem je šlo v Parizu za telur). Gre za »črno listo« strupenih in zelo »trmastih« snovi: živo srebro, kadmij in razne spojine. Gre tudi za »sivo listo« manj škodljivih snovi: metaloide, metala, biocide idr. Najbolj se konvencija zavzema za emisijske norme. Države se obvežejo, da ne bodo poslabšale stanja, da ga bodo sanirale po parametrih, ki so določeni. Seveda se problemi množijo, kajti vse je treba narediti s časom, ki nič ne čaka.

T. O.

ŠVICARSKI PASTIRSKI PLANŠARSKI ROG

Švicarski planinski avtor F. Heine je pred sto leti, sept. 1875 poročal vzhicem, kako je privrkat slišal znamenito ljudsko glasbilo, švicarski nacionalni instrument na Ochsenstocku. Pastir, ki je iz njega izvajal veličastne melodije je stal onstran doline, »kot iz skale izklesan, trdno zasidran v svojo hribovsko zemljo«. Instrument je najbolj doma v Berner Oberlandu, v Wallisu in Appenzellerlandu. Dolg je 3,40–3,70 m. Imeti mora krepka pljuča in

prsi koš, kdor spravi iz take velike cevi primerne tone. Ostal je res moški instrument. Danes premore Švica kamaj pol ducata mož, ki še znajo narediti rog in to »na levi roki«, ne kot poklicni proizvajalci. Rog terja ure in ure ročnega dela, mojster pa si mora tudi sam narediti poseben oblič in brusnike. Ze les je treba iskati s potrpljenjem. Rdeča jelka ne raste povsod. Dvesto kg tehta klada, iz katere se »rodi« glasbilo. Čim daljši je rog, tem nižji ton ima.

Pravijo, da je te vrste rog prišel iz Centralne Azije, sicer pa se izvor izgublja v labirintu domnev. Nekateri sodijo, da melodije potekajo iz cerkvenih hvalnic. Z napevi jodlanja so pastirske melodije, igrane na rog, v bližnjem sorodstvu. Ebel, Leipzig 784, piše, da je na švicarske vojake

ta muzika – imenovana kravji bal – neverjetno delovala. Od domotožja so se metali po fleh, dezertirali ali umrli, če niso mogli priti v domovino. Ebel piše, da so od te muzike tudi krave kar ponorele. V vojski so potem prepovedali igrati te tožeče pesmi, pa tudi krave iz Appenzella so s prepovedjo zaščitili pred opojem teh napevov. Zelo razširjeno je mnenje, da je instrument tesno povezan s švicarskimi gorami in da ga doslej še tako ambiciozen glasbenik ni poskusil presaditi v kak orkester, v dolino, na oder, na koncert. Je instrument, ki mu je možno ves muzikalni čar izvabiti le pod milim nebom v izvirnem ozračju rodne grude. Ščasoma pa si je instrument odprl tudi koncertne dvorane in sicer s kompozicijami Jeana Daltwylerja. T. O.

IZ PLANINSKE LITERATURE

KAM VODI NASILNA PREOBRAZBA SLOVENSKEGA OKOLJA?

(Ob Likarjevi knjigi: »Domovina, si še kakor zdravje?«)

Zlepa ni v katerikoli slovenski založbi izšla za Slovence tako aktualna knjiga kot Petra Likarja. Knjiga zahteva, da se poglabimo prav v vsako njeno geslo. Okolje je makro in mikrosistemska celota, ki reagira na vsako nasilno spremembo. Kdor prebere Likarjevo knjigo, spozna problematiko okolja v Sloveniji.

Avtor Peter Likar, TV komentator, je v svoji knjigi zbral nešteto podatkov. Avtor se je v probleme zagrizel hrabro, rekel bi, da si je s knjigo nabral tudi sovražnikov.

Likarjevo delo je dokumentacija o preobrazbi in onesnaženju slovenskega okolja in pri vsem tudi poljudno delo. Bralec pouči o nekaterih projektih, pogledih, metodoloških prijemih, aparatih za registriranje nečistoče v ozračju in vodah itd. Avtorju smo lahko hvaležni za vložen trud, saj je jasno, da je knjiga rezultat neštetihih obiskov na terenu, posvetovanj s strokovnjaki, prizadetimi in onesnaževalci.

Knjiga nas pretresa, toliko je zbranih primerov ekocida.

Posebna odlika knjige je, da avtor le navaja. Primeri ne potrebujejo dodatnih razlag. Pravna znanost bi v ekocidu težko pokazala razlike med odgovornostjo in družbo. Gre za odgovornost do življenja, nedeljeno za vso današnjo družbo, saj gre tudi za prihodnje rodove.

Resnica o preobrazbi slovenskega okolja se prikazuje malo bolj ali manj na sredi. Obe strani prikazujeta resnico po svoje, nikomur ne moremo očitati, da je brez dokazov, obe strani imata v svojih vrstah strokovnjake. Komu verjeti? Osnovna težava pri varstvu okolja je v tem, da si ljudje v istem okolju nismo enotni. To gre že tako daleč, da mora namesto skupne in demokratične odločitve odločiti posameznik, naj bo tako ali drugače. Razvitost naše zavesti in ekološko znanje sta še na ponižujoči nizki stopnji. Z načrtno eko-

loško vzgojo bi morali pričeti že v šoli. Druga ovira za učinkovito varstvo okolja je pomanjkanje denarja. Poglejmo na primer, kaj se dogaja pred našimi stanovanjskimi vrati. Če stanovalci bloka ne premorejo dovolj denarja za snažilko, solidarno pa sami nočejo očistiti hiše, raje trpijo nesnago. Najbrž bi anketa, kako je poskrbljeno za čistočo stanovanjskih hiš, razkrilo marsikaj že pred našim pragom. Čeprav se danes o okolju razmeroma veliko piše in govori, je za učinkovito ukrepanje potrebna pravočasna obveščenenost. Nimamo registrov za evidenco o primerih onesnaževanja okolja po področjih niti urejene INDOK službe v okviru varstva okolja. To pa je osnova, da se bo na tem področju kaj spremenilo. Značilno je – to v uvodu opozarja avtor – da imajo sanitarni inšpektorji pogosto povsem dugačne podatke kot tehnologi, ti pa spet drugačne, kot jih imajo tovarne.

Likarjeva knjiga ponuja ogromno podatkov – pri nekaterih bi bilo vseeno vredno omeniti vir. Morda bi ob ponatisu in dopolnitvi izdaje lahko knjigi priložili nekatere diagrame, tabele itd. kot stvarna ponazorila, kar bi bilo uporabnikom knjige v korist. Za noben stavek ne bi mogli reči, da je odveč. Gradivo je tako strnjeno, da bi bilo za uporabo zelo ugodno vsaj podrobnejše kazalo ali stvarni register.

Omeniti moramo tudi vseh 129 barvnih in črno-belih fotografij priznanega mojstra kamere ing. Marjana Smerketa, ki ponazarjajo besedilo. Morda kamera še bolj kot pero razgalja človekovo početje.

Ljudje nismo prilagojeni na sedanjo stopnjo v preobrazbi okolja. Ker nismo prilagojeni, obolevamo. Pogosto se bolezen ne more klasificirati. Avtomobil je glavni onesnaževalec v mestih. Kaže, da nas energetska kriza ni preveč prizadela, saj se to kaže v onesnaženem zraku in gostoti prmeta. Avtomobil ni le onesnaževalec zraka, temveč tudi oblikovalec nekaterih naših slabih navad. Nekateri mislijo, da brez avtomobila sploh ne morejo iz stanovanja. Avtor knjige celo ugotavlja, da smo zaradi avtomobilskega prometa porušili več kulturnih spomenikov in hiš, kot so jih med

vajno bombe. Varstvo živali – tudi domačih vedno bolj zanemarjamo. Tudi to po svoje kaže odnos do okolja. Deratizacija je dvorezna stvar. Lahko je nevarna tudi otrokom. Da so polži in žabe okusna delikatesa – tudi izvozno blago – je že dolgo znano, da pa so močvirja tudi selišča nekaterih ptic, nas ne zanima, saj zaradi komarjev izsušujemo tudi oddaljena močvirja. Premalo se sprašujemo kako bo »jutri«. Stvari se seveda ne bodo spremenile čez noč. Ne pozabimo pa na varstvo okolja, ki je tudi sestavni del naše družbene samozadržite. Kdar onesnažuje okolje, spodkopava zdravje naših ljudi, zmanjšuje njihov življenjski in zdravstveni standard in obrambno sposobnost.

Avtor knjige opozarja, da je knjiga daleč od dokončnega. Stvari se dobesedno »dnevno« spreminjajo. Kako je bila knjiga potrebna, pove dejstvo, da je bilo polovico izvodov prodanih pred izidom, naklada pa ni majhna (5000). Avtor že pripravlja izpopolnjen ponatis.

Knjigo je izdala založba Borec, Ljubljana 1976. Obseg 175 strani. Avtorja Peter Likar in ing. Marjan Smerke. Oblikovalec Matjaž Vipotnik.

mr. Tone Strojín

KAKO JE S SMUČARSKIM FILMOM

Na to vprašanje je v »Der Bergst. 1976/3« odgovarjal Jürgen Gorter, 43. Svoj prvi uspeh je doživel leta 1964 s filmom »Šesta stopnja na smučeh«. O tem smo poročali v zvezi z vsem, kar se je zadnjih 40 let dogajalo s planinsko-alpinističnim filmom. Ker smo se o krizi tega filma že precej razpisovali (izšel pa je o tej temi v PV tudi temeljit članek dr. Franceta Brenka), navedimo iz Gorterjevih ugotovitev samo najbistvenejše:

»Moj prvi film 'Šesta stopnja' je šel v vse evropske dežele, v ZDA in Japonsko. Drugi film 'Ekstremno smučanje (Ski extrem)' je bil sicer dobro sprejet, zame pa absoluten finančni neuspeh. Vse pravice sem odstopil Schonger-filmu, da je produkcijo dalje financiral, a moji stroški še do danes niso plačani (po osmih letih). Celovečerni film »Avanture na smučeh« (Albenteuer Ski) sem delal eno celo leto. 4000 m je šlo po zlu. Vmes sem snemal druge stvari, da bi zaslužil. Film je stal 80 000 DM, kar je za celovečerni film malo. Eno leto sem mi je pomagala iranska alpinistka Mithra Omidvar pri fotografiji, biroju in asistenci. Industrija pomaga le, če je film dobra reklama. Za film, ki ga je predvajala televizija 30 minut, sem prejel 70 000 DM, s čimer sem pokrill stroške za material, razvijanje in kopije, glasbe pa ne. Zdaj sem se osamosvojil, na lastno pest prodajam filme kinodvoranam itd., tako je bolje. Seveda to zahteva več dela, veliko potov, reklamo, pripravo premier, tiskovne konference, sprejeme predsednikov smučarskih klubov.

Ker živim skromno in veliko delam, se kot privatnik preživim. Zdi se mi, da publika rada prihaja na moja predavanja s filmi. Morda se je televizijskih tovrstnih filmov naveličala.»

T. O.

SLOVENSKI KRAJINARJI NA VRŠIČU

Naš lepi planinski svet je v najzgodnejši dobi klasičnega planinstva vzbudil tudi zanimanje pionirjev planinskega slikarstva. Najzgodnejša podoba Mangarta je znana že iz leta 1718, krajinar Johann Florijančič pa je upodobil Triglav že leta 1744. Tri leta pozneje je našo najvišjo goro narisal Franc Ksaver Baraga.

V drugi polovici 18. stoletja so se pojavili trije mojstri slikarstva Lovro Janša (1749–1812), Andrej Herrlein (1739–1817) in Franc Kavčič (1762–1828). V dobi romantičnega slikarstva so se uveljavili Matej Langus, Josip Tominc in Mihael Stroj.

V drugi polovici 19. stoletja so nastopili krajinarji Kurz von Goldenstein, Anton Karinger in Marko Pernhart, Pavel Künl (1817–1871) in Franc Pustavrh (1827–1871). Med impresionisti so bili v našem planinskem slikarstvu veliki mojstri Ferdo Vesel, Ivan Grohar in Matija Jama, da omenim le te.

Za njimi jih je sledilo še več, nekateri med njimi mojstri velikih kvalitete.

Jeseniško PD in mojstri črnobelega in barvne umetniške in dokumentarne fotografije z Matevžom Mikljem in Jako Čopom na čelu je leta 1970 navezalo stike z DOLI (domačimi likovniki) in začelo na Vršiču s planinskimi slikarskimi kolonijami.

Do sedaj se je na Vršiču od leta 1970 zvrstilo že šest zelo uspešnih planinskih slikarskih kolonij. Udeležilo se jih je 27 akademskih in amaterskih slikarjev. Slikarske planinske kolonije so vsekakor pomembna kulturna pridobitev.

Planinski slikarji krajinarji so trdno odločeni, da kljub težavam nadaljujejo s svojim delom.

U. Župančič

SPELEOLOG, XXII–XXIII, 1974–1975.

Izdaja Speleološki odsjek Planinarskog društva Željezničar, Zagreb, p. p. 24

Jamarjem planinskega društva »Željezničar« iz Zagreba uspeva, čeprav v skromnem obsegu, izdajati svojo revijo, glasilo, v katerem prikazuje uspehe in težave svojega amaterskega delovanja. Dvaindvajseti in triindvajseti letnik sta posvečena 25 obletnici dela jamarškega odseka. V uvodnem članku je nekdanji predsednik odseka nanizal najvažnejše uspehe v tem obdobju. Dobršnega dela teh se spominjajo tudi naši jamarji PD »Željezničarja«,

saj so dolga leta sodelovali na teh odpravah in se udeleževali društvenega življenja.

V nadaljevanju sledimo poročilu o raziskovanju Jopičeve špilje, ki je ena od najbolj težkih. Kaže, da bo ta jama kmalu ena od najdaljših na Hrvaškem.

Sledita dva biološka članka, ki obravnavata glodalce pri vhodih v jame in fosilno malakofavno jamo Vetrnice v Medvednici.

Vladimir Božić je opisal zelo uporaben model vitla, ki ga je izdelal SO PDŽ in ga uporabil na številnih akcijah. Med drugimi tehničnimi članki je razprava o svetilkah za jamarске potrebe, o vrveh in

astro-folijah za jamarje ter nekaj o vrvnih tehnikah.

Med poročili vidimo, da je na Hrvaškem v mnogih planinskih društvih tudi jamarška sekcija, ki deluje v okviru svojih možnosti in ki med seboj lepo sodelujejo. Med novicami so poročila o najdbi proteja v Rokinoj bezdani v Liki, in o novih meritvah Žankane jame, ki naj bi bila sedaj globoka 365 m. Dva člana iz Zagreba sta se udeležila tudi trekkinga »Makalu 1975« in si spotoma ogledala nekaj jam v gnajsih pri Hururuju. Slede še novice iz literature in spominski prispevki trem članom SO PDŽ.

D. Novak

RAZGLED PO SVETU

TIZIANA WEISS

Mlada tržaška plezalka, nova zvezda na ženskem alpinističnem nebu, ima za seboj severni raz v Monte Agner (VI-), Buhlovo smer v Cima Canali (VI), severni raz v Malem Mangrtu (500 m; jugovzhodni raz v Sass Maor (700 m, VI-) in Bonattijevo smer v jugozahodnem steburu Tofana di Rozes, 600 m, V) in še kaj. Poleg vsega pišejo o njej, da je leoo dekle brez senc, ki bi se ji utegnile zarisati na obrazu v težavah, kakršne predstavljajo njeni dosežki v stenah.

T. O.

MLADINSKA OPORIŠČA V ŠVICI

Mladina do 25 let ima v Švici na razpolago 130 mladinskih prenočišč, bodisi da potuje sama bodisi v družini. Švica je poskrbela, da je komfort v teh mladinskih potovalnih oporiščih na višini, toplja in mrzla voda, snaga, oprema itd. Zdaj renovirajo za te namene tudi grad Schwandegg severno od Winterthura.

T. O.

MATTHIAS ZDARSKY (1856-1940)

Kdo med ljubitelji gora in smučanja ne pozna tega imena! Smučarski pionir, izumitelj nekaterih rekvizitov, ki so ohranili njegovo ime do danes, je doživel visoko starost, vendar zadnja desetletja ni mogel več delati, ker je bil že pri 60 letih na eno oko slep. Ne glede na to je bil poklican l. 1914 v vojsko na korosko fronto. Leta 1916 mu je plaz v Zilski dolini poškodoval hrbtenico in mu po-

vzročil težke zlome v medenici. Posledica je bila trajna invalidnost, grenka starost, in tako je čakal na smrt za delo nespoben.

T. O.

PLANINSKI ROMAN - ODLIKOVAN

V Franciji seveda, ki ima v planinskem leposlovju marsikaj pokazati. Lani, leta 1975, je bil odlikovan roman »Stena« (La Paroi), ki ga je napisal Pierre Moustiers. Mnenja o Steni so se zelo križala, vendar je knjiga že leta 1969 dobila Veliko nagrado za športno literaturo in Veliko nagrado Francoske Akademije (Grand Prix de litterature Sportive in le Grand Prix de l'Académie Française). Kljub temu se planinski svet o knjigi ni zedinil. Leta 1975 je pisatelj Moustiers prejel še Veliko literarno nagrado Provence (Grand Prix litteraire de Provence). Bernard Amy se ob teh dogodkih ukvarja z vprašanjem planinske literature sploh. Zajemata jo dve struji: ena je leposlovna, romansirana, ki si največkrat glede tehnične verjetnosti ne dela sivih las, druga pa je zgolj tehnična in skoraj nikoli ni »literatura«. Najbrž zato planinska literatura išče izhod v kočljivem ravnotežju, ki ji le redko dopušča, da bi se res visoko povzpela. Morda je v tem tudi osnovni vzrok njene zagate. Planinski pisatelji ali bolje publicisti so večkrat izjavili, da nobena pisarija ni nikoli do kraja posredovala alpinistične izkušnje. To je seveda težko dokazati. A kljub temu se planinski knjigi »dobro godi«. Fotoalbumi, zajete monografije, množica vodnikov v vseh jezikih sveta, biografije, poročila, opisi

tur in ekspedicij pa še in še. Število strani, posvečenih goram, neprestano raste.

Večina te pisarije je daleč od »prave« literature, tiste tvornosti, ki s pisanjem ustvarja umetniško resnico. Večina, to se pravi, ne vsa!

Vprašati pa se moramo, zakaj vse to sploh nastaja. Ali ne zato, ker ima svojega »potrošnika«, ker ta potrošnik uživa, ima »veselje s tekstem«, ker v njem po-doživlja, kar je sam užil ali kar bi rad doživel. Bil bi nekoristen, nesmislen »prozelitizem«, če bi te potrošnike hoteli spreobračati k »čisti« literaturi. Na pri-liko:

Roger Frison-Roche je tudi pri nas znan francoski avtor. Leta 1974 je pri Arthaudu (Paris, Grenoble) izdal knjigo »50 let v gorah«. Ilustriral jo je Pierre Tairraz. Dolgoletni komentator in član uredništva »La Montagne« Alain de Chatellus je ob knjigi zapisal, da se je knjige že zato razveselil, ker tudi sam praznuje petdeset-letnico svojega sožitja z gorami. Knjigo je pisatelj posvetil zgolj chamoniskim vodnikom, poln spoštovanja do njihove organizacije v Chamonixu in do njenih članov, ki jih je kot nepoklicni alpinist spoznal. Frison-Roche, pravi de Chatellus, je v vseh svojih delih proslavljal telesne in duhovne vrline teh vodnikov in je tudi v tem delu njihov bard in ne zgodovinar. Kajti kakor ima vsa človeka zgodovina svojo svetlo a prav tako tudi svojo senč-no, krvavo stran, tako je tudi s chamoniskim vodništvom. To ne izključuje veli-čine; najprej je bilo le združenje hribov-cev, ki so branili svoje pravice, ne da bi se menili za šport in tudi ne za »fair play«, potem pa je temu združenju dal povsem drug značaj Armand Charlet in drugi z njim in za njim.

Roger Frison-Roche je delo napisal v do-stopnem, preprostem slogu, vendar brez prizadevanja, da bi globlje osvetlil zgo-dovino alpinizma zadnjih 50 let v njeni povezanosti s poklicnim alpinizmom – vodništvom. A knjiga je bila kljub temu dobro sprejeta. Ne nazadnje je za to po-skrbel Tairraz, ki ga spremljamo pri nje-govem delu že trideset let. Njegova opti-čna dokumentacija menda res nima tek-meca. Zdaj je pridejal k svojim posnet-kom še aero-foto, s katerim nas obrazi gora gledajo s povsem drugačnimi po-gledi.

T. O.

SAMOPOSTREŽBA S ČAJEM

Monte Rossa-Hütte je uvedla termosko, 60 do 80 litrov, na pipo. Vsak gost pipo odpre sam in si postreže z vročo vodo, pladnji in posoda so na razpolago, cena pa je pavšalna za ves dan na osebo. Oskrbnik tako s »čajkarji« nima nobe-nega dela in pravi, da se mu stvar ob-

nese. Kaj bi neki mož rekel, če bi na samopostrežbo točil cviček ali še kaj žlahitnejšega? Morda se bo kdo pri nas skorajžil in pavšaliral še kaj močnejšega od vroče vode? Monte Rosa poziva k posnemanju.

T. O.

SOS V KOČI SOLVAY (4003 m) NA MATTERHORNU

Matterhorn je že dolgo časa najbolj ob-ljudena gora. Ni čuda, če pride tu do nezgod in nesreč. Zato so v koči Solvay montirali brezžično alarmno postajo, ki ji daje energijo generator na veter. Če generator odpove, nastopi avtomatično elektronika, ki oskrbi el. tok za dva do tri tedne (kakršna je pač zunanja temperatura). Oddajnik dela na kanalu SFRW, švicarske letalske reševalne službe, in ga sliši vsaka postaja, ki ima ta kanal. Sprejemnik je vezan na bazo SFRW v Zermattu po kodiranem signalu. Zato sprejemnik na koči Solvay lahko počiva in ne troši struje po nepotrebem. SOS na Solvayu so uvedli zato, ker je bila letalska služba tu že nekaj let res precej na delu. Samo leta 1973 je iz objema Matterhorna rešila 8 ranjenih in 7 izčrpa-nih. 15 je bilo tudi prepoznih evakuacij.

T. O.

TRI DROBNE ZASTARANE NOVICE

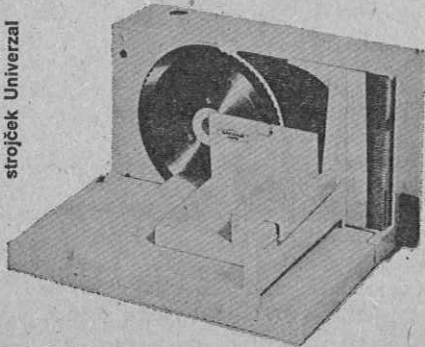
Chris Bonington je za Mount Everest od angleške kraljice prejel visoko odlikova-nje: Postal je »commander of British Em-pire orden«.

Lahko bi rekli: žurnalpinizem! Pa nima smisla, ker zaradi njega zdaj že nobeden več ne dela velikih oči. Pravzaprav se nam lahko dobro zdi, veliki bulvardni listi in razni zabavni magazini posegajo po planinski in posebej alpinistični snovi, s pogojem, da se je drži vsaj malo sen-zacije. No, R. Messner je že sam po sebi senzacija, nekakšen unicum svetovnega alpinizma, zato se res ne smemo čutiti in zavijati oči, če je v »Bunte illustrierte« v zadnji št. 1975 objavil 10 strani dolgo poročilo o svojem vzponu na osem-tisočak Hilden Peak. Enajst slik dopolnjuje Mess-nerjev tekst, kajti sodobni potrošnik nima rad branja. Vidite, za to gre!

Heinz Steinkötter, ki smo mu za petami že 15 let, in Eugen Stiebritz sta konec decembra 1975 kot prva pozimi »nare-dila« severno steno Cengalo v Bergellu. Pri vstopu sta šla 400 m po svoje in sméri dodala varianto. Potrebna sta bila dva bivaka v vzhodni steni. Smer ima 49 raz-težajev. Plezalca sta plezala menjaje se v vodstvu.

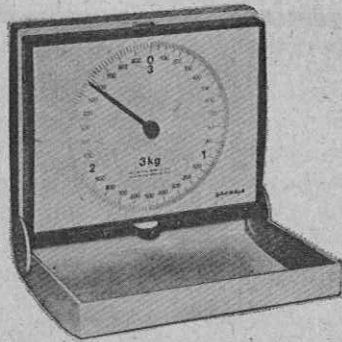
T. O.

Električni rezalni
strojček Univerzal

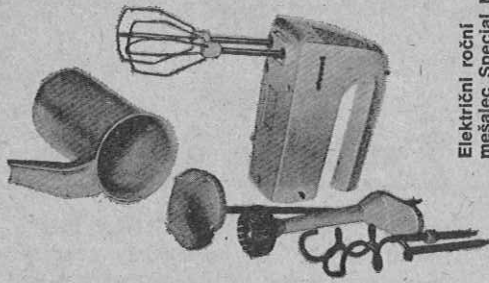

mali
gospodinjski
aparati
gorenje
velika
pomoč

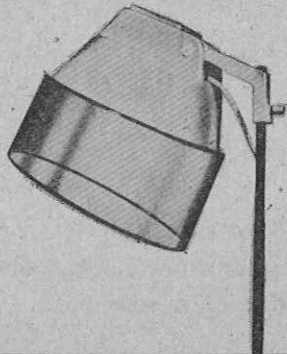
Kuhinjska stenska tehtnica Eva

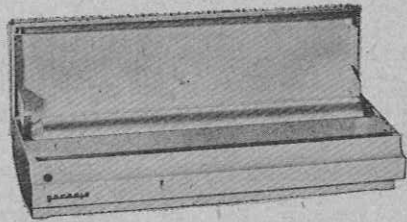
Električni ročni
mešalec Special M

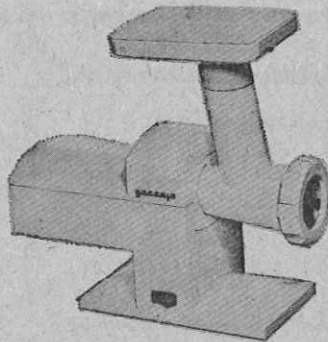
Sušilna hauba Victoria

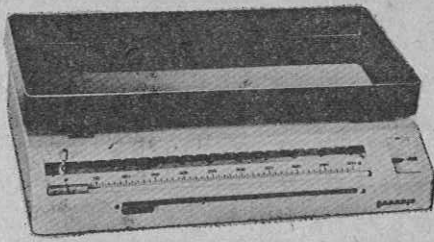
Strojček za varjenje

Strojček za mletje

Namizna tehtnica Brillant

tiskarna
jože moškrič

61000 Ljubljana, kajuhova 55

snap
out

oddelek za sodobno pisarniško poslovanje
izdeluje kopirne obrazce SNAP-OUT,
ki zagotavljajo boljšo organizacijo
poslovanja v uradih, bankah,
zavarovalnicah, uslužnostnih
podjetjih, industriji, trgovini,
bolnišnicah, prevozništvu in drugod

tiskarna

tisk vseh vrst tiskovin, katalogov,
časopisov, revij in knjig

klišarna

izdelava vseh vrst eno- in večbarvnih
klišejev

knjigoveznica

vezava preprostih in luksuzno
opremljenih del

štampljarna

izdelava vseh vrst žigov, pečalov
in knjigoveških črk

lesnina

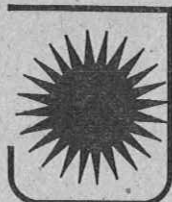
Proizvodno in trgovsko podjetje z lesom,
lesnimi izdelki in pohištvo, n. sol. o.
Titova 51, Ljubljana — Telefon (061) 321-441

**TOZD NOTRANJA TRGOVINA NA DEBELO
LJUBLJANA o. sub. o., TITOVA 51**

Opremljamo stanovanjske zgradbe, inter-
nate, kinodvorane, elektronske centre,
gostinske objekte, hotele itd.

V lastnem projektivnem biroju načrtujemo
notranjo opremo na osnovi individualnih
naročil.

INDUSTRIJA
OTROŠKE KONFEKCIJE

JUTRANJKA

68290 SEVNICA
SLOVENIJA

nudi svojim potrošnikom
širok izbor otroške konfekcije
do 16. leta starosti

70 LET

Planinsko društvo Ilirska Bistrica že 70 let
povezuje ljubitelje narave in gora pod
mogočnim Snežnikom.

S svojimi 1000 člani, mladinci, pionirji in
cicibani oskrbuje:

Zavetišče na Velikem Snežniku 1796 m, ki
bo obnovljeno v jubilejnem letu;

Planinski dom na Sviščakih 1242 m, odprt
in oskrbovan skozi vse leto (18 ležišč).

**Snežnik — vrh slovenskega Krasa, vas
vabil**

Tončkov dom na Lisci - 947m

Pošta 68290 SEVNICA
Telefon (068) 81-171
Telex 33727 YU LISCA

3 apartmani, 13 dvoposteljnih, 5 enoposteljnih sob ter skupno ležišče z 19 posteljami (člani planinskih društev imajo za skupna ležišča poseben popust).

V sobah, ki so centralno ogrevane, je tekoča topla in hladna voda.

Restavracija 60, klubska soba 20 sedežev, krokarški štiblc 40 sedežev.

Odlične domače jedi — pristna vina.

Finska sauna, solaris, tuši — balinišče — rusko kegljišče.

Smučarski tereni — smučarska vlečnica 500 m s kapaciteto 630 oseb na uro, smučarski progi dolgi 900 odnosno 1200 m.

Dom je odprt vse leto.

Skupine po predhodnem dogovoru poseben popust.

JURKOVA KOČA — 16 ležišč, jedilnica 25 sedežev.

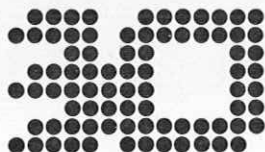
Dostop z vozili:

iz Brega pri Sevnici 10 km (cesta je redno vzdrževana), iz Rimskih toplic preko Jurkloštra 26 km, iz Sevnice preko Krakovega 11 km.

ISKRA DANES!

Iskra je vodilni jugoslovanski proizvajalec na področju elektronike, avtomatike, telekomunikacij in elektromehanike. 30 000 delavcev v 65 TOZD sodeluje v bogati proizvodnji — od sestavnih elementov do najmodernejših elektronskih avtomatskih naprav. Kakovost Iskrinih izdelkov zagotavlja visoka strokovna usposobljenost njenih kadrov, tehnologija in uspešno poslovno-tehnično sodelovanje s priznanimi tujimi proizvajalci.

ELEKTRONIKA
TELEKOMUNIKACIJE
ELEKTROMECHANIKA
AVTOMATIKA
ELEMENTI

Iskra

GP GRADBENO
PODJETJE
BEŽIGRAD LJUBLJANA
PODMILŠČANOVA 24

Telefoni:

Proizvodne enote I.	317-848
Proizvodne enote II.	313-144
Proizvodne enote III.	313-427
Centralni obrati	341-910
Direktor	314-361
Tajništvo	313-281
Računovodstvo	313-145

Specializirani smo za vzdrževalna dela, adaptacije stanovanjskih, poslovnih in industrijskih zgradb ter uslug s področja gradbeno obrtniških del. Vršimo tudi manjše industrijske in stanovanjske novogradnje

